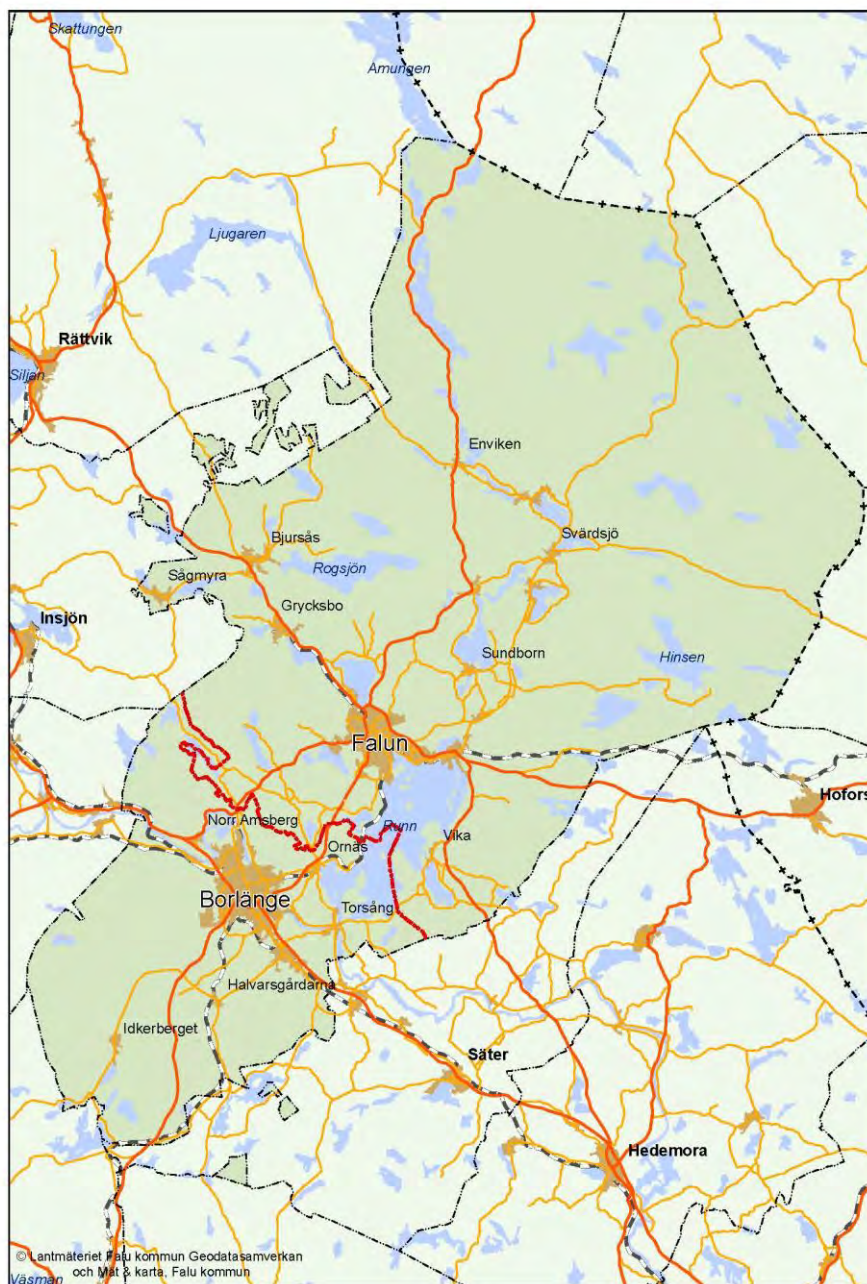

Översiktsplan FalunBorlänge

*Antagen av kommunfullmäktige i Falun 2014-06-12
och i Borlänge 2014-06-17*

Orienteringskarta

Översiktsplan FalunBorlänge har tagits fram av en projektgrupp bestående av Anna Perols, Fredrika Säfström och Mathias Westin, Falu kommun, samt Beate Löfvenberg, Steve Johnson och Ingelin Dybvik, Borlänge kommun. Tjänstemän från de båda kommunorganisationerna har deltagit i arbetet. En styrgrupp bestående av kommunstyrelsernas ordförande Jonny Gahnshag, Falun, och Jan Bohman, Borlänge, oppositionsråden Mikael Rosén, Falun, och Ulla Olsson, Borlänge samt kommundirektörerna Dan Nygren, Falun, och Åsa Granat, Borlänge har lett arbetet.

Diarienummer: Falun KS0654/11, Borlänge 2013/281

Förord

FalunBorlänge är tillsammans starkare och bättre rustade att möta framtiden, än var för sig. Tillsammans tillhör vi de större kommunerna och stadsregionerna i Sverige, vilket ger goda möjligheter till att attrahera människor och investerare som kan utveckla regionen och länet. FalunBorlänge är och ska vara en motor för att utveckla hela länet i samverkan med andra kommuner, som det uttrycks i Dalastrategin.

För att lyckas med det krävs att vi uppfattas och uppfattar oss själva som en tvåkärnig region, att vi är FalunBorlänge. Samskrivningen visar den gemensamma identiteten.

Att göra en översiktsplan är att tänka efter i god tid före och att se till helhet och sammanhang, snarare än till enskildheter. Det är också att skapa beredskap för det oväntade. När vi nu gör en översiktsplan tillsammans för andra gången så är det också ett steg till manifesteras denna samverkan i viljan till gemensam utveckling i ett långsiktigt perspektiv. Vi vill att den ska innehålla en omställning till ett ekologiskt, socialt, kulturellt och ekonomiskt hållbart samhälle. Översiktsplanen kan inte i detalj berätta hur, men peka ut riktningar. Att genomföra det kräver att alla goda krafter drar åt samma håll och i rätt riktning. Det kan t ex vara att invånarna lätt kan förflytta sig effektivt. Om utvecklingen ska fortsätta på ett långsiktigt hållbart och klimatsmart sätt behöver en stor del av förflyttningarna kunna ske till fots, med cykel och kollektivtrafik.

Översiktsplanen är en av kommunernas viktigaste strategiska dokument och det viktigaste för den fysiska planeringen och hur vi ska använda mark- och vattenområden. Här sammanvägs och avvägs olika intressen som redovisas i kommunernas underlag i form av övergripande strategidokument och sektorsplaner och -program. Översiktsplanens inriktning innebär i vissa fall att sektorsplaner behöver revideras.

En gemensam översiktsplan är, menar vi, inte en engångsföreteelse utan innebär en ansvarsfull handling som vi är tydliga med ska vara den önskade inriktningen för framtiden. Översiktsplaneringen ska vara ”rullande”, kontinuerlig, med årliga avstämningar mellan kommunerna för att hålla planen och dess innehåll aktuell. Det är nödvändigt att kommunerna samarbetar kring olika strategier, program och planer.

Planen har väckt stort intresse och det är glädjande att så många ser positivt på vårt samarbete. Den entusiasm och omfattande samarbete som har präglat arbetet med planen, både hos politiker och hos tjänstemän, vill vi ta med oss i det fortsatta arbetet. Många välbesökta samrådsmöten och initiativ bland kommuninvånarna har gett en delaktighet i planeringen som är ovanlig. Om vi tar detta intresse för FalunBorlänge med oss i de fördjupningar av översiktsplanen som ligger framför oss, så ser vi framtiden an med tillförsikt!

Läs detta först

Arbetet med översiktsplan FalunBorlänge

Sommaren 2011 gav kommunstyrelserna i Falun och Borlänge ett uppdrag att ta fram en gemensam översiktsplan för Falun och Borlänge. Under tiden 1 mars - 6 maj 2013 var ett samrådsförslag ute på samråd. Syftet med samrådet var att samla in synpunkter på förslaget. Alla synpunkter som kom in har ställs samman i en samrådsredogörelse och den politiska styrgruppen har beslutat om hur planförslaget ska ändras. Samrådsredogörelsen är en bilaga till antagandehandlingen.

Planförslaget har sedan bearbetats och ställs ut under tiden 7 december 2013 - 19 februari 2014, för att ge allmänheten och andra berörda möjlighet att se hur de synpunkter de lämnat har tagits tillvara och att lämna synpunkter. Efter utställningstiden har kommunen redovisat de synpunkter som kommit in i ett särskilt utlåtande. Den politiska styrgruppen har beslutat om hur planförslaget ska ändras. Det särskilda utlåtandet är en bilaga till antagandehandlingen.

Länsstyrelsen har lämnat ett granskningsyttrande där det framgår att staten har invändningar mot Översiktsplan FalunBorlänge när det gäller riksintresse kulturmiljövård och områden för landsbygdsutveckling i strandnära lägen (LIS-områden). Länsstyrelsens granskningsyttrande ingår i antagandehandlingen.

Den färdiga versionen av Översiktsplan FalunBorlänge har antagits av kommunfullmäktige i Falun 2014-06-12 och av kommunfullmäktige i Borlänge 2014-06-17. Besluten har vunnit laga kraft.

Vad innehåller Översiktsplan FalunBorlänge

Den gemensamma översiktsplanen tas fram kommundäckande för båda kommunerna. Den fokuserar på de strategiskt viktiga frågeställningar som har lyfts fram av politikerna i uppdraget att ta fram översiktsplanen (se kap 1, En gemensam översiktsplan), men tar även upp sådant som måste finnas i en översiktsplan för att den ska uppfylla de krav som ställs i plan- och bygglagen.

Den gemensamma översiktsplanen går inte på djupet i alla frågor. När det redan finns program och policydokument som är antagna av kommunfullmäktige för vissa frågor hänvisar Översiktsplan FalunBorlänge till dessa. De översiktsplanefrågor som inte är gemensamma eller som kräver större detaljeringsgrad, exempelvis synen på markanvändning i mindre orter, ingår inte i den gemensamma översiktsplanen. Vid behov av ytterligare fördjupning kommer det att få lösas i den efterföljande, rullande, översiktsplaneringen eller genom fördjupningar av översiktsplanen för delar av kommunerna.

Läs mer i kap 23, Genomförande, om översiktsplanens status och om rullande planering.

Hitta rätt och få överblick

De flesta kapitlen inleds med en sammanfattning av innehållet och avslutas med rekommendationer och föreslagen planeringsinriktning. För att snabbt få en överblick över planförslagets viljeinriktning kan man alltså läsa början och slut på de kapitel man är intresserad av. I kap 2, Strategier för hållbar samhällsplanering, beskrivs de övergripande strategierna för planförslaget. Mark- och vattenanvändningskartan i kap 3, Bebyggelseutveckling och mark- och vattenanvändning, finns också som separat bilaga i A3-format. I slutet av varje kapitel finns hänvisning till vissa mål- och strategidokument samt planeringsunderlag. Här redovisas företrädesvis kommunala planer, strategier och program som är antagna av fullmäktige. Övrigt planeringsunderlag redovisas i bilagor.

Översiktsplanen på webben

Den antagna översiktsplanen kommer att redovisas på webben samt i PDF-format.

Innehållsförteckning

ORIENTERINGSKARTA	1	5. BOENDE	28
FÖRORD	2	5.1 VARIERAT UTBUDD AV BOENDEMILJÖER	28
LÄS DETTA FÖRST	3	5.2 BOENDEPROGRAM	28
ARBETET MED ÖVERSIKTSPLAN FALUNBORLÄNGE	3	5.3 BOSTÄDER FÖR ALLA	29
VAD INNEHÅLLER ÖVERSIKTSPLAN FALUNBORLÄNGE	3	5.4 PLANERINGSINRIKTNING OCH REKOMMENDATIONER	29
HITTA RÄTT OCH FÅ ÖVERBLICK	3	5.5 HÄNVISNINGAR	29
ÖVERSIKTSPLANEN PÅ WEBBEN	3	6. ARBETSMARKNAD, HANDEL OCH NÄRINGSLIV	30
INNEHÅLLSFÖRTECKNING	4	6.1 ARBETSMARKNAD	30
FRAMTIDSBILD	6	6.2 NÄRINGSLIV	31
1. EN GEMENSAM ÖVERSIKTSPLAN	7	6.3 PLANERINGSINRIKTNING OCH REKOMMENDATIONER	34
1.1 FALUNBORLÄNGE – EN GEMENSAM IDENTITET	7	6.4 HÄNVISNINGAR	34
1.2 FALUNBORLÄNGE I ETT REGIONALT PERSPEKTIV	8	7. FRITID	35
1.3 EN FÖRÄNDERLIG, UPPKOPPLAD VÄRLD	8	7.1 RUNN – EN STRATEGISK TILLGÅNG	35
1.4 BEFOLKNINGEN I FALUNBORLÄNGE	9	7.2 FRILUFTSLIV OCH IDROTT	37
1.5 STRATEGISKA FRÅGOR I ÖVERSIKTSPLAN FALUNBORLÄNGE	11	7.3 GRÖNOMRÅDEN, PARKER OCH STRÅK	37
1.6 HÄNVISNINGAR	11	7.4 KULTUR- OCH NÖJESLIV	38
2. STRATEGIER FÖR HÅLLBAR SAMHÄLLSPANERING	12	7.5 PLANERINGSINRIKTNING OCH REKOMMENDATIONER	38
2.1 ETT DELAT ANSVAR	12	7.6 HÄNVISNINGAR	38
2.2 HÅLLBAR UTVECKLING	13	8. UTBILDNING	39
2.3 VISION FÖR SVERIGE 2025 OCH KOMMUNALA HÅLLBARHETSPROGRAM	14	8.1 HÖGSKOLAN DALARNA	39
2.4 BEBYGGELSESTRATEGI FÖR STÄDERNA	15	8.2 GYMNASIEUTBILDNING	39
2.5 BEBYGGELSESTRATEGI FÖR STADSREGIONENS OMLAND	16	8.3 GRUNDSKOLA OCH FÖRSKOLA	39
2.6 STRATEGI FÖR RUNNS SJÖSYSTEM OCH STRÄNDER	17	8.4 ÖVRIGA UTBILDNINGAR	40
2.7 STRATEGI FÖR SKOGS- OCH ODLINGSLANDSKAPET	18	8.5 PLANERINGSINRIKTNING OCH REKOMMENDATIONER	40
2.8 SAMLADE STRATEGIER FÖR MARK- OCH VATTEN-ANVÄNDNING	18	8.6 HÄNVISNINGAR	40
2.9 HÄNVISNINGAR	18	9. HÅLLBARA KOMMUNIKATIONER	41
3. BEBYGGELSEUTVECKLING OCH MARK- OCH VATTENANVÄNDNING	19	9.1 KLIMATPÅVERKAN	42
3.1 VI FÖRTÄTAR OCH NÄRMAR OSS VARANDRA	19	9.2 GÅNGTRAFIK	42
3.2 MARK- OCH VATTENANVÄNDNING	19	9.3 CYKELTRAFIK	42
3.3 BEBYGGELSEUTVECKLING	20	9.4 BUSSTRAFIK	44
3.4 GÄLLANDE FÖRDJUPADE ÖVERSIKTSPLANER	21	9.5 JÄRNVÄGSTRAFIK	46
3.5 GÄLLANDE DETALJPLANER OCH OMRÅDESBESTÄMMELSER	22	9.6 BILTRAFIK	47
3.6 BYGGANDE UTANFÖR PLANLAGDA OMRÅDEN	23	9.7 FLYGTRAFIK	49
3.7 ANNAN LAGSTIFTNING	23	9.8 GODSTRANSPORTER	50
3.8 ÖVERSIKTSPLANEN REDOVISAR INTE ALLT	23	9.9 IT-INFRASTRUKTUR	51
3.9 PLANERINGSINRIKTNING OCH REKOMMENDATIONER	24	9.10 PLANERINGSINRIKTNING OCH REKOMMENDATIONER	51
4. SOCIALT PERSPEKTIV	25	9.11 HÄNVISNINGAR	52
4.1 MÅNGFALD OCH INTEGRATION	25	10. RENT VATTEN	53
4.2 HÄLSOFRÄMJANDE PLANERING	25	10.1 LÅNGSIKTIGT DRICKSVATTENSKYDD OCH VA-FÖRSÖRJNING	53
4.3 PLANERINGSINRIKTNING OCH REKOMMENDATIONER	27	10.2 VATTENDIREKTIVET	57
4.4 HÄNVISNINGAR	27	10.3 PLANERINGSINRIKTNING OCH REKOMMENDATIONER	58
		10.4 HÄNVISNINGAR	58

11. STRANDSKYDD OCH LIS-OMRÅDEN	59	16.1 FALUNBORLÄNGES STORA OPÅVERKADE OMRÅDEN	90
11.1. GENERELLT STRANDSKYDD	59	16.2 MARKANVÄNDNING INOM STORA OPÅVERKADE OMRÅDEN	91
11.2 UTVIDGAT STRANDSKYDD GENOM LÄNSSTYRELSEBESLUT	59	16.3 STORA OPÅVERKADE OMRÅDEN/TYSTA OMRÅDEN I GRANNKOMMUNER	91
11.3 UPPHÄVANDE AV STRANDSKYDD	61	16.4 PLANERINGSINRIKTNING OCH REKOMMENDATIONER	91
11.4 DISPENS FRÅN STRANDSKYDD	61	16.5 HÄNVISNINGAR	91
11.5 LANDSBYGDSUTVECKLING I STRANDNÄRA LÄGE (LIS-OMRÅDE)	62	17. MATERIALHUSHÅLLNING OCH AVFALL	92
11.6 PLANERINGSINRIKTNING OCH REKOMMENDATIONER	65	17.1 MATERIALFÖRSÖRJNING	92
11.7 HÄNVISNINGAR	65	17.2 AVFALLSHANTERING	93
12. VINDKRAFT	66	17.3 PLANERINGSINRIKTNING OCH REKOMMENDATIONER	94
12.1 RIKSINTRESSE FÖR VINDBRUK	66	17.4 HÄNVISNINGAR	94
12.2 POTENTIAL FÖR VINDKRAFT I FALUNBORLÄNGE	66	18. FÖRSVARETS INTRESSEN	95
12.3 OLIKA TYPER AV VINDKRAFTVERK OCH VINDANLÄGGNINGAR	67	18.1 GEOGRAFISKA FÖRSVARSENTRESSEN	95
12.4 KOMMUNERNAS SYN PÅ VINDKRAFTSETABLERINGAR	67	18.2 TÅTORTSUTVECKLING OCH FÖRSVARSENTRESSEN BEHÖVER RENODLAS	96
12.5 OMRÅDEN SOM INTE ÄR LÄMPLIGA FÖR MEDELSTORA OCH STORA VINDKRAFTSANLÄGGNINGAR	68	18.3 PLANERINGSINRIKTNING OCH REKOMMENDATIONER	96
12.6 VINDKRAFT I GRANNKOMMUNERNA	68	18.4 HÄNVISNINGAR	96
12.7 PLANERINGSINRIKTNING OCH REKOMMENDATIONER	69	19. NATIONELLA OCH REGIONALA MÅL, PLANER OCH PROGRAM	97
12.8 HÄNVISNINGAR	69	20. ALLMÄNNA INTRESSEN, RIKSINTRESSEN OCH MILJÖKVALITETSNORMER	98
13. KLIMATANPASSNING, MILJÖHÄNSYN OCH RISKER	70	20.1 ALLMÄNNA INTRESSEN	98
13.1 ETT FÖRÄNDRAT KLIMAT	70	20.2 RIKSINTRESSEN	98
13.2 ÖVERSVÄMNINGAR I SJÖAR OCH VATTENDRAG	70	20.3 MILJÖKVALITETSNORMER	99
13.3 RAS, SKRED OCH EROSION	76	21. MELLANKOMMUNALA FRÅGOR	100
13.4 LUFT, BULLER OCH VIBRATIONER	76	21.1 SÄRSKILDA MELLANKOMMUNALA FRÅGOR	100
13.5 FÖRORENADE OMRÅDEN OCH MILJÖSTÖRANDE VERKSAMHET	77	22. KONSEKVENSER	101
13.6 TRANSPORT AV FARLIGT GODS	78	22.1 EKOLOGISKA KONSEKVENSER	101
13.7 STRÅLNING	78	22.2 SOCIALA KONSEKVENSER	101
13.8 PLANERINGSINRIKTNING OCH REKOMMENDATIONER	79	22.3 EKONOMISKA KONSEKVENSER	101
13.9 HÄNVISNINGAR	80	22.4 MILJÖKONSEKVENSBESKRIVNING (MKB)	101
14. ENERGI OCH KLIMATPÅVERKAN	81	23. GENOMFÖRANDE	103
14.1 KLIMAT- OCH ENERGISTRATEGIER	81	23.1 EN STRATEGISK PLAN	103
14.2 ENERGIPRODUKTION	81	23.2 SAMBAND MED KOMMUNERNAS ANDRA PLANER OCH PROGRAM	103
14.3 ENERGIDISTRIBUTION	81	23.3 FORTSATT SAMARBETE	103
14.4 PLANERINGSINRIKTNING OCH REKOMMENDATIONER	82	23.4 RULLANDE ÖVERSIKTSPLANERING OCH GEMENSAMMA PLANERINGSUNDERLAG	104
14.5 HÄNVISNINGAR	82	23.5 AKTUALITETSFÖRKLARING OCH ÅRLIG AVSTÄMNING	104
15. NATUR-, KULTURMILJÖ- OCH LANDSKAPSVÄRDEN	83	23.6 PLANERINGSINRIKTNING OCH REKOMMENDATIONER	104
15.1 LANDSKAPSPERSPEKTIVET	83	LÄNSSTYRELSENS GRANSKNINGSYTTRANDE	105
15.2 NATURVÄRDEN	83		
15.3 KULTURMILJÖVÄRDEN	86		
15.4 VÄRDEFULLA SAND- OCH GRUSFÖREKOMSTER	88		
15.5 PLANERINGSINRIKTNING OCH REKOMMENDATIONER	89		
15.6 HÄNVISNINGAR	89		
16. STORA OPÅVERKADE OMRÅDEN	90		

MARK- OCH VATTENANVÄNDNINGSKARTA (separat handling)
BILAGOR (separat handling)

FalunBorlänge om 20 år

FalunBorlänge har en stark gemensam identitet med kompletterande och kraftfulla karaktärer.

FalunBorlänge utvecklas i den öppenhet och tillit som finns mellan människor. Det skapar kreativitet och framtidstro.

FalunBorlänge är en sammanhållen region för boende, arbete och fritid. Städerna är motor för utveckling i Dalarna och tillhör de tio största stadsregionerna i landet. Vi har ställt om till ett hållbart samhälle och kommuninvånarna har goda förutsättningar för kloka livsstilssval i miljö- och klimathänseende. Vi är aktiva och vågar gå före.

FalunBorlänge innebär närhet mellan människor, nära till samhällsservice, nära till stad, landsbygd och natur. Människor i alla åldrar känner sig behövda och respekterade. Ett varierat utbud av attraktiva boendemiljöer ger valfrihet i boendet.

FalunBorlänge är en kreativ miljö där idéer föds och utvecklas i nära samverkan mellan högskola, näringsliv, offentlig sektor och medborgare. Invånarnas kompetens, erfarenheter och mångkulturella ursprung är grunden för alla att skapa sig ett bra liv. Det ger ett dynamiskt FalunBorlänge.

FalunBorlänge med sitt rika musik- och kulturliv, unika natur- och kulturmiljöer och idrotts- och friluftsanläggningar av högsta klass attraherar besökare och glädder och inspirerar falunborlängeborna. Övåntade kulturella möten skapar både kreativa näringar och utvecklar det befintliga näringslivet.

FalunBorlänge har täta och snabba tågförbindelser till Stockholm och betydande regioner i landet. Flyg finns till långväga destinationer. Effektiva och innovativa system- och logistiklösningar för godstransporter stöder en hållbar utveckling och näringslivets konkurrenskraft nationellt och internationellt. Mellan städerna finns dubbelspårig järnväg som ingår i större nationella stråk och nätverk. Det ökar regionens betydelse som knutpunkt för transporter.

FalunBorlänge med sin tusenåriga industritradition ingår i den del av Sverige som står för hälften av landets exportinkomster. Näringslivet med bas i exportindustrin ger stor bredd med utmärkta möjligheter för kreativa företag som nyttjar lokala resurser i regionen. Högskolans forsknings- och utvecklingspotential används till fullo.

1. En gemensam översiktsplan

Region Dalarna uttrycker i Dalastrategin (länets regionala utvecklingsprogram från 2006) att ”Dalarna 2016 är en region där Falun/Borlänge fungerar som en sammanhållen tvåkärnig stadsregion som skapar tillväxt och nya möjligheter för hela Dalarna”.

Falun och Borlänge är länets två största kommuner i befolkningshänseende, och tillsammans tillhör FalunBorlänge de tretton största kommunerna i Sverige. Utmaningen är att skapa en gemensam identitet som FalunBorlänge för att kunna driva utvecklingen i regionen. En gemensam kommuntäckande översiktsplan är en av vägarna till en gemensam identitet och till att skapa en grund för samsyn och gemensamma framtidsbilder.

Genom att bedriva en kontinuerlig gemensam översiktlig planering och en regional utvecklingsplanering som sker i samklang med länets utvecklingsstrategier kan FalunBorlänge ikläda sig rollen som motor för en ekologiskt, socialt och ekonomiskt hållbar utveckling av hela Dalarna.

1.1 FalunBorlänge – en gemensam identitet

I en tid av ökande globalisering och en föränderlig ekonomisk geografi är det viktigt att finna former för samverkan inom och mellan regioner som gör att attraktionskraften för människor, kompetens och kapital finns kvar och helst ökar. I Dalarna har FalunBorlänge en särställning som de största och ekonomiskt mest aktiva kommunerna. De ligger nära varandra och bildar en gemensam arbetsmarknads- och bostadsregion.

Bild 1.1 Sveriges största kommuner 31 dec 2013

Falun och Borlänge är var för sig relativt små kommuner och städer, men betraktade tillsammans placerar vi oss på trettonde plats av Sveriges städer/kommuner och kan jämföras i storlek med Lund, Borås och Sundsvall. Detta ger ett helt annat perspektiv på möjligheten att få uppmärksamhet och investeringar som kan leda till framtida utveckling. Storlek och koncentration har betydelse i den globaliserings- och urbaniseringstrend som råder i världen. Urbana miljöer och stora städer blir större och koncentration av människor, kunskap och idéer ger den kritiska massa som genererar tillväxt i välfärd, kreativitet och företagande.

1.2 FalunBorlänge i ett regionalt perspektiv

FalunBorlänge är regionalt centrum för Dalarna med inverkan på ett ännu större område. Dalarna är Sveriges fjärde största turistområde med norra Europas största vinterdestination, och är landets ledande besökslän utanför de tre storstadsområdena. Ett ökat samarbete inom länet kan stärka denna ställning då attraktionerna i norra och södra Dalarna kompletterar varandra i en modern besöksnäring.

Dalarna och framförallt området runt FalunBorlänge har en offensiv och i många fall världsledande exportindustri. Omkring 40 procent av den svenska bruttoexporten produceras eller förädlas i det stråk som sträcker sig från Gävle, över Falun, Borlänge och övriga Bergslagen till Göteborg. Framgångarna för exportindustrin i vår region bidrar till den ekonomiska utvecklingen i hela landet. Stråket Gävle - Göteborg (Bergslagsbanan) med hamnarna som start- och slutdestination är och kommer att vara mycket betydelsefullt för godstrafiken. Här pågår ett mellankommunalt samarbete där FalunBorlänge är aktiva och drivande.

FalunBorlänge har Stockholm-Uppsala-regionen som det viktigaste interregionala sambandet för resor och tanke- och tjänsteutbyte. Utbyte sker även med Västerås- och Örebro-regionen. För FalunBorlänge är därför Dalabanen en mycket viktig länk för främst persontrafiken på järnväg till Arlandas internationella flygplats och till Uppsala-Stockholm. Korta, tillförlitliga och effektiva restider har stor betydelse för att stärka det sambandet

Kommunikationerna med hållbara transporter mellan FalunBorlänge och till övriga länet är viktiga att utveckla för att utvidga bostads- och arbetsmarknadsregionen och länets tillgänglighet till centralregionen.

Sambandet med Gävle - Sandviken - Hofors kan utvecklas och bli starkare. Ett ofta förbiset samband är det med Gävleborgs län (Edsbyn och Bollnäs), där avståndet till länets centralort Gävle gör att FalunBorlänge är ett närmare alternativ. Att vi har två världsarv (Falu gruva och Hälsingegårdar) på nära avstånd från varandra kan också utvecklas till ömsesidig nytta och attraktion.

Regeringen har valt att inte gå vidare med översynen av den statliga regionala förvaltningen, som bland annat avsåg att minska antalet länsstyrelser (sept. 2013). Initiativ har tagits i en del län att bilda regionkommuner. Ett sådant initiativ har ännu inte tagits i Dalarna. Med en regionkommun menas att här samsas både hälso- och sjukvårdspolitik (landsting) och regional utvecklingspolitik.

1.3 En föränderlig, uppkopplad värld

Världen är på väg mot en ekonomi där kunskap är råvaran och förmågan att tänka blir motorn i ekonomin. Närheten till tankar och idéer har aldrig varit viktigare än nu och livet i staden är den förhärskande normen. Industrisamhället och tjänstesamhället efterträds av det tankebaserade samhället. Förmågan att tänka och sätta ihop kunskap och idéer som redan finns till nya produkter och tjänster är resultatet av nätverksuppkoppling, sociala medier och egen reflektion. Det blir den viktigaste produktionsfaktorn i framtiden.

Hur stark en regions ”uppkoppling/länk” till andra kunskapscentra är, speglar både styrkan hos den kritiska och kreativa massa som finns i regionen och hur stor attraktion den i sin tur har på andra regioner. Framgång grundar sig i samverkan mellan högskola, företag, kultur och offentlig sektor. Den större koncentrationen av kunskap och tänkande föder kreativitet och entreprenörskap.

När vi förr pratade om företagets konkurrenskraft och vikten av ett bra företagsklimat handlar det idag om regionens konkurrenskraft i form av livsmiljö och attraktivitet för människor. Mer fokus läggs på människors bemötande, mångfald och interaktion som specifika kvaliteter hos en plats och en region. Värdet av varumärket Dalarna och hela länets attraktionskraft kan inte nog understrykas.

Vad kan vi dra för slutsatser om FalunBorlänges utgångsläge och möjligheter i denna tänkta nya värld? En slutsats är utan tvekan att Högskolan Dalarnas roll är oerhört viktig och ökar i framtiden. Kommunerna och länet måste slå vakt om högskolans närvaro och att den tillåts verka som en katalysator för forskning och utveckling i regionen.

1.4 Befolkningen i FalunBorlänge

FalunBorlänges geografiska yta är tillsammans 2 624 km². Falun är störst till ytan med 2 040 km² och Borlänge har en yta på 584 km². FalunBorlänge hade 31 dec 2013 tillsammans 106 790 invånare, varav Falun har 56 767 invånare och Borlänge 50 023 invånare. Andelen kvinnor i FalunBorlänge är 50,3 % och 49,7 % är män. År 2010 bodde 37 300 personer i Falu tätort och 41 700 personer i Borlänge tätort. Totalt bor 83 % av befolkningen i Falun i någon av de större eller mindre tätorterna i kommunen. I Borlänge är motsvarande andel 90 %.

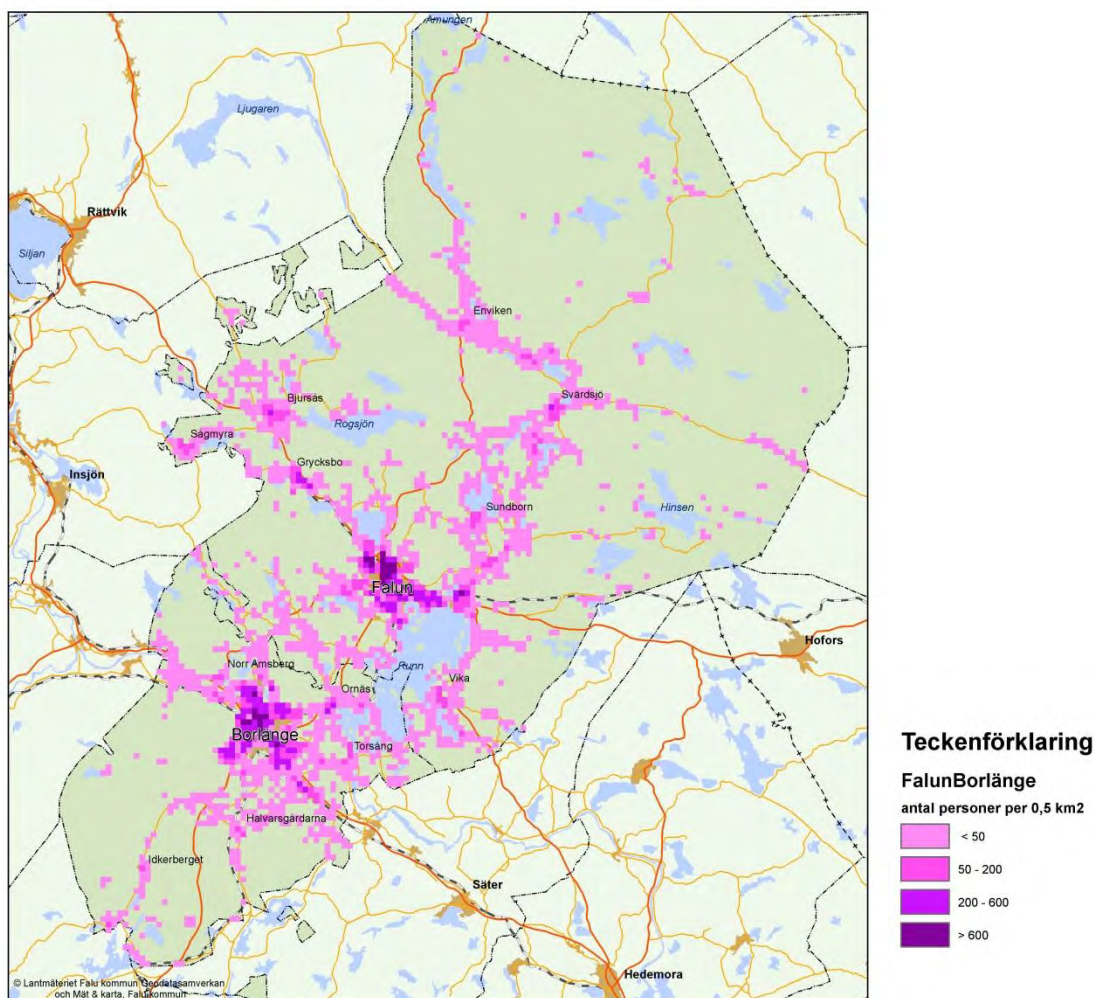

Bild 1.2 Befolkningsstätheten i FalunBorlänge 2012-12-31

År 2012 bodde 5 861 personer med utländsk bakgrund i Falun, 10,4 % av den totala befolkningen. De kommer huvudsakligen från Finland, Irak, Somalia, Norge och Iran. I Borlänge bodde år 2012 8 893 personer med utländsk bakgrund, vilka utgör 17,9 % av den totala befolkningen. De kommer huvudsakligen från Somalia, Finland, Turkiet, Irak och Iran. Definitionen av utländsk bakgrund är att en person är född utrikes eller född i Sverige med båda föräldrarna födda utomlands.

1.4.1 Befolkningsutveckling

Folkmängdsutvecklingen de senaste fem åren (2008-2012) visar en ökning av befolkningen med 1 130 invånare i Falun och 1 300 invånare i Borlänge. Befolkningen förväntas fortsätta att öka i båda kommunerna de kommande tio åren med nästan 5 000 personer tillsammans. Ökningen innebär att FalunBorlänge går från att vara 105 900 personer 2012 till att bli 110 500 personer år 2022.

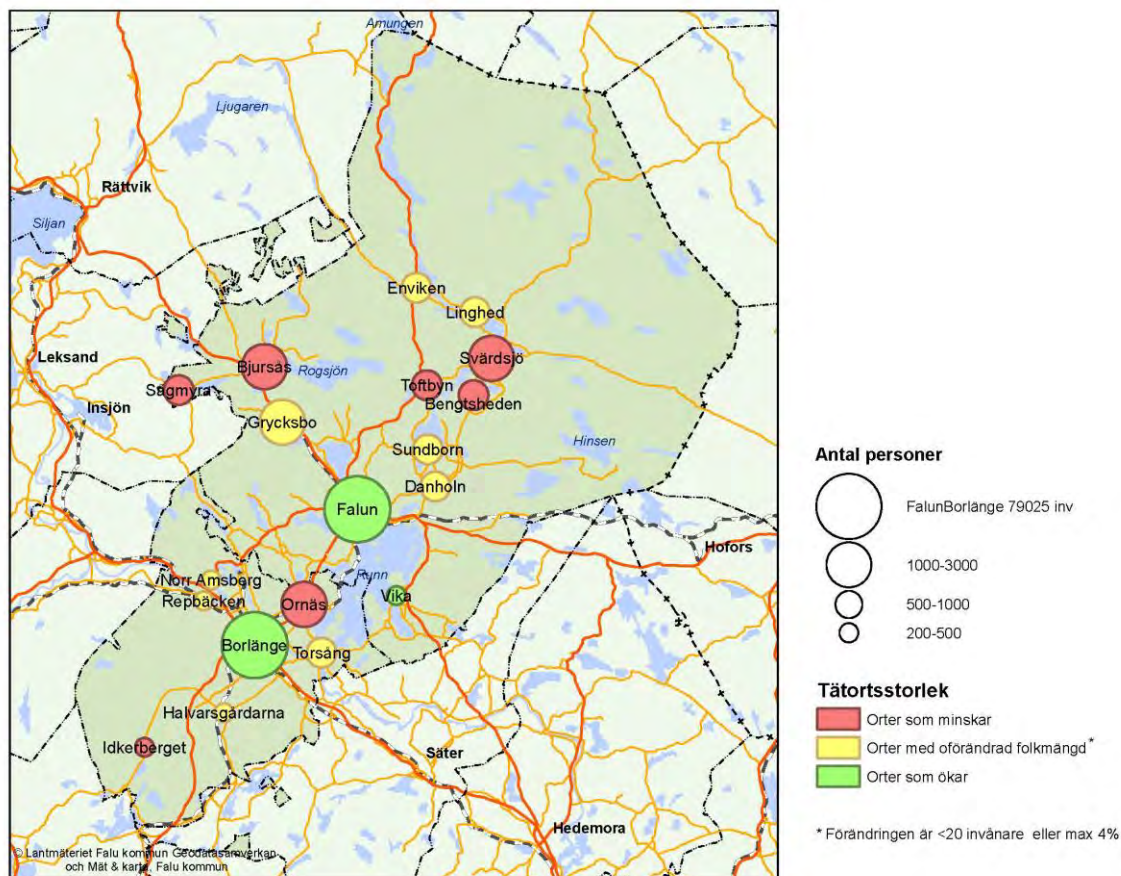

Bild 1.3 Befolkningsutveckling i FalunBorlänges tätorter 2005-2010 Källa: SCB

Orsaken till en ökad folkmängd är ett förväntat födelse- och flyttningsöverskott de kommande tio åren. Barn och unga i åldern 1-18 år samt gruppen 65 år och äldre är de åldersgrupperna som förväntas öka mest. 1-18-åringarna förväntas öka med 2,5 % i Falun och 3,4 % i Borlänge. Gruppen 65 år och äldre förväntas öka med 4,2 % i Falun respektive 3,4 % i Borlänge. Personer i yrkesverksam ålder 20-64 år förväntas minska i båda kommunerna med 3 % respektive 2 % i Falun och Borlänge kommuner.

Ålderssammansättning FalunBorlänge		
	Antal personer	Andel i procent
0 år	1 234	1
1-5 år	6 250	6
6-15 år	11 480	11
16-19 år	5 451	5
20-64 år	60 682	57
65-79 år	15 179	14
80- år	5 638	5
Totalt	105 914	100

Bild 1.4 Befolkningens ålderssammansättning i FalunBorlänge 2012

1.5 Strategiska frågor i Översiktsplan FalunBorlänge

I det uppdrag som getts av kommunstyrelserna i båda kommunerna och den politiska styrgruppen för att ta fram en gemensam översiktsplan för FalunBorlänge har följande frågor identifierats som strategiska för att skapa ett starkt regionalt centrum:

- Hållbar och robust samhällsbyggnad utifrån befintlig struktur och städernas framtida utbyggnadsriktningar
- Hållbara transporter och infrastruktur
- Arbetsmarknad, handel och näringsliv
- Sociala hållbarhetsfrågor
- Bostadsfrågor
- Utbildning
- Runn-Ösjön – utveckling av rekreationsvärden
- Strandskydd och LIS-områden¹
- VA-frågor, vattendirektivet
- Vindkraft
- Klimatanpassning och riskfrågor

De översiktsplanefrågor som inte är gemensamma eller som kräver större detaljeringsgrad, exempelvis synen på markanvändning i mindre orter, ingår inte i den gemensamma översiktsplanen. De får lösas i den efterföljande, rullande, översiktsplaneringen eller genom fördjupningar av översiktsplanen för delar av kommunerna.

1.6 Hänvisningar

- Dalastrategin, länets regionala utvecklingsprogram, Region Dalarna 2006
- SCB, Statistiska Centralbyrån
- Tankesamhället och kommunerna, Kairos Future 2011-2012

¹ LIS betyder landsbygdsutveckling i strandnära områden, och är ett särskilt skäl enligt miljöbalken för upphävande/dispenser från strandskyddet.

2. Strategier för hållbar samhällsplanering

Klimatförändringarna är den nu helt avgörande miljöfrågan och en mycket stor utmaning för ledare nationellt och globalt. Nyckeln till framgång i genomförande av beslutade åtgärder ligger dock lokalt, hos lokala ledare, företagare och enskilda kommuninvånare. Förlorad biologisk mångfald och effekterna av kemiska ämnen är andra viktiga miljöfrågor. FalunBorlänge är aktiva i omställningen till ett hållbart samhälle och vågar gå före.

Samhällsplaneringen har en viktig roll för ett hållbart samhällsbyggande som tillgodoser människors behov av en god livsmiljö, där det är lätt för kommuninvånare att göra rätt. En medveten och väl planerad förtätning av städerna och en fast struktur i busslinjenätet till bland annat serviceorter i omlandet ska genomföras. Städernas utbyggnad ska företrädesvis ske i riktning mot varandra. Runn med öar och stränder är ett tätortsnära rekreationsområde med stora utvecklingsmöjligheter för besöksnäringen. Gång- och cykeltrafik samt kollektivtrafik ska prioriteras.

2.1 Ett delat ansvar

FN:s klimatpanel konstaterar i september 2013: *”Uppvärmningen av klimatsystemet är otvetydig och många av de observerade förändringarna sedan 1950-talet har inte förekommit under de senaste tiotals-till tusentals åren. Atmosfären och världshaven har blivit varmare, mängden snö och is har minskat, havsnivåerna har stigit och halten av växthusgaser har ökat. (...) Det är ytterst sannolikt att mänsklig påverkan är den främsta orsaken till den observerade uppvärmningen sedan mitten av 1900-talet.*

Ökningen av den globala medeltemperaturen kommer sannolikt att överstiga 1,5 °C jämfört med förindustriella nivåer för samtliga klimatscenarier (RCP) med undantag för RCP2,6. Den kommer sannolikt att överstiga 2°C för RCP6,0 och RCP8,5, och mer sannolikt än inte, överstiga 2°C för RCP4,5. Samtliga RCP-scenarier utom RCP2,6 visar på fortsatt uppvärmning bortom år 2100. Den globala uppvärmningen kommer att fortsätta uppvisa variationer mellan år och årtionden och kommer inte att vara lika i alla regioner.”

Förändringar i klimatet med temperaturhöjning till följd av utsläpp av växthusgaser är ett faktum. Sannolikheten att temperaturhöjningarna under 2100-talet kommer att nå + 4 °C är stor, vilket innebär att risken för omfattande miljökatastrofer ökar mångfaldt.

Utmaningen för världens ledare är mycket stor att med kraft sätta in åtgärder som motverkar detta scenario för att åtminstone lyckas stanna upp jordens uppvärmning vid 2 grader, vars konsekvenser anses kritiska, men hanterbara. Lokala ledare kan hjälpa till med stödjande lokala åtgärder, medan de avgörande besluten fattas på nationell och internationell nivå.

Som enskild kommuninvånare kan man hjälpa till från ”andra hållet” genom att ändra sitt beteende. Men för det behövs stöd från samhället och kommunen genom att tillhandahålla kunskap och skapa fysiska och praktiska förutsättningar för att lättare kunna göra rätt. En Sifoundersökning (sep 2013) visar att fyra av fem svenskar ser klimatförändringarna som ett allvarligt hot mot mänskligheten. Den här starka oron måste tas på ett betydligt större allvar än hittills. För att kommuninvånaren ska kunna delta i denna omställning frivilligt och med insikt behöver det finnas en känsla av delaktighet i förändringen och tillit till beslutsfattarna.

Det behövs ny, väl fördelad kunskap (folkbildning) och det måste finnas en öppenhet i beslutsfattandet för att skapa insikt och förståelse för åtgärder. Rättvisa och solidaritet är andra viktiga värden att bevaka. Alla måste samverka, det var och en gör spelar roll. Den sociala hållbarheten i samhället är viktig när vi ska skapa synvänder och ändra beteenden.

I FalunBorlänge innebär det att vi är aktiva i omställningen till ett hållbart samhälle och vågar gå före.

2.2 Hållbar utveckling

Hållbar utveckling uttrycker en riktning, en möjlig och önskvärd framtid, och brukar beskrivas i tre dimensioner av hållbarhet - ekologisk, social och ekonomisk - som alla måste samverka för att utvecklingen ska vara hållbar. Tanken med denna tredelning är att lösningen på miljöproblematiken - som är utgångspunkten med jordens uppvärmning, klimatkatastrofer och nedsmutsning – aldrig kan fungera om inte ekonomiska och sociala villkor blir acceptabla.

2.2.1 Den ekologiska, miljömässiga, dimensionen

Den ekologiska, miljömässiga, dimensionen är basen och ramen för mänskliga aktiviteter. Jorden, dess atmosfär och ekosystems förmåga att härbärgera mänskliga aktiviteter är den kritiska faktorn för mänsklighetens möjligheter att överleva. Klimatförändringarna är den nu helt avgörande miljöfrågan. De främsta anledningarna till utsläpp av växthusgaser är transporter, uppvärmning/kylning av byggnader samt produktion och distribution av livsmedel. Förlorad biologisk mångfald och effekterna av kemiska ämnen är andra viktiga miljöfrågor.

Jordens och dess ekosystems möjligheter att dämpa och laga de skador som mänskliga aktiviteter ger upphov till och att fortsätta leverera ekosystemtjänster som jord- och skogsbruksprodukter eller buffring av koldioxid i hav och skogar, kallas resiliens (återhämtningsförmåga). För en del av dessa områden har gränsen nåtts. För att upprätthålla ekosystemens återhämtningsförmåga är den biologiska mångfalden helt avgörande.

Det lokala ansvaret i FalunBorlänge för att minska klimatförändringar innebär bland annat:

- ett medvetet användande av samhällsplaneringen för att minimera eller effektivisera transporter mellan målpunkter
- ett tätare och effektivare markutnyttjande i tätorterna
- en tydlig prioritering av gång- och cykeltrafik och kollektivtrafik i tätorterna, för att kraftigt minska användningen av personbil (hållbara transporter)
- att energieffektiviteten i bostäder och lokaler är hög och att nya byggnader byggs resurseffektivt och miljöanpassat
- bevarande av biologisk mångfald och odlingsmark för livsmedelsproduktion
- att bidra till att ge kunskap och insikt till kommuninvånare och företagare för att ge möjligheter till kloka val för bland annat hållbara transporter och konsumtion

2.2.2 Den sociala dimensionen

Social hållbarhet kan ses utifrån två olika synsätt. Det första handlar om välfärd; att folk har en hygglig tillvaro och att välfärden fördelas någorlunda rättvist. Här kan vi nämna begrepp som segregation, inkludering, jämlikhet och jämställdhet.

Det andra synsättet handlar om samhällets förmåga att lösa sina problem. Kapaciteten beror både på enskilda och på hur samhället organiserar sig. Inte minst viktigt i ett planerings-sammanhang är samspelet mellan myndigheter och kommuninvånarna. Det innebär att skapa förutsättningar för bra levnadsvillkor genom tillgång till arbete, god arbetsmiljö, ekonomisk och social trygghet, en trygg uppväxt för barn samt delaktighet och medinflytande. Sunda levnadsvanor och en bättre folkhälsa ökar förutsättningarna för samhällsekonomisk tillväxt och leder till bättre ekonomi för den enskilda.

Den sociala dimensionen handlar också om hur människor bemöter och behandlar varandra i vardagen och om hur mänskligheten förmår samverka för att ge goda, rättvisa och jämlika levnadsvillkor för alla, om solidaritet i kris- och nödsituationer, om styrkan i relationer mm. Det handlar om att känslan av delaktighet i och inflytande på samhällsförändringar finns för kvinnor, män, barn och ungdomar.

Det kan också vara förmågan att samarbeta för att vända en kritisk utveckling, till exempel klimatpåverkan eller främlingsfientlighet. I FalunBorlänge innebär det bland annat:

- falunborlängebor bemöter varandra med öppenhet, generositet och värme
- vi bejakar en mångfald av idéer, kunskap, erfarenheter och kulturer
- kvinnors, mäns, flickors och pojkars erfarenheter och kunskaper tas tillvara och alla känner delaktighet i samhällsutvecklingen
- vi arbetar med att utjämna skillnader och öka jämlikheten mellan olika grupper i samhället
- ungdomar och människor med utländsk bakgrund ska ges bättre möjlighet att delta i arbetslivet

2.2.3 Den samhällsekonomiska dimensionen

Den samhällsekonomiska dimensionen tillhandahåller medel för att göra samhällsutvecklingen hållbar. Det innebär en effektiv resurshushållning, med fördelning utifrån ett helhetsperspektiv där olika åtgärder ska samverka till största gemensamma nytta, snarare än att varje del för sig optimeras. Hushållning med befintliga resurser i form av material, byggnader, vägar, järnvägar, ledningar, anläggningar mm kan innebära ett mer effektivt nyttjande, att återanvända eller att återföra restprodukter till ny produktion. Det är också att hushålla med mänskliga resurser, nätverk, organisationer, kunskap mm.

Så kallad miljödriven ekonomisk tillväxt utgår från att det som är bra för det framtida hållbara samhället också är en framgångsfaktor för de företag som förstår och är tidigt ute i nödvändig anpassning av produktion och tjänster. Det innebär en näringslivsutveckling vars drivkraft är en växande efterfrågan av och marknad för varor och tjänster som minskar utsläpp eller nyttjar naturresurser mer resurseffektivt.

I FalunBorlänge innebär den samhällsekonomiska dimensionen bland annat:

- FalunBorlänge är en region för miljödriven ekonomisk tillväxt genom satsning på förnybar energi och energieffektiva produktions- och förvaltningsmetoder
- satsning på grund-, gymnasie- och högskoleutbildning av hög kvalitet
- investering i kompetensförsörjning av arbetskraft
- helhetssyn i optimering av nya investeringar i förhållande till tidigare gjorda investeringar i samhällsresurser

2.3 Vision för Sverige 2025 och kommunala hållbarhetsprogram

Boverket har på regeringens uppdrag tagit fram ”Vision för Sverige 2025”, som presenterades i december 2012. Den visar hur Sverige bör ha utvecklats till år 2025 för att nå målen för ett hållbart samhälle till år 2050. Visionen utgår från de hundra nationella mål som rör fysisk samhällsplanering, och fyra megatrender; ett ändrat klimat, en globaliserad värld, en urbaniserad värld och en digitaliserad värld.

Visionen är en illustrativ sammanfattning av nuvarande nationella mål för samhällsplanering och kan användas som idéunderlag när man tar fram strategier för hållbar utveckling på olika nivåer. Vision Sverige 2025 har använts som underlag i Översiktsplan FalunBorlänge.

Falun och Borlänge har antagit olika program och strategier som behandlar hur en hållbar utveckling ska nås. Dessa program och strategier är också underlag för Översiktsplan FalunBorlänge.

2.4 Bebyggelsestrategi för städerna

Städerna ska förtätas, i första hand i stadskärnorna inom 1 kilometers radie kring resecentrum. Den gemensamma strategin innebär lokalisering av offentliga funktioner till centrala lägen, samt planering för funktionsblandning av handels- och tjänsteföretag och bostäder. På så sätt blir stadskärnorna attraktiva och befolkningstäta med möjligheter till många möten. Även i övriga delar av städerna kommer förtätning att behöva ske. Förtätningen, som främjar funktionsintegrering, bör i första hand göras genom omvandling av redan exploaterad mark.

Förtätning i närhet till tåg och buss ger möjlighet att dra nytta av en större arbetsmarknad, samtidigt som befintlig service och infrastruktur används maximalt och underlaget för en högkvalitativ kollektivtrafik förstärks. Omstigning mellan trafikslag ska kunna ske så enkelt och tillgängligt som möjligt, för att hela resan ska uppfattas som bekväm och effektiv. Gång- och cykeltrafik ska prioriteras.

När städerna växer inåt är det viktigt att också utveckla de offentliga rummen; torg, parker, idrottsanläggningar och grönområden, inklusive bostadsnära natur. Ny bebyggelse bör därför i första hand tillkomma genom omvandling och ny användning av redan bebyggda fastigheter. Om grönytor ändå behöver tas i anspråk ska det kompenseras genom att andra parker/grönytor ges högre kvalitet.

Bilen är utrymmeskrävande i städernas centrala delar, då den ofta står parkerad och tar plats. Genom att göra bilparkeringar mer ändamålsenliga och anpassade i antal till olika behov på olika platser i staden kan mer utrymme skapas för annan utveckling av städernas centrala delar.

Utbyggnad av städerna med helt nya planerade bebyggelseområden ska ske i riktning mot varandra, väster om Runn och i lägen med tillgång till bra, effektiva kollektivtrafikhuvudstråk. Genom denna bebyggelseutveckling kan största möjliga tillgänglighet till kommunal och kommersiell service uppnås för många, liksom gemensamt nyttjande av tekniska försörjningssystem.

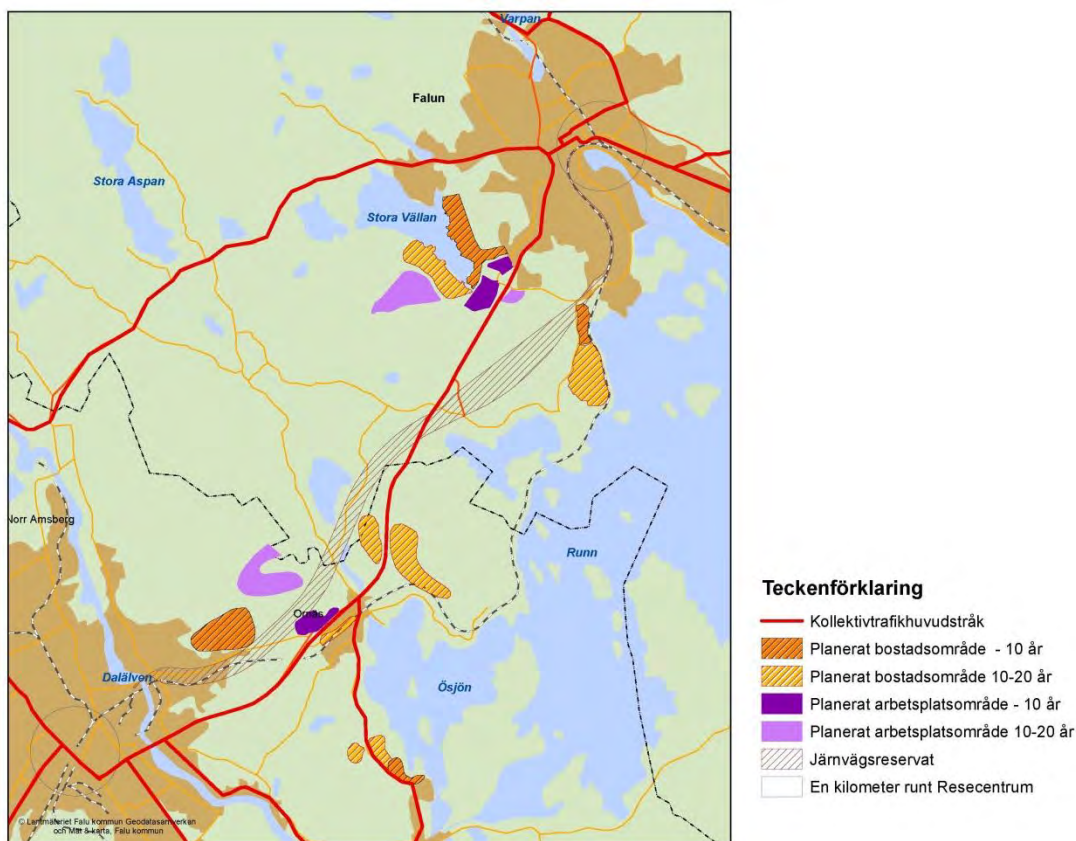

Bild 2.1 Bebyggelsestrategi för städerna

När den nya järnvägen byggs mellan städerna frigörs ytterligare mark som ger nya förutsättningar för tätortsutvecklingen. Utbyggnadsriktning mot varandra innebär kortare avstånd - fysiskt, tidsmässigt och mentalt - mellan stadscentra. Inom överskådlig tid finns det inte en så stor inflyttning till regionen att det innebär att städerna kommer att växa ihop.

FalunBorlänges utbyggnadsstrategi utgår från ett behov av en planberedskap för cirka 500 nya bostäder per år där merparten byggs i stadsregionerna som förtätning och i de tillkommande bostadsområdena i utbyggnadsriktningarna. I Falun redovisas lägen för nya, planerade bostadsområden och arbetsplatser i områden vid sjön Vällan och söder om Källviken mot Hinsnoret. I Borlänge redovisas lägen i Barkargärdet och runt Ornäs-Torsång.

Det kommer att upprättas nya fördjupade översiktsplaner för de två städerna där det ska utvecklas hur förtätningen ska ske och hur tillkommande bebyggelseområden kan utvecklas. Inom denna planering kommer en fördjupad analys att genomföras av de målkonflikter som uppstår vid omvandling och ianspråktagande av idag obebyggda områden.

2.5 Bebyggelsestrategi för stadsregionens omland

I FalunBorlänge finns det också en Ortsstruktur med mindre tätorter utanför de två städerna. I flera av de mindre tätorterna finns tillgång till offentlig och/eller kommersiell service. De flesta av de mindre tätorterna ska bindas samman med stadsregionen och med varandra genom fasta, strukturbildande kollektivtrafikhuvudstråk.

Längs dessa kollektivtrafikhuvudstråk kan förtätning av ny bostadsbebyggelse i enskild regi med fördel ske. Genom att koncentrera tillkommande bebyggelse till tätorterna och till befintlig bebyggelse längs kollektivtrafikhuvudstråken ges det också bättre förutsättningar och underlag för arbete, boende, utbildning och service, liksom för samhällsekonomi, när omlandet till städerna utvecklas.

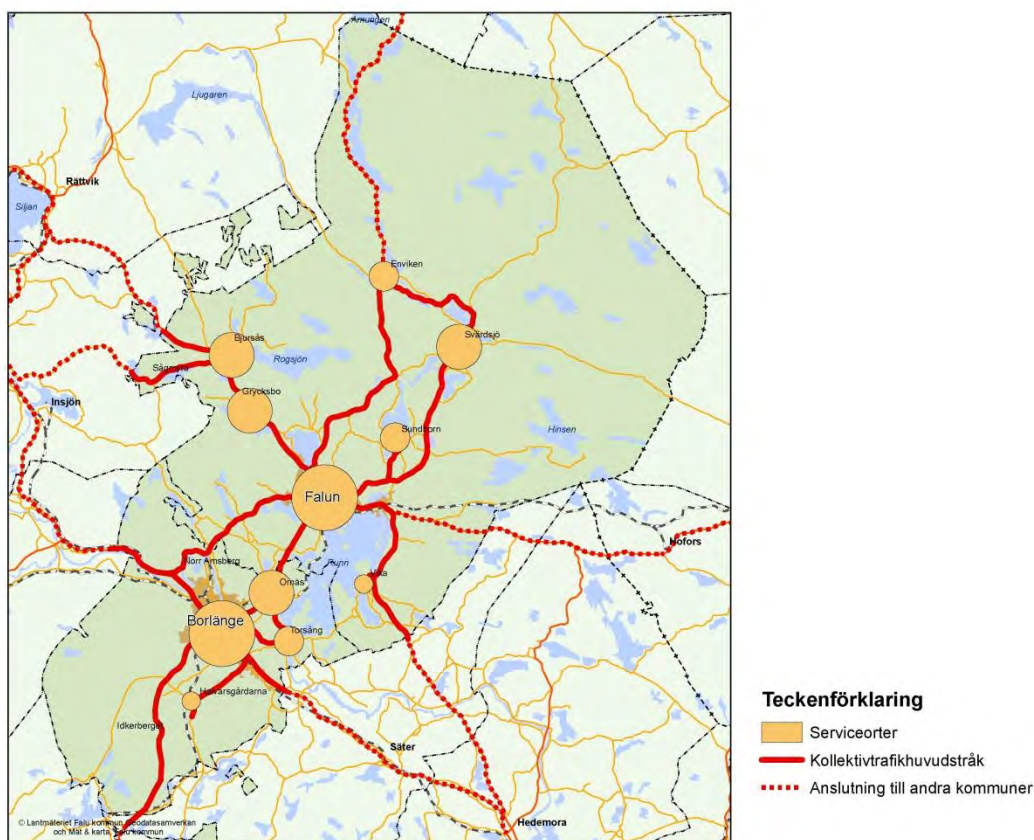

Bild 2.2 Bebyggelsestrategi för stadsregionens omland med serviceorter och kollektivtrafikhuvudstråk för buss

Samhällsinsatser som stärker förutsättningarna för boende och verksamheter i stadsregionens omland ska prioriteras till vissa serviceorter. Det stärker i sin tur tillgången till service för de som bor och verkar i omgivningen till serviceorterna. De serviceorter som har identifierats är Bjursås, Grycksbo, Enviken (Rönndalen), Svärdsjö (Borgärdet), Vika kyrkby och Sundborn i Falu kommun, och Ornäs, Torsång och Halvarsgårdarna/Sellnäs i Borlänge kommun.

Men även i en del av de andra mindre tätorterna finns service, bland annat dagligvaruhandel och skola/förskola eller andra mötesplatser som bidrar till att göra dessa delar av kommunerna till attraktiva boendemiljöer. Bidrag för kommersiell service ska kunna komma även dessa orter till del.

Nya och alternativa utvecklingsåtgärder kan ge ytterligare möjligheter. Skolorna i dessa delar av kommunerna kan nyttjas mer effektivt även för andra verksamheter. Genom samspel mellan generationer kan utvecklingen stödjas ytterligare.

Tillkommande bebyggelse i städernas omland kommer i första hand att ske genom enskilda initiativ, men i vissa serviceorter kan bostadsbyggande även tillkomma genom kommunala initiativ. Genom att utveckla bytespunkter i vissa av orterna ska byten underlättas mellan i första hand bil och buss, men även mellan cykel och buss.

Spridd bebyggelse, det vill säga enstaka hus eller mindre husgrupper utanför detaljplanerat område eller utanför sammanhållen bebyggelse,² ska undvikas av miljömässiga, ekonomiska och natur- och kulturmiljöskäl.

Bebyggelsecentra i grannkommuner förbinds också med FalunBorlänges större och mindre tätorter. Effektiv och snabb kollektivtrafik med hög komfort och digital kommunikations-kapacitet underlättar pendling över kommungränserna och stärker regionens attraktivitet.

2.6 Strategi för Runns sjösystem och stränder

När järnvägen flyttas från Ösjöns och Runns stränder försvinner en barriär och stränderna blir mer tillgängliga. Närheten till en stadsregion med närmare 80 000 invånare gör att användningen av och tillgången till Runns stränder blir en mycket viktig framtidsfråga. Runn är redan en värdefull resurs för friluftsliv och rekreation för falunborlängeborna och sjön har också stora utvecklingsmöjligheter för besöksnäringen.

I den gemensamma översiktsplanen för området mellan städerna (Samordnad översiktlig planering Falun-Borlänge 1997) uttrycktes följande strategi för bebyggelse vid Runn: ”Bygg gärna sjönära, men inte strandnära”. Planeringsinriktningen bör även i fortsättningen vara att bebyggelse ska lokaliseras utanför strandskyddsområdet och att samla/koncentrera bryggor och dylika anläggningar till vissa platser. På så sätt får falunborlängeborna och besökare möjlighet att använda stränderna, utveckla rekreativ anknytning och den biologiska mångfalden kan bevaras. Utanför strandskyddsområdet finns flera attraktiva lägen för nya bebyggelseområden på sluttningarna mot vattnet.

Det kan komma att finnas behov av anläggningar för friluftslivet och även av viss tillkommande bebyggelse även inom strandskyddat område. Det redovisas därför ett antal områden för landsbygdsutveckling i strandnära lägen, ”LIS-områden”, runt Runn. Om och hur detta ska genomföras kommer att studeras vidare i en gemensam fördjupad översiktsplan för Runn.

Se även kap 7, Fritid

Se även kap 11, Strandskydd och LIS-områden

² Sammanhållen bebyggelse enligt plan- och bygglagen: bebyggelse på tomter som gränsar till varandra eller skiljs åt endast av en väg, gata eller parkmark

2.7 Strategi för skogs- och odlingslandskapet

Utanför bebyggelsen finns skogs- och odlingslandskapet med sjöar, vattendrag och våtmarker. I dessa områden bedrivs företagande inom de gröna (areella) näringarna och turism. Landskapet är också viktigt för rekreation och friluftsliv för både falunborlängeborna och för besökare och det utgör grunden för bevarandet av värdefulla natur- och kulturmiljöer. Ett hållbart brukande av jordbruksområden och skogsmark är en fundamental förutsättning för framtiden. Det är viktigt att jordbruks- och skogsbruksmarkens produktionsförmåga behålls för framtiden då vi måste ha beredskap för hur klimatförändringar kommer att påverka behovet av dessa resurser.

I skogs- och odlingslandskapet är aktivt jord- och skogsbruk den arealmässigt största markanvändningen, som förutom för traditionell produktion också används för nya produkter och förnyelsebar energi. I detta landskap ska det aktiva brukandet samsas med hänsyn till biologisk mångfald, skyddet av natur- och kulturmiljövärden, rekreation/friluftsliv, jakt, etablering av vindkraftsanläggningar, master, täktverksamhet och med olika satsningar för turism och rekreation.

2.8 Samlade strategier för mark- och vattenanvändning

- Städerna ska förtätas, i första hand stadskärnorna och kring resecentrum
- Utbyggnad av städerna med helt nya planerade bebyggelseområden ska ske i riktning mot varandra, väster om Runn och nära bra och effektiva kollektivtrafikhuvudstråk
- Planberedskap ska finnas för ca 500 nya bostäder i småhus och flerfamiljshus per år
- Kollektivtrafiken ska utvecklas och gång- och cykeltrafik ska prioriteras
- De mindre tätorterna i stadsregionens omland ska bindas samman med stadsregionen med fasta kollektivtrafikhuvudstråk
- Samhällsinsatser som stärker förutsättningar för boende och verksamheter i städernas omland prioriteras till serviceorterna Bjursås, Grycksbo, Enviken (Rönndalen), Svärdsjö (Borgärdet), Vika kyrkby, Sundborn, Ornäs, Torsång och Halvarsgårdarna/Sellnäs
- Förtätning av bebyggelsen utanför städerna ska prioriteras till de mindre tätorterna och till lägen utmed de fasta kollektivtrafikhuvudstråken
- Spridd bebyggelse, det vill säga enstaka hus eller mindre husgrupper utanför detaljplanerat område eller utanför sammanhållen bebyggelse, ska undvikas
- Rekreation och friluftsliv ska vara prioriterad markanvändning vid Runns stränder
- Jordbruks- och skogsbruksmarkens produktionsförmåga ska behållas för framtiden.
- Inom skogs- och odlingslandskapet ska också rekreation/friluftsliv, natur- och kulturmiljövärden, biologisk mångfald, jakt, etablering av vindkraftsanläggningar, master, täktverksamhet och olika satsningar för turism och rekreation kunna utvecklas

2.9 Hänvisningar

- Samordnad översiktlig planering Falun-Borlänge, fördjupad översiktsplan, 1997
- Vision för Sverige 2025, Boverket 2012
- Strategiska styrdokument i kommunerna, se bilaga 2

3. Bebyggelseutveckling och mark- och vattenanvändning

Översiktsplan FalunBorlänge redovisar kommunernas syn på grunddragen i hur mark- och vattenområden ska användas och hur bebyggelsen ska utvecklas. Redovisningen omfattar hela kommunerna och visar dels områden med fortsatt användning på det sätt som sker idag och dels de förändringar i markanvändningen som avses ske under de kommande 20 åren.

I övriga kapitel i översiktsplanen redovisas de planeringsinriktningar och rekommendationer som är kopplade till de olika användningsanspråken.

3.1 Vi förtätar och närmar oss varandra

FalunBorlänge är en gemensam arbets- och bostadsmarknad med stort behov av goda, robusta och miljöanpassade kommunikationer som underlättar den interna pendlingen. Bebyggelse-strategin bygger vidare på den utbyggnadsprincip som redovisats i kommunernas gällande översiktsplaner. Förtätning är den viktigaste bebyggelsestrategin både i städerna, i de mindre tätorterna och längs kollektivtrafikhuvudstråken.

Tillkommande planerade bebyggelseområden ska lokaliseras i riktning mot grannstaden, och i anslutning till befintlig bebyggelse, service, infrastruktur och kollektivtrafikhuvudstråk så att denna stärks och förblir livskraftig. Det innebär också att perifer och alltför utglesad bebyggelse ska undvikas. På detta vis kan kommunerna dra nytta av redan gjorda investeringar.

3.2 Mark- och vattenanvändning

Kommunernas syn på användningen av mark och vatten redovisas på kartan ”Mark- och vattenanvändning”, bild 3.1. Kartan redovisar dels de områden där den huvudsakliga, dominerande pågående användningen ska fortsätta och dels de större arealkrävande användningsanspråken för förändrad användning för den kommande 10–20-årsperioden. För de tillkommande planerade bebyggelseområdena redovisas också om förändringen ska ske inom 0-10 år eller inom 10-20 år. Förutom redovisning av mark- och vattenanvändning på karta finns planeringsinriktningar och rekommendationer i avsnitt 3.9 och i övriga kapitel i översiktsplanen.

Se kap 4, Socialt perspektiv

Se kap 5, Boende

Se kap 6, Arbetsmarknad, handel och näringsliv

Se kap 7, Fritid

Se kap 8, Utbildning

Se kap 9, Hållbara kommunikationer

Se kap 10, Rent vatten

Se kap 11, Strandskydd och LIS-områden

Se kap 12, Vindkraft JA

Se kap 13, Klimatanpassning, miljöhänsyn och risker

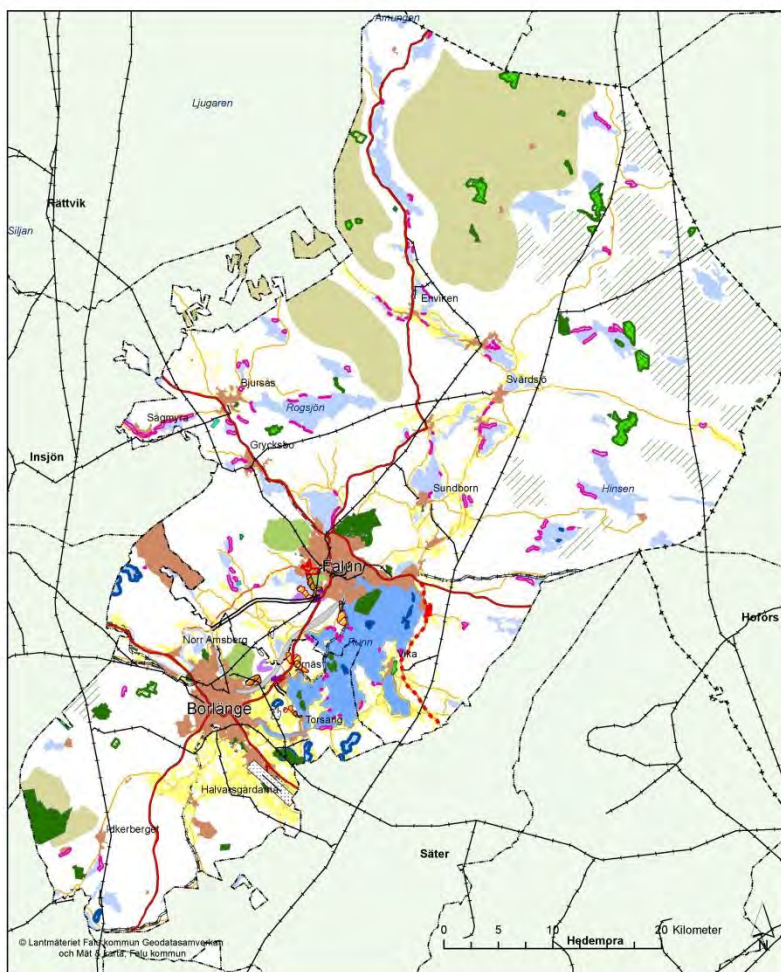
Se kap 14, Energi och klimatpåverkan

Se kap 15, Natur-, kulturmiljö- och landskapsvärden

Se kap 16, Stora opåverkade områden

Se kap 17, Material och avfall

Se kap 18, Försvarets intressen

Mark- och vattenanvändningskarta

Teckenförklaring

Pågående användning

- Bebyggelse - tätorter och planlagda områden
- Anläggning (arealkrävande, omgivningspåverkande)
- Naturreservat
- Natura 2000-område
- Kulturresevat
- Rekreatiomsområde Runn
- Rekreatiomsområde/jord- och skogsbruk
- Jordbruk
- Skogsbruk/stort opåverkat område
- Skogsbruk
- Bearbetningskoncession
- Järnväg
- Allmän väg - väg av riksintresse
- Kraftledning

Förändrad användning

- Planerat bostadsområde -10 år
- Planerat bostadsområde 10-20 år
- Planerat arbetsplatsområde -10 år
- Planerat arbetsplatsområde 10-20 år
- Reservat för framtida järnväg
- Vägreservat
- Allmän väg - föreslaget riksintresse
- Naturreservat - blivande
- Kulturresevat - blivande
- LIS-område
- Utvidgat strandskydd enligt kommunerna
- Vindbruk/skogsbruk

Bild 3.1 Mark- och vattenanvändningskarta

(Kartan finns även som en separat bilaga i A3-format.)

3.3 Bebyggelseutveckling

FalunBorlänge ska ha god planberedskap och tillgång till mark för bostäder och arbetsplatser framförallt inom och i anslutning till städerna. Det är angeläget att kunna erbjuda attraktiva och önskade boendemiljöer för regionens invånare och presumtiva inflyttare. Detta resonemang avser större planerade bebyggelseområden som följer av de bebyggelsestrategier som presenterats i kap 2.

Se kap 2, Strategier för hållbar samhällsplanering

I övriga delar av FalunBorlänge kan befintliga tätorter, i första hand serviceorterna och befintlig sammanhållna bebyggelse utmed de fasta kollektivtrafik huvudstråken, kompletteras med bostäder och arbetsplatser. Initiativ till sådana förändringar kommer i första hand att tas som enskilda initiativ, men i vissa serviceorter kan det också bli aktuellt med kommunalt bostadsbyggande.

Tillkommande bebyggelse ska alltid lokaliseras med hänsyn till brukningsvärd jordbruksmark, störningar och risker, natur- och kulturmiljövärden, landskapsbild, friluftslivsanspråk, möjligheten att ordna vatten och avlopp och annan hänsyn som behöver tas när förändringen genomförs. Världsarvet Falu gruva ska särskilt uppmärksammas.

Tillkommande bebyggelse i anslutning till aktivt brukad jordbruksmark kan innebära olägheter som det måste tas hänsyn till. I områden med cirka 20 fastigheter eller fler måste kommunens ansvar enligt § 6 lagen om allmänna vattentjänster beaktas innan ytterligare bebyggelse tillåts.

I miljöbalkens hushållningsbestämmelser slås det fast att brukningsvärd jordbruksmark får tas i anspråk för bebyggelse eller anläggningar endast om det behövs för att tillgodose väsentliga samhällsintressen och detta behov inte kan tillgodoses på ett från allmän synpunkt tillfredsställande sätt genom att annan mark tas i anspråk. I samma bestämmelse i miljöbalken slås det också fast att skogsmark som har betydelse för skogsnäringen så långt möjligt ska skyddas mot åtgärder som kan påtagligt försvåra ett rationellt skogsbruk.

3.4 Gällande fördjupade översiktsplaner

Det finns en rad aktuella fördjupningar av översiktsplanen i Falun och Borlänge. I dessa finns mer detaljerade rekommendationer om mark- och vattenanvändningen som fortsätter att gälla tillsammans med redovisningen i denna översiktsplan så länge som de är aktuella. När Översiktsplan FalunBorlänge redovisar planeringsinriktningar och rekommendationer som inte har behandlats i en aktuell fördjupad översiktsplan gäller dessa tillsammans med tidigare beslut. Om det finns motsatsförhållanden mellan Översiktsplan FalunBorlänge och ställningstaganden i de äldre fördjupningarna gäller det som uttalas i Översiktsplan FalunBorlänge.

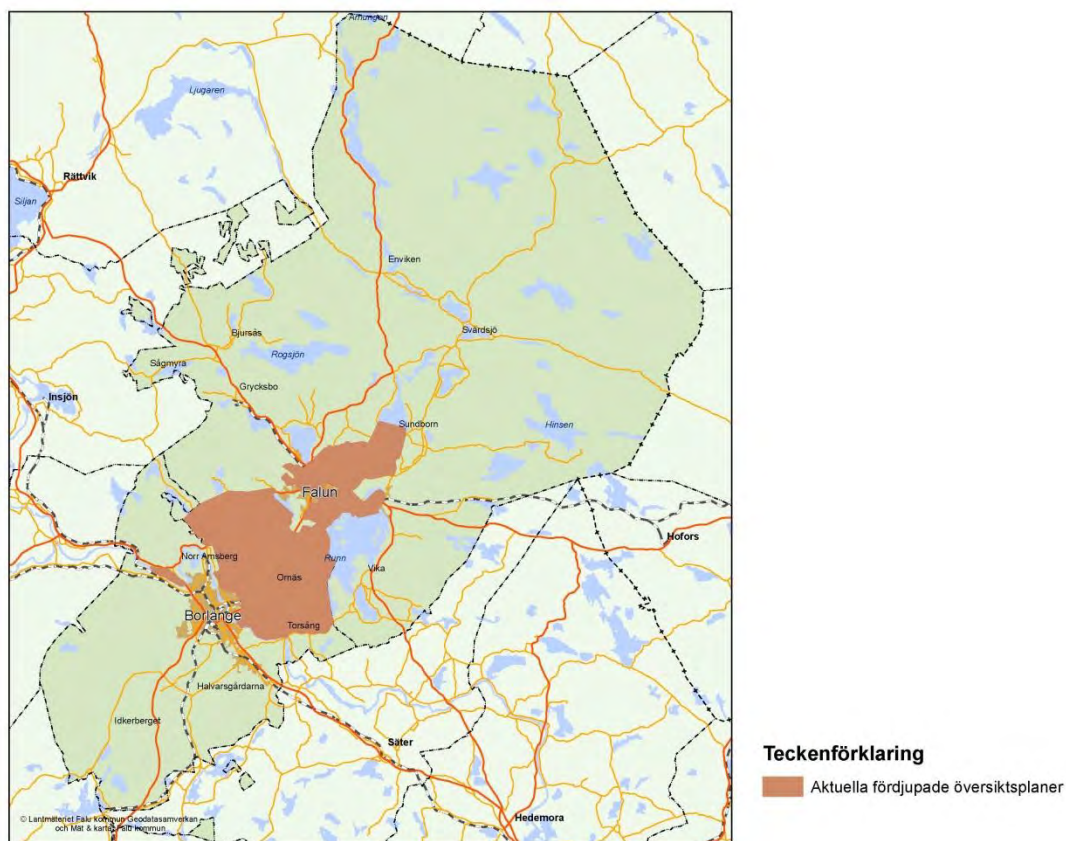

Bild 3.2 Områden i FalunBorlänge med fördjupade översiktsplaner april 2014

I april 2014 finns det åtta helt eller till största delen aktuella fördjupade översiktsplaner i Falun och tre i Borlänge.

I den fortsatta rullande översiktsplaneringen kommer kommunerna att bedöma aktualiteten på de gällande fördjupningarna och vid behov besluta om att de ska revideras. Det kan också behöva genomföras fördjupad översiktsplanering för nya områden. För städerna Falun och Borlänge behöver det upprättas nya fördjupningar av översiktsplanen, i de nivåer som behövs för en planerad förtätning

och för de bebyggelseområden som redovisas i utbyggnads-riktningen mot varandra. Denna planering bör genomföras samordnat mellan kommunerna.

Det kommer också att behöva tas fram en gemensam fördjupad översiktsplan för Runn och dess omgivning för att på en mer detaljerad nivå reda ut synen på användningen av sjön och dess stränder för rekreation och friluftsliv, besöksnäring, tillkommande bostäder och pågående mark- och vattenanvändning.

Se bilaga 4, Gällande fördjupade översiktsplaner 2014

Se även kap 7, Fritid

Se även kap 23, Genomförande

3.5 Gällande detaljplaner och områdesbestämmelser

Största delarna av de två städerna, flertalet av de mindre tätorterna och vissa andra områden i kommunerna omfattas av gällande detaljplaner och områdesbestämmelser. Dessa planer ger juridiskt bindande förutsättningar för bebyggelse och användning av mark och vatten. Inom och i direkt anslutning till tätorter/planlagda områden krävs det oftast ny eller ändrad detaljplan för att en förändring ska kunna komma till stånd.

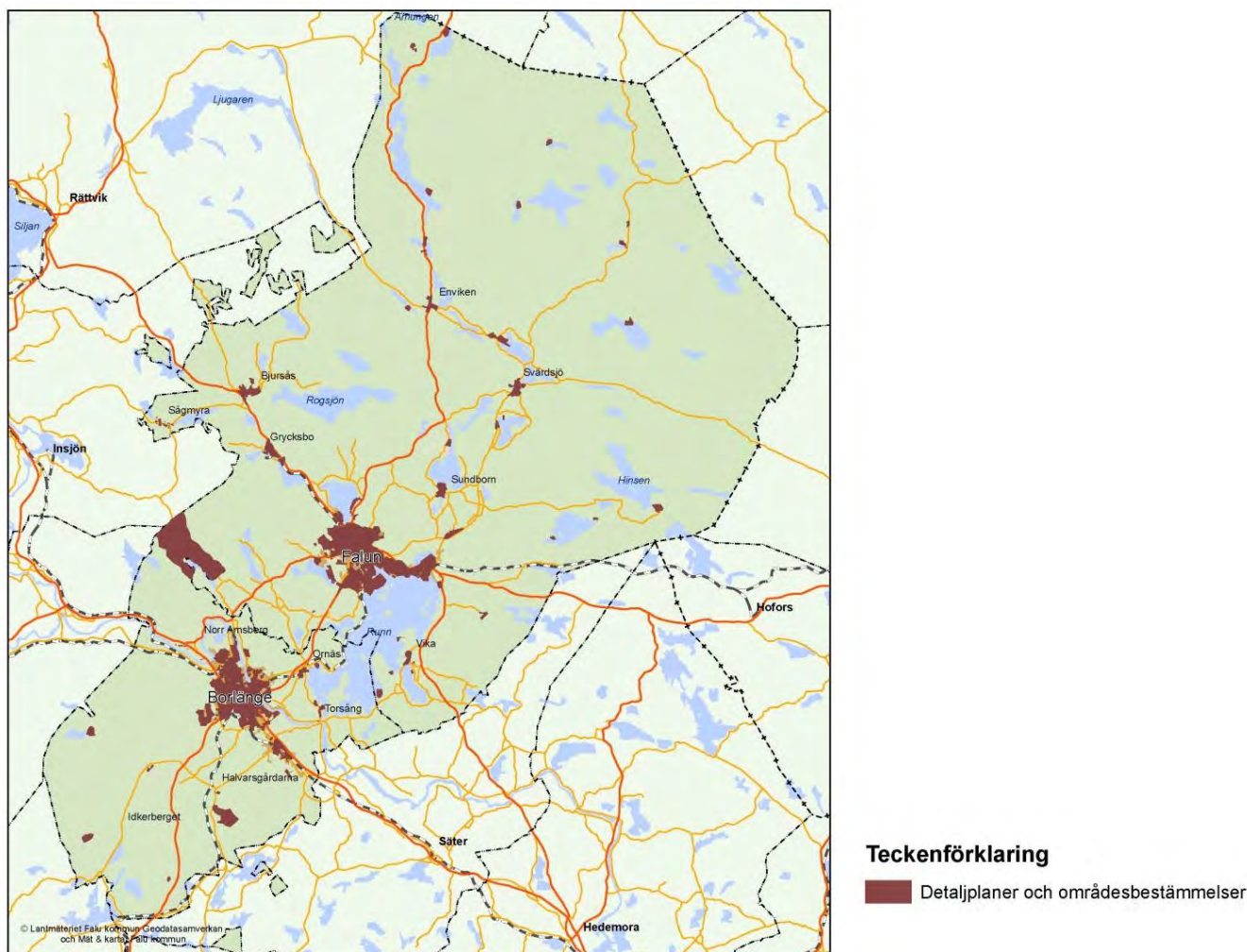

Bild 3.3 Områden i FalunBorlänge som omfattas av detaljplan eller områdesbestämmelser våren 2014

3.6 Byggande utanför planlagda områden

Utanför de detaljplanlagda områdena beslutas tillkomsten av enstaka nya byggnader och ändringar av befintlig bebyggelse genom prövning av förhandsbesked och/eller bygglov. I plan- och bygglagen (PBL) finns begreppet sammanhållen bebyggelse: ”bebyggelse på tomter som gränsar till varandra eller skiljs åt endast av en väg, gata eller parkmark”. Utanför sammanhållen bebyggelse finns vissa lättnader i kraven på prövning enligt plan- och bygglagen vid förändringar i bebyggelsen.

Boende och näringsverksamhet på samma tomt/fastighet kan ofta vara en förutsättning för näringslivsutveckling utanför planlagda områden.

Tillkommande bebyggelse ska alltid lokaliseras med hänsyn till brukningsvärd jordbruksmark, störningar och risker, natur- och kulturmiljövärden, landskapsbild, rekreation, möjligheten att ordna vatten och avlopp och annan hänsyn som behöver tas när förändringen genomförs. Världsarvet Falu gruva ska särskilt uppmärksammas.

Det är viktigt att alltid ta kontakt med kommunen inför en förändring för att veta vad som gäller på den aktuella platsen.

3.7 Annan lagstiftning

Det är ofta flera faktorer som måste hanteras i samband med planläggning och lovprövning enligt plan- och bygglagen. Översiktsplan FalunBorlänge, och de aktuella fördjupningarna av den, ger rekommendationer om hur bebyggelseutvecklingen och vissa andra förändringar av mark- och vattenanvändningen ska prövas.

Utöver det som redovisas i översiktsplanen kan det också finnas andra bestämmelser och restriktioner som rör järnvägar, trafikverkets vägar, strandskydd, miljö- och riskfaktorer (till exempel risken för översvämning), hur vatten- och avloppsförsörjningen ska lösas eller hur värden i bebyggelse-, kultur- och naturmiljön ska tas tillvara, som ska beaktas vid prövningen av den önskade förändringen.

Byggande på brukningsvärd jordbruksmark ska inte ske annat än om det behövs för att tillgodose väsentliga samhällsintressen, då dessa marker har stor betydelse ur ett resurshushållningsperspektiv både idag och för framtiden.

När något ska byggas eller anläggas krävs det också ofta andra beslut än detaljplan och/eller förhandsbesked/bygglov (enligt plan- och bygglagen) för att etablering ska bli möjlig. Det kan till exempel behövas tillstånd för enskild avloppsanläggning eller strandskyddsdispens inom strandskyddat område. Det kan vara bestämmelser enligt miljöbalken, kulturminneslagen, väglagen, lagen om byggande av järnväg, minerallagen med flera lagar.

Det är därför viktigt att alltid ta kontakt med kommunen inför en förändring för att få veta vad som gäller på den aktuella platsen.

3.8 Översiktsplanen redovisar inte allt

De mark- och vattenanvändningsfrågor som inte är gemensamma eller som kräver större detaljeringsgrad, exempelvis synen på markanvändning i mindre orter, ingår inte i den här gemensamma översiktsplanen. Vid behov av ytterligare fördjupning kommer det att få lösas i den efterföljande, rullande översiktsplaneringen, genom detaljplanering eller annan prövning.

3.9 Planeringsinriktning och rekommendationer

- Fördjupade översiktsplaner ska upprättas för Falu och Borlänge tätorter (städerna)
- Gemensam fördjupad översiktsplan ska upprättas för Runn
- Om det finns motsatsförhållanden mellan Översiktsplan FalunBorlänge och ställningstaganden i äldre fördjupade översiktsplaner gäller Översiktsplan FalunBorlänge
- Byggande på brukningsvärd jordbruksmark ska inte ske annat än om det behövs för att tillgodose väsentliga samhällsintressen och detta behov inte kan tillgodoses på ett från allmän synpunkt tillfredsställande sätt genom att annan mark tas i anspråk
- Stor restriktivitet ska alltid gälla vid fysisk planering och prövning av dispenser, lov och tillstånd som berör grusåsar med viktiga grundvattentillgångar eller områden där VA-frågorna inte kan ges en långsiktigt hållbar lösning
- Tillkommande bebyggelse ska alltid bedömas med hänsyn till störningar, risker, natur- och kulturmiljövärden, landskapsbild, rekreation, möjligheten att ordna vatten och avlopp samt annan hänsyn som behöver tas
- Nya planerade bostads- och arbetsplatsområden ska alltid anslutas till allmänt VA, placeras och utformas vackert och väl utifrån ekologiska principer och inpassas i stads- och landskapsbilden.
- Den lokala bebyggelse- och byggnadshistorien, dess utseende och struktur är viktig att värna och bör särskilt uppmärksammas vid byggande inom världsarvet

I följande kapitel finns planeringsinriktningar och rekommendationer med direkt bäring på mark- och vattenanvändning:

Kap 2, Strategier för hållbar samhällsplanering

Kap 7, Fritid

Kap 9, Hållbara kommunikationer

Kap 10, Rent vatten

Kap 11, Strandskydd och LIS-områden

Kap 12, Vindkraft

Kap 13, Klimatanpassning, miljöhänsyn och risker

Kap 14, Energi och klimatpåverkan

Kap 15, Natur-, kulturmiljö- och landskapsvärden

Kap 16, Stora opåverkade områden

Kap 17, Materialhushållning och avfall

Kap 18, Försvarets intressen

4. Socialt perspektiv

I ett socialt hållbart FalunBorlänge ska alla människor – oavsett kön, ålder, funktionsnedsättning, sexuell läggning, religiös, etnisk, kulturell eller socioekonomisk tillhörighet – ha samma möjligheter till ett bra vardagsliv. Den fysiska miljön har betydelse för hur vi kan forma våra liv och påverkar vår hälsa, trygghet, tillit och upplevelse av delaktighet. Genom planering med människan i fokus kan vi bidra till att människor mår bra.

De sociala hållbarhetsaspekterna är tvärspektoriella och berör på olika sätt de allra flesta av översiktsplanens delar. De ska vara en integrerad del i all planering. De som arbetar med planering behöver ha goda kunskaper om de olika sociala hållbarhetsaspekterna. Med kunskap och insikt kan de sociala hållbarhetsperspektiven vägas in i och avspeglas i de ställningstaganden som görs.

Se även kap 3, Bebyggelseutveckling och mark- och vattenanvändning

4.1 Mångfald och integration

Människor med olika bakgrund är grunden för ett dynamiskt samhälle och ger möjligheter till kreativa möten. Nya falunborlängebor är en förutsättning för att regionen ska växa och blomstra. De senaste åren har särskilt invandringen till Borlänge varit stor och genom anhöriginvandring väntas framförallt många barn komma de närmaste åren. Det är en stor utmaning att skapa de boendemiljöer, tillgång till utbildning och arbete som behövs för en integration i FalunBorlänge.

I skolan och på arbetsplatsen finns de största förutsättningarna för integration, och lokaliseringen av nya skolor och förskolor bör göras med detta i åtanke. Att planera för attraktiva och trygga mötesplatser både ute och inne, i centrumkärnorna såväl som i bostadsområden, ger möjligheter för människor med olika åldrar och bakgrund - kulturell, etnisk och socioekonomisk - att träffas. En blandning av upplåtelseformer inom samma bostadsområde främjar integrationen i boendet, och goda kommunikationer gör det lättare att ta del i samhällslivet. Bra kollektivtrafik mellan Falun och Borlänge kan ge möjligheter till bättre integration genom en gemensam arbetsmarknad och en rikare fritid.

4.2 Hälsofrämjande planering

Att ha en god hälsa är en grundläggande mänsklig rättighet och något som de flesta värdesätter högt. Friska medborgare är också en förutsättning för en hållbar utveckling i FalunBorlänge, och god hälsa innebär också en samhällsekonomisk vinst. Många olika faktorer påverkar vår hälsa och livskvalitet – hur närmiljön är utformad, livsstil och levnadsvanor, relationer till andra människor och möjligheterna att förstå och påverka tillvaron och förmågan att hantera stress. Skillnader i behov och möjligheter att påverka sin livsmiljö hänger samman med, och är beroende av, sociala och ekonomiska skillnader, kön, ålder och funktionshinder.

Av de 11 nationella målområdena för folkhälsa har målområdena om delaktighet och inflytande och ett aktivt liv direkt koppling till den fysiska planeringen, men även andra målområden berörs. Tillgång till parker, odlingsområden och friluftsområden, gena gång- och cykelvägar, nära till kollektivtrafik samt närhet mellan bostäder, skola, arbete och service ger goda förutsättningar för fysisk aktivitet och för ett hållbart samhälle.

Se även kap 7, Fritid

4.2.1 Inflytande och delaktighet

Delaktighet och inflytande i samhället är en betydande hälsofaktor, och en bra dialog med alla falunborlängebor är ett viktigt verktyg i samhällsplaneringen. För att alla oavsett kön, ålder, etnisk/kulturell bakgrund eller funktionsnedsättning ska ha möjlighet att delta i planeringsprocessen behöver flera olika metoder och samrådsformer användas. Kommunerna ska arbeta för att öka möjligheterna för medborgarna att delta i samhällsplaneringen. Barns och ungas erfarenheter och kunskap om sin närmiljö ska tas tillvara, och trygga och stimulerande uppväxtmiljöer ska skapas i dialog med dem. De äldres erfarenheter är viktiga underlag i planeringen av äldres livsmiljöer.

4.2.2 Jämställdhet

Jämställdhet innebär jämlikhet mellan könen - att kvinnor och män ska ha samma makt att forma samhället och sina egna liv. Trots att det inte finns några formella hinder mot jämställdhet i Sverige har kvinnor och män idag olika levnadsmönster och levnadsförhållanden. Den fysiska planeringen måste ta hänsyn till dessa olika livsmönster samtidigt som planeringen inte ska medverka till att befästa dem i framtiden. Det betyder att det är viktigt att få kunskap om hur män och kvinnor vill leva både idag och i framtiden.

Jämställdhetsaspekten behöver vägas in i själva planeringsprocessen där både kvinnor och män bör delta i arbetet. Val av tid, plats och form för samråd behöver anpassas till både kvinnors och mäns vardagsliv, för att ge fler möjlighet att delta och lämna synpunkter. Könsuppdelad statistik är ett viktigt kunskapsunderlag.

Genom att ge såväl kvinnor som män, flickor som pojkar, lika möjligheter att ge uttryck för sina synpunkter och behov får vi en bredare kunskap och bättre möjligheter att planera för ett jämställt samhälle.

4.2.3 Trygghet och säkerhet

Trygghet och säkerhet är två begrepp som liknar varandra. Trygghet är en upplevd känsla, medan säkerhet handlar om risken att utsättas för brott eller andra säkerhetsrisker, till exempel i trafiken.

Att känna sig trygg är en del i ett bra vardagsliv, och en trygg miljö främjas av miljöer där det finns människor dygnet runt och där boende, service och verksamheter blandas. Upplevelsen av otrygghet varierar mellan personer och mellan grupper av människor. De största skillnaderna i upplevelse av otrygghet finns mellan könen.

En genomtänkt planering och utformning av den fysiska miljön – till exempel boendemiljöer, parker, torg, gång- och cykelvägar och busshållplatser - påverkar både upplevelsen av trygghet och den faktiska säkerheten.

4.2.4 Tillgänglighet

Tillgänglighet kan delas in i fysisk tillgänglighet, informativ, kommunikativ och psykosocial tillgänglighet. Fysisk tillgänglighet innebär att alla ska kunna ta sig fram i inom- och utomhus miljöer. Informativ tillgänglighet betyder att alla ska kunna ta del av och förstå information av olika slag, och kommunikativ tillgänglighet innebär att det kan behövas hjälpmedel för att kommunikationen ska fungera mellan människor. Psykosocial tillgänglighet handlar om det förhållningssätt människor har till varandra och rör värderingar, bemötande, mångfald och mänskliga rättigheter.

Funktionsnedsättningar kan vara bestående eller övergående, synliga eller osynliga. Funktionshindret är i sig oftast inget hinder utan det är i mötet med en otillgänglig miljö som handikappet uppstår. En miljö som är tillgänglig är viktig för människor med funktionsnedsättningar och underlättar vardagslivet för alla människor.

4.3 Planeringsinriktning och rekommendationer

- De olika aspekterna av social hållbarhet ska vara en integrerad del av all samhällsplanering
- Kommunerna ska arbeta för att öka möjligheterna för medborgarna att delta i samhällsplaneringen

4.4 Hänvisningar

- Lokalt folkhälsoprogram för Falu kommun, 2007
- Folkhälsopolitiskt program 2012-2015, Borlänge, 2012
- Integrationspolitiskt program, Falu kommun, 2006
- Hållbarhetsredovisning 2011, Borlänge kommun, 2012
- Är Dalarna jämställt? Länsstyrelsens rapport 2011:07

5. Boende

En av de viktigaste förutsättningarna för att stärka utvecklingen i FalunBorlänge är möjligheten att kunna erbjuda attraktiva boendemiljöer. Fler bostäder är en förutsättning för näringslivets utveckling, och fler behöver flytta till FalunBorlänge för att stärka skatteunderlaget och för att bidra med kompetens i det stora generationsskiftet av 40- och 50-talister i såväl industri och näringsliv som i privat och offentlig verksamhet. Att erbjuda bra boendemiljöer för unga välutbildade personer och äldre yrkesverksamma/nyblivna pensionärer – två flyttbenägna grupper – är därför särskilt angeläget. Ett billigt boende för unga vuxna kan bidra till att ungdomar stannar kvar i regionen istället för att flytta. Den stora invandring som skett framförallt till Borlänge de senaste åren har medfört en akut bostadsbrist som måste lösas. Boendemiljön har betydelse för hälsan och för känslan av att ingå i ett sammanhang och är en viktig arena för en ökad integration.

Se även kap 3, Bebyggelseutveckling och mark- och vattenanvändning

5.1 Varierat utbud av boendemiljöer

I FalunBorlänge finns redan idag goda möjligheter till ett brett utbud av boende både i städerna, i kommunernas mindre tätorter och på landsbygden. Närhet mellan bostäder, samhällsservice och arbetsplatser samt smidiga pendlingsmöjligheter ger kvalitéer i vardagslivet. Höga kulturmiljövärden berikar boendemiljön. Att bo centralt i täta stadskärnor med ett varierat utbud av kultur- och nöjesaktiviteter är attraktivt för många. För andra är det attraktivt att bo utanför städerna. Nya bostäder i de mindre tätorterna, i anslutning till kollektivtrafikhuvudstråk och i sjönära lägen kan också bidra till bibehållen service i stadsregionens omland.

I FalunBorlänge ska det finnas en mångfald i bostadsutbudet som är lockande och gör det lättare för många olika former av hushåll både att flytta till FalunBorlänge och att hitta en ny bostad när ekonomin eller familjesituationen ändras. Ett varierat utbud av upplåtelseformer inom såväl befintliga som nya områden ska göra det enklare att byta bostad inom ett bostadsområde där man redan trivs och gärna vill stanna. En större blandning av bostäder och arbetsplatser ska ge ökade kvalitéer i boendemiljön. Det ska finnas tillgång till trygga och säkra miljöer för lek, idrott och rekreation nära bostaden.

FalunBorlänge ska ligga i framkant när det gäller att erbjuda nya energisnåla bostäder av hög kvalitet med modern formgivning. Falu kommun har en träbyggnadsstrategi vars syfte bland annat är att förstärka Faluns profil som energi- och klimatklok kommun, öka bostadsbyggandet och stimulera tränäringen i regionen genom ökat fokus på trä och att förstärka trästaden Falun genom tillägg av spännande nutida träarkitektur. Bostäder i befintliga byggnader ska också vara väl underhållna och energieffektiva. Det ska finnas en planberedskap för 500 bostäder årligen i FalunBorlänge, med olika upplåtelseformer och för olika behov. Nya bostäder ska i första hand åstadkommas genom förtätning av tätorterna.

Se även kap 2, Strategier för hållbar samhällsplanering

Se även kap 11, Strandskydd och LIS-områden.

5.2 Boendeprogram

I Faluns bostadsprogram och Borlänges mål- och strategidokument för boendeutveckling redovisas kommunernas vilja om boende och bostadsbyggande. Falun och Borlänge behöver fördjupa sitt samarbete om boendepanering, och gemensamt marknadsföra FalunBorlänge som bostadsort. Här har de kommunala bostadsbolagen ett särskilt ansvar. En gemensam portal där man kan söka bostad hos alla, även privata, fastighetsägare inom FalunBorlänge bör upprättas. På sikt bör en gemensam bostadskö övervägas. En dialog om boendefrågorna behövs även med övriga kommuner som ingår i den gemensamma arbets- och bostadsmarknaden. Regional samverkan kan bidra till att öka bostadsbyggandet i länet.

5.3 Bostäder för alla

En utmaning är att kunna erbjuda bostäder till grupper med svag ekonomi. Det sedan länge låga bostadsbyggandet beror på ekonomiska faktorer som kommunerna har svårt att påverka. Ett ökat bostadsbyggande kan trots höga boendekostnader sätta igång en flyttprocess så att billigare bostäder blir lediga.

I FalunBorlänge ska det finnas ett bra boende för grupper med särskilda behov, till exempel för personer med funktionsnedsättning och äldre. Det behövs ett varierat bostadsutbud och en framsynt planering för olika former av särskilda boenden och äldreboenden. Mötesplatser i bostadens närhet främjar fysisk och social aktivitet för äldre och minskar isolering och stillasittande.

Den stora invandringen innebär en akut bostadsbrist i Borlänge. Rymliga, billiga lägenheter eller småhus behövs. Det är en utmaning att lösa bostadsbristen och att åstadkomma en större integration i boendet, både inom respektive kommun och i FalunBorlänge som helhet. Det är viktigt att ha en variation av upplåtelseformer inom större bostadsområden.

5.4 Planeringsinriktning och rekommendationer

- Städerna ska förtätas, i första hand i stadskärnorna och kring resecentrum
- Det ska finnas en planberedskap för 500 bostäder årligen i FalunBorlänge, med olika upplåtelseform och för olika behov
- En variation av upplåtelseformer inom bostadsområden ska eftersträvas, liksom en blandning av bostäder och arbetsplatser, för att motverka segregation
- Nya och befintliga bostäder ska ha god tillgång till trygga och tillgängliga miljöer för lek, idrott och rekreation
- Falun och Borlänge ska utveckla samarbetet om boendeplanering och tillsammans marknadsföra FalunBorlänge som bostadsort
- En gemensam portal där man kan söka bostad hos alla, även privata, fastighetsägare inom FalunBorlänge ska upprättas. På sikt bör en gemensam bostadskö övervägas

5.5 Hänvisningar

- Bostadsprogram för Falu kommun 2012-2014, 2011
- Mål och strategi för bostadsutvecklingen i Borlänge kommun 2011-2014, 2011
- Boendeplan för äldre 2011-2030, Falun kommun, 2011
- Borlänge boendeplan för äldre 2010-2030, Borlänge kommun
- Boendeplan för handikappomsorgen, Borlänge kommun, pågår, klar våren 2013
- Träbyggnadsstrategi, Falu kommun 2011
- Bostadsmarknaden i Dalarna 2012, Länsstyrelsens rapport 2012:15

6. Arbetsmarknad, handel och näringsliv

FalunBorlänge är Dalarnas regionala centrum för arbetsmarknad, näringsliv och handel. Här möts och utvecklas kreativa idéer i samspel mellan stora och små aktörer på en stabil och varierad arbetsmarknad. Högskolan Dalarna samverkar med både offentlig sektor och det branschbreda näringslivet inom forskning/utveckling och arbetskraftsförsörjning.

Se även kap 3, Bebyggelseutveckling och mark- och vattenanvändning

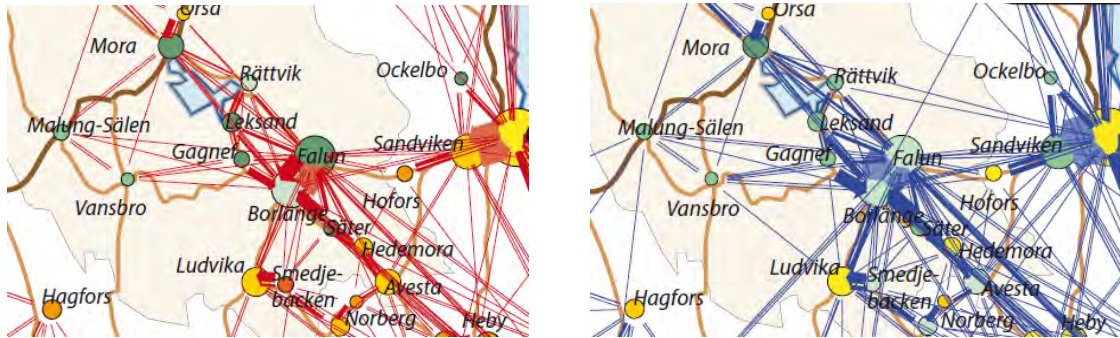

Bild 6.1 Kvinnors (rött) och mäns (blått) arbetspendling 2006, utdrag ut Regional systemanalys 2008

6.1 Arbetsmarknad

FalunBorlänge är en gemensam arbetsmarknadsregion där arbetspendlingen är stor. Närmare 6 000 personer reser varje dag över kommungränsen mellan Falun och Borlänge från bostaden till arbetsplatsen. FalunBorlänge har också arbetsinpendling från grannkommuner och från andra, mer avlägsna orter. Det sker även en viss arbetsutpendling till andra orter. Pendlingen ökar som en del i regionförstoringen och det är viktigt att den kan ske på ett hållbart sätt.

ANTAL PENDLARE TILL/FRÅN BORLÄNGE OCH FALUN 2011

Pendlingsrörelser ≥ 100 personer

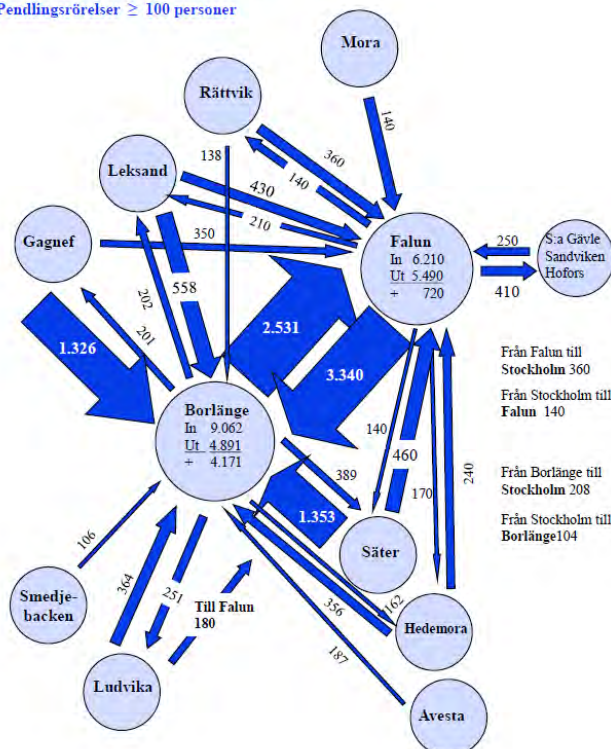

Bild 6.2 Antalet arbetspendlare till/från Falu och Borlänge kommuner 2011

Den sysselsatta dagbefolkningen³ i FalunBorlänge uppgick 2011 till nästan 54 000. Av dessa arbetade mer än 10 000 inom vård och omsorg, därefter följde tillverkning/utvinning med drygt 7 000 och handel med drygt 6 000. Fördelningen skiljer sig delvis mellan kommunerna. I Falun är andelen sysselsatta allra störst inom vård och omsorg. I Borlänge finns flest sysselsatta inom tillverkning/utvinning och handel. Inom Borlänge Science park arbetar 10 % av Borlänges dagbefolkning.

De största arbetsplatserna är de båda kommunerna (ca 8 800 anställda), Falu lasarett (ca 3 500), SSAB Tunnpå (ca 2 200), Trafikverket (ca 1 200), Stora Enso Kvarnsveden (ca 850) och Högskolan Dalarna (ca 800).

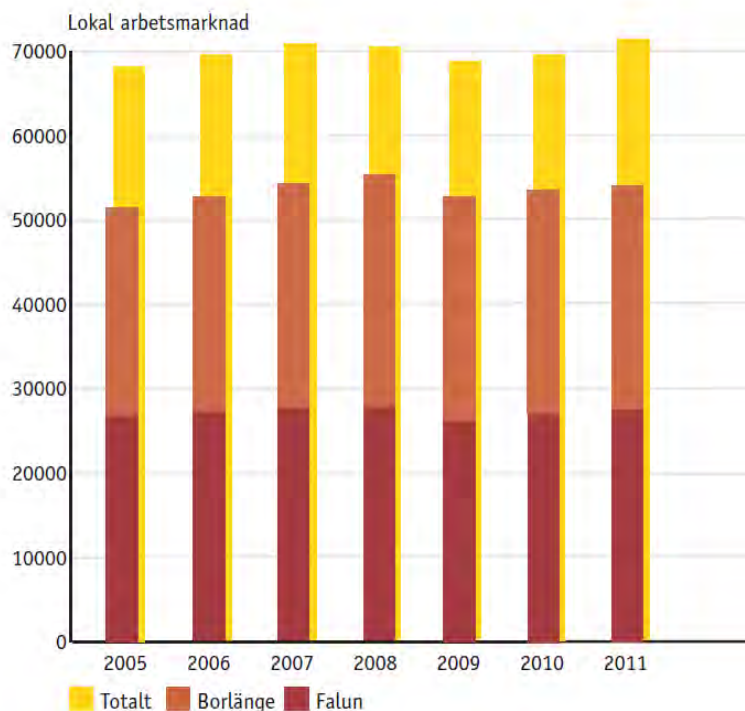

Bild 6.3 Antalet jobb inom den lokala arbetsmarknaden (Falun, Borlänge, Rättvik, Leksand, Gagnef och Säter) ökar. Uppgifter från 2011

Sysselsättning för falunborlängeborna är en viktig faktor för hälsan. Tillgång till välutbildad och matchad arbetskraft inom både offentlig sektor och näringsliv är en viktig framtidsutmaning. Samverkan med Högskolan Dalarna för att få väl matchade profiler på högskoleutbildningar behövs för att ge bra förutsättningar för en stabil arbetskraftsförsörjning i regionen.

6.2 Näringsliv

FalunBorlänges centrala läge i regionen och de goda kommunikationerna ger gynnsamma förutsättningar för näringslivet. Dynamisk entreprenörsanda, gott samarbetsklimat och starka, växande nätverk ska utmärka kommunernas näringsliv och skapa tillväxt både i befintliga och nya företag. Effektiva och innovativa system- och logistiklösningar för godstransporter stöder näringslivets konkurrenskraft nationellt och internationellt.

Kreativa och kulturella näringar, bland annat inom film-, musik- och spel, är växande branscher som blir allt mer viktiga delar i näringslivet. Besöksnäringen är också växande bransch och här finns både stora arrangemang och platser med internationell, nationell och regional betydelse. FalunBorlänge med sitt rika musik- och kulturliv, världsarvet, unika natur- och kulturmiljöer och idrotts- och

³ Dagbefolkning, anställda 16-64 år efter arbetsställets belägenhet

friluftsanläggningar (bland annat Lugnets nationalarena), av högsta klass ska attrahera både näringsliv, besökare och glädja och inspirera falunborlängeborna. Övriga kulturella möten ska skapa kreativa näringar och utveckla det befintliga näringslivet.

På mark- och vattenanvändningskartan redovisas några tillkommande arbetsplatsområden mellan städerna. Dessa områden är inte tillkommande handelsområden. Innan de kan tas i anspråk krävs fördjupad översiktsplanering/detaljplanering

Se även kap 3 Bebyggelseutveckling och mark- och vattenanvändning

6.2.1 Miljöomställning av näringslivet

Miljöomställningen är en viktig drivkraft för ekonomisk utveckling och skärpta krav medför både anpassning av produktionsmetoder och nya viktiga affärsmöjligheter. Miljödriven näringslivsutveckling⁴ innebär en anpassning till vad som är ekologiskt hållbart, samtidigt som det är en drivkraft för nyskapande, innovation och investeringar inom bland annat miljötekniska företag. Handel med hållbara produkter och stimulans av tjänstekonsumtion bidrar också till den gröna omställningen. En framgångsrik omställning är viktig för det attraktiva FalunBorlänge.

6.2.2 Ett varierat näringsliv

I Borlänges näringsliv finns de stora exportföretagen SSAB och Stora Enso Kvarnsveden tillsammans med dynamiska småföretag. Borlänge är också ett starkt transportcentrum bland annat genom närheten till Trafikverket. I Falun är näringslivet mer småskaligt, men även här finns stora företag som Arctic Paper Grycksbo AB och nkt cables (tidigare Ericsson Network Technologies). Det finns även en omfattande konsultverksamhet och grafisk bransch. Några stora och många små företag inom industri, konsultverksamhet och handel ger en stabil arbetsmarknad.

Antalet sysselsatt inom jord- och skogsbruk är bara ca 1,5 % av dagbefolkningen (år 2010). Brukandet är mycket viktigt för att kunna behålla variationen i landskapet mellan odlings- och skogsmarker. Produktionen handlar om livsmedel, virke, energiförsörjning och jakt. Den del av produktionen som hanteras på den lokala marknaden bidrar till ett stabilare lokalsamhälle där transportberoendet minskar. Detta är nyckelfrågor i den gröna omställningen där skogen och jorden förutom till traditionell produktion används för såväl nya produkter som förnyelsebar energi. Vid sidan av det yrkesmässiga brukandet drivs det också andra projekt som syftar till både landskapsvård och lokal produktion.

Besöksnäringen är utvecklingsbar och förväntas få en ökad betydelse i framtiden. Den är mångsidig och ger utrymme för många olika upplevelser både i de urbana miljöerna och i ett öppet och avläsbart kulturlandskap, i tillgängliga naturområden och i det unika världsarvet.

Socialt företagande är också en viktig framtidsfråga bland annat för att lösa arbetslöshet inom olika grupper.

⁴ Tillväxtverkets definition av miljödriven näringslivsutveckling är en näringslivsutveckling vars drivkraft är en växande efterfrågan av och marknad för varor och tjänster som minskar utsläpp eller nyttjar naturresurser mer resurseffektivt. Det vill säga att företaget arbetar med en miljömässig dimension i sin användning och utveckling av teknik, samt i affärer och marknader.

6.2.3 Samverkan stärker näringslivet

Samverkan mellan kommunerna genom gemensam och aktiv näringslivsutveckling underlättar för befintliga företag, nyföretagande och nya etableringar. Fungerande kompetensförsörjning där grundskole-/gymnasieutbildning likväl som Högskolan Dalarnas utbildningar stöder utvecklingen av näringslivet är viktigt för framtiden. Forskningens roll har också stor betydelse för näringslivsutvecklingen.

Samarbetet mellan de aktörer som har hand om kommersiella lokaler kan också utvecklas.

6.2.4 Handelsplatser

Borlänge är Dalarnas främsta köpstad med ett försäljningsindex för sällanköpsvaror⁵ som ligger högt över länsgenomsnittet. Genom de goda kommunikationerna och det geografiska läget är Borlänge också ett viktigt distributionscentrum. Borlänge har idag fyra större sammanhängande handelsområden; Borlänge centrum, Kupolenområdet, IKEA/Norra Backa och Södra Backa.

I Falun är det stadskärnan, Falu centrum, som är det viktigaste handelsområdet. Inriktningen är att handeln där, liksom i Borlänge centrum, ska vara integrerad med annan service, olika aktiviteter och boende. Falun har också två andra, halvexterna, handelsområden; Dalregementet och Tallen-Sanders hemman. I Sågmyra, den lilla tätorten mellan Falun och Leksand, finns ett handelsområde med outletbutiker med mera.

6.2.5 Handelns utveckling

Handeln är fortfarande en tillväxtbransch i Sverige. Ökande konsumtion gör att det fortfarande satsas på både nya och gamla handelsplatser. Trenden är att det blir större och fler butiker inom sällanköpshandel, medan dagligvaruhandeln⁶ går mot större och färre butiker. Det redovisas inte några ytterligare handelsområden i denna översiktsplan inom FalunBorlänge.

Ökande näthandel har än så länge inte påverkat efterfrågan på fysiska etableringar, men det är en trend som kommer att medföra ändrade handelsmönster. Utvecklingen inom handeln leder generellt till att det blir svårare och svårare att behålla lokal kommersiell service i bostadsområden och i de mindre tätorterna. Hög konsumtion och förändringar i hur vi handlar kan leda till förändringar i hälsan hos innevånarna.

Båda kommunerna har strategiska styrdokument för handel med mera som redovisar synen på lokalisering av och handelsutveckling för de kommande åren.

6.2.6 Kommunernas syn på handelsutveckling

FalunBorlänge ska fortsätta att vara nav och motor för handeln i södra delen av Dalarna. Handelsplatsen IKEA/Norra Backa i Borlänge ska vara regionalt handelscentrum för en ännu större region och Falun ska vara hela Dalarnas stadskärna. Det är också viktigt att följa utvecklingen inom handel och behålla kopplingen till Högskolan Dalarna, både utifrån forskning och fungerande kompetensförsörjning.

I Falu och Borlänge tätorter finns god tillgång till dagligvaror och drivmedelsförsäljning. Tillgången till det i mindre tätorter är en viktig faktor för att kunna behålla attraktionskraften för de som bor utanför centralorterna. I Falun finns 2013 både livsmedel och drivmedel i Bjursås, Grycksbo, Enviken

⁵ Sällanköpsvaror: kläder, skor, accessoarer, tyger, möbler, järn- och byggvaror, hushållsapparater och belysning, färg- och tapeter, övrig hemutrustning, foto, sport, radio och tv, ur guld och optik, bok och papper, musik, leksaker, data och tele och övrigt.

⁶ Dagligvaror: livsmedel, parfym, tobak och tidningar, blommor

(Rönndalen), Svärdsjö (Borgärdet), Sundborn, Lumsheden och Vika (Vika kyrkby). Motsvarande orter i Borlänge är Sellnäs, Ornäs och Torsång. I både Vika och Torsång saknas dagligvarubutiker men det finns tillgång till mindre livsmedelsutbud vid respektive café. Serviceställen i de mindre tätorterna är också ofta ombud för posttjänster, utlämning av apoteks- och systembolagsvaror, ATG och Svenska spel.

Tillgång till dagligvaror bör finnas nära större bostadsområden i Falu och Borlänge tätorter och i ett antal av de mindre tätorterna.

6.3 Planeringsinriktning och rekommendationer

- Gemensam marknadsföring av FalunBorlänge ur ett arbetsmarknads-, handels- och näringslivsperspektiv ska genomföras
- Samverkan ska ske med andra offentliga aktörer, näringsliv och Högskolan Dalarna för att få väl matchade utbildningar som ger förutsättning för stabil arbetskraftsförsörjning
- Kommunerna ska arbeta gemensamt och aktivt med näringslivsutveckling
- Utveckling av hållbar produktion och miljödriven näringslivsutveckling ska lyftas fram
- Kommunerna ska verka för utveckling av arbetsmarknad, näringsliv och handel i samarbete med andra aktörer; centrumföreningarna, Falun Borlänge-regionen, Stiftelsen Teknikdalen, Högskolan Dalarna, Region Dalarna, Länsstyrelsen Dalarna och Näringslivet FalunBorlänge
- Nya arbetsplatsområden ska lokaliseras i anslutning till kollektivtrafikstråk och gång- och cykelvägar
- Tillgång till service och dagligvaror bör finnas i större bostadsområden i städerna och i ett antal av de mindre tätorterna

6.4 Hänvisningar

- Tillväxtprogram för Falu kommun, 2010
- Näringslivsprogram för hållbar utveckling, Borlänge, 2011
- Lokaliseringsstrategi för handel i Falu kommun, 2012
- Handelsstrategi för Borlänge kommun, 2011
- Trafikstrategi för Falu kommun, 2012
- Energi och klimatprogram för Falu kommun, 2012
- Klimatsmart Borlänge, Energi- och klimatstrategi för Borlänge, 2010
- Energi- och klimatstrategi för Dalarna, länsstyrelsen 2012
- Statistikuppgifter från SCB

7. Fritid

FalunBorlänge med sitt rika musik- och kulturliv, unika natur- och kulturmiljöer och idrotts- och friluftsanläggningar av högsta klass ska attrahera både besökare och glädja och inspirera falunborlängeborna.

En rik fritid och många möjligheter till fysisk aktivitet är viktigt för hälsan. På fritiden ska det finnas många möjligheter till spontana möten mellan människor från olika kulturer och ursprung och olika åldrar. Fritiden är också en tid för återhämtning, kreativitet och socialt umgänge. Alla ska ha tillgänglighet till anläggningar och områden för fritidsaktiviteter.

Utvecklingen av friluftslivet på och kring Runn är en strategiskt viktig fråga för FalunBorlänge. Genom att skapa fler och bättre rekreativsmöjligheter och utveckla besöksnäringen kan FalunBorlänge bli ännu attraktivare som boendemiljö och locka nya invånare till regionen.

Den tätortsnära naturen bör i första hand användas för rekreation. Det ska finnas grönområden, parker, odlingsområden och gröna stråk av god kvalitet. Utemiljön i bostadsområden, skolor och förskolor är särskilt viktig, och skolor och förskolor ska ha nära till tätortsnära skog. I städernas centrum ska det finnas gott om mötesplatser både ute och inne. Ett brett utbud av kulturaktiviteter ska berika fritiden.

Ett aktivt engagemang mellan kommunerna och tillsammans med föreningslivet ger goda förutsättningar för ett brett och kvalitetsmässigt starkt utbud av kultur- och fritidsaktiviteter.

Se även kap 3, Bebyggelseutveckling och mark- och vattenanvändning

7.1 Runn – en strategisk tillgång

Sjön Runn ligger mellan Falun och Borlänge och är redan idag en värdefull tillgång för friluftsliv och rekreation, både för de ca 80 000 närboende och för nationella och internationella besökare. Det vackra sjölandskapet med sina många öar bjuder året runt på fina naturupplevelser. I Runnområdet ingår även Liljan, Ösjön och Vikasjön. Borlänge centrum förbinds med Runn via Dalälven, en sträcka som bör göras mer tillgänglig.

Att utveckla och marknadsföra friluftslivet på och kring Runn är centralt för FalunBorlänge - både för att få fler och bättre rekreativsmöjligheter för de som redan idag bor i FalunBorlänge, men också som en beståndsdel i den attraktiva boendemiljö som kan locka nya invånare till regionen. Genom att utveckla den besöksnäring som redan finns kopplad till Runn kan nya företag och arbetstillfällen skapas.

Se även kap 2, Strategier för hållbar samhällsplanering

Se även kap 6, Arbetsmarknad, handel och näringsliv

Se även kap 11, Strandskydd och LIS-områden

Se även kap 15, Natur-, kulturmiljö- och landskapsvärden

Teckenförklaring

Runn med flera sjöar och del av Dalälven med strandzon

Bild 7.1 Karta över Runn inklusive Ösjön, Liljan, Vikasjön och del av Dalälven

7.1.1 Utvecklingsplan och fördjupad översiktsplan för Runn

Friluftaktiviteter på och intill Runn drivs idag både av företag och av en stor mängd ideella föreningar och entusiaster. För att en utveckling ska kunna ske behövs samordnade insatser, en tydlig organisation och en långsiktig finansieringsplan. Falu och Borlänge kommuner behöver tillsammans med Visit Södra Dalarna, företag och föreningar ta fram en långsiktig utvecklingsplan parallellt med att mark- och vattenanvändningen klarläggs. Även de företag som på olika sätt satsar på friluftslivet kring Runn får större möjligheter att utvecklas med en långsiktig strategi. För att nå ut till allmänheten om det utbud av rekreativsmöjligheter som finns redan idag på och i anslutning till Runn behövs också en samlad informations- och marknadsföringsstrategi.

En utvecklingsplan för Runn kan få ytterligare kraft genom att även inkludera de intressanta besöksmål som ligger i anslutning till Runn och som är en del av bergsmanslandskapet i världsarvet Falun, t ex Falu gruva, Staberg och Ornsloftet.

Ett antal LIS-områden föreslås kring Runn för att ge möjligheter till utveckling av friluftslivet med bryggor, båthamnar, turismboende med mera, se kap 11, Strandskydd och LIS-områden. För att hantera möjligheter och konflikter mellan friluftslivets utveckling, bebyggelseutveckling samt behovet av skydd för natur- och kulturvärden ska en fördjupad översiktsplan för Runn tas fram.

7.1.2 Tillgänglighet och service

Friluftslivet kring och på Runn ska kunna bedrivas på ett hållbart sätt vilket bland annat innebär att cykelväg Runn runt, anslutande cykelvägar och kollektivtrafik till utvalda målpunkter samt parkeringsmöjligheter för buss och bil behöver ordnas. De platser och orter som fungerar eller kan bli entréer till Runn behöver utvecklas – till exempel Slussen, Främby udde, Roxnäs udde, Staberg, Vika, Ornsloftet, Torsång och Storsund. Boende av olika typer (camping, stugor, vandrarhem, hotell) och service, till exempel matservering, toaletter, sophantering, omklädningsmöjligheter, båthamnar med mera kan lokaliseras till dessa områden.

En samordnad skötsel av de kommunägda naturreservaten och annan kommunägd mark på öarna i Runn ska ge förutsättningar för bättre service till allmänheten.

7.2 Friluftsliv och idrott

FalunBorlänge är känt för goda friluftsliv- och idrottsmöjligheter. Nya nischer för friluftslivet som cykel, skridsko, kanotning med flera kan utvecklas. Samtidigt som de friluftslivsaktiviteter som är beroende av byggda anläggningar kan utökas ska också behovet av tysta, ostörda områden för naturupplevelser beaktas. Strandområden och områden med vildmarkskänsla är särskilt värdefulla för det rörliga friluftslivet. Det finns också ett behov av att ta fram intressanta cykelstråk för turister och falunborlängebor i FalunBorlänge som också kan sträcka sig in i andra kommuner. Idrotten har betydelse både för folkhälsan, för att skapa idrottsevenemang och utveckla besöksnäringen

Förutom Runn, som beskrivs i avsnitt 7.1, finns följande större friluftsliv- och skidområden i FalunBorlänge: Lugnet, Stångtjärn, Bjursås Skicenter, Sörskog, Gyllbergen, Romme Alpin, Bergebo motionsanläggning, Tjärnaberget och Mellsta. På Lugnet som är nationalarena finns tävlingsanläggningar för en rad sporter, motionsspår och ett friluftslivsområde som också är naturreservat.

De flesta större rekreativsområden i FalunBorlänge har någon form av skydd för sin markanvändning genom reservat, detaljplaner eller fördjupade översiktsplaner. Sörskog, som delvis ligger i Leksands kommun, och Runn är de områden som hittills inte pekats ut som rekreativsområden. På mark- och vattenanvändningskartan redovisas Runn, Sörskog, Stångtjärn, Övre Gruvrisberget, Hönsarvsberget/Bergebo, och Mellsta som rekreativsområden. Lugnet och Gyllbergen redovisas som naturreservat.

Den tätortsnära naturen i anslutning till städerna bör i första hand användas för rekreation, och skogsområden i tätorters närhet bör bevaras och skötas så att rekreativmöjligheterna bevaras och utvecklas.

En strategi för synen på rekreation och friluftsliv utifrån gemensamma utgångspunkter tas fram av kommunerna.

7.2.1 Riksintresse friluftsliv

Gyllbergen är det enda riksintresseområdet för friluftsliv i FalunBorlänge. Området är också Natura 2000-område och naturreservat. Naturvårdsverket genomför en översyn av riksintressen för friluftslivet där Runn kan komma att föreslås som riksintresse.

7.3 Grönområden, parker och stråk

Grönområden och parker är viktiga mötesplatser och har stor betydelse för hälsa, integration och social gemenskap. Gröna stråk ska förbinda grönområden, stadsdelar och målpunkter. I stråken kan man röra sig enkelt och säkert till fots och på cykel. Det ska finnas möjlighet att odla i koloniområden, på odlingslotter och i bostadsområden och skolor. För att nå målen om folkhälsa och ett aktivt liv ska det finnas ett kvalitetstänkande som genomsyrar planering och underhåll av grönområden och parker.

En aktiv grönstrukturplanering i städerna behövs för att visa vilka grön- och vattenområden som ska bevaras och utvecklas, utifrån sina rekreativvärden och människors behov. I Falun finns Grönstrukturplan för Falu tätort, 2006, och i Borlänge finns Grönplan 2002 – grönstruktur i Borlänge tätort (inte antagen av fullmäktige). Kommunerna bör genomföra en gemensam översyn av städernas grönstrukturplaner. Aktuella grönstrukturplaner är viktiga underlag för den fördjupade översiktsplaneringen i städerna.

Gröna områden behövs också för att mildra negativa effekter av ett ändrat klimat och olika typer av miljöstörningar. Parker och grönområden bidrar till att jämnar ut höga temperaturer sommartid och kan användas för att ta hand om och rena dagvatten vid höga flöden. Växtlighet renar luft och hjälper till att dämpa buller. Mångfunktionella ytor är ett begrepp som används för att beskriva detta.

7.4 Kultur- och nöjesliv

FalunBorlänge har redan idag ett rikt kultur- och nöjesliv. Musikutbildningar i både Falun och Borlänge, Dalasinfoniettan och en mängd orkestrar, körer och band borgar för en mångfald av musikevenemang. Kultur- och musikevenemang lockar besökare från hela Sverige. Världsarvet Falu gruva är ett nationellt och internationellt besöksmål som omfattar gruvan, staden och det omgivande bergsmanslandskapet. Dalarnas museum är länsmuseum och ett internationellt erkänt besöksmål, och Framtidsmuséet lockar både barn och vuxna. Dalateatern är länsteater med verksamhet i Falun och turnéer i hela länet. Den traditionella dalakulturen möter nya uttryck från andra kulturer och kreativa möten uppstår.

I städernas täta centrum ska mötesplatser, torg, kaféer och kultur- och nöjesarenor utvecklas, där människor med olika ursprung och kulturer kan mötas. Också i de mindre tätorterna är kulturen viktig för bykänslan och för turismen och behovet av mötesplatser behöver beaktas även där.

7.5 Planeringsinriktning och rekommendationer

- En gemensam fördjupad översiktsplan för Runn ska tas fram för att hantera möjligheter och konflikter mellan friluftslivets utveckling, bebyggelseutveckling samt behovet av skydd för natur- och kulturvärden
- En utvecklingsplan för Runn ska tas fram av Falu och Borlänge kommuner, Visit Södra Dalarna, berörda företag och föreningar
- Sjön Runn och del av Dalälven ska ses som en strategisk resurs i utvecklingen av FalunBorlänge
- Rekreation och friluftsliv ska vara prioriterad markanvändning vid Runns stränder
- Samarbetet kring förvaltning och skötsel av de kommunägda mark- och vattenområdena i och kring Runn ska utvecklas
- Runns sjölandskap, Lugnet, Stångtjärn, Övre Gruvrisberget, Sörskog, Gyllbergen, Tjärnaberget, Hönsarvsberget/Bergebo och Mellsta är viktiga rekreationsområden vars värden ska tas till vara och utvecklas
- En strategi för synen på rekreation och friluftsliv utifrån gemensamma utgångspunkter tas fram av kommunerna
- En översyn av städernas grönstrukturplaner utifrån gemensamma utgångspunkter tas fram av kommunerna
- Städernas centrum ska planeras för att stimulera möten och för att ge plats för olika kulturupplevelser
- Kommunerna ska samarbeta om lokalisering av anläggningar för kultur och friluftsliv så att FalunBorlänge tillsammans kan erbjuda ett brett och kvalitetsmässigt starkt utbud

7.6 Hänvisningar

Grönstrukturplan för Falu tätort, 2006

8. Utbildning

Högre utbildning är en motor för regional tillväxt och Högskolan Dalarnas forsknings- och utvecklingspotential ska nyttjas till fullo. Hög kvalitet i för-, grund- och gymnasieskola behövs, bland annat för att göra det lättare att gå vidare till högskolestudier. Fler gymnasister i Dalarna behöver fortsätta till högskolestudier, inte minst till sådana som är relevanta för samhälls- och näringslivsutvecklingen i FalunBorlänge. En aktiv högskola bidrar till en kreativ miljö och ett dynamiskt FalunBorlänge där idéer föds och utvecklas i nära samverkan med näringsliv, offentlig sektor och medborgare.

Hög kvalitet i för-, grund- och gymnasieskolor bidrar till att nya invånare flyttar till FalunBorlänge. Utbildning är också en viktig faktor för den sociala hållbarheten och för en god hälsa.

Se även kap 3, Bebyggelseutveckling och mark- och vattenanvändning

8.1 Högskolan Dalarna

Högskolan Dalarna har campusområden i både Falun och Borlänge, 18 000 studenter, 800 anställda och erbjuder ett 60-tal program och 1 200 kurser. Hälften av studenterna läser idag nätbaserat vid ett virtuellt campus.

Behovet av kompetensförsörjning i samband med de stora pensionsavgångarna ska tillgodoses genom utbildningar som tas fram i samverkan med näringslivet och det övriga samhället i regionen. FalunBorlänges ställning som regionalt handelscentrum ger behov av fortbildning särskilt för handelsanställda.

Högskolan ingår i ett nationellt och internationellt nätverk som ger möjligheter till utveckling och matchning av regionens utbildningsbehov. Den fysiska närvaron av studenter, lärare och forskare i FalunBorlänge är en värdefull tillgång för att skapa kreativa möten och nya idéer, och det är angeläget att högskolan kan fortsätta att ha en hög grad av fysisk närvaro i FalunBorlänge. Samtidigt ger växande nätbaserade utbildningar möjligheter till fortbildning i flera skeden i livet.

FalunBorlänge ska vara en attraktiv studieort med god tillgång till studentbostäder och goda förutsättningar till regional pendling med kollektivtrafik.

8.2 Gymnasieutbildning

Falun hade 2013 11 gymnasieskolor varav 3 kommunala. Borlänge hade 2013 6 gymnasier varav 5 är kommunala. Ett flertal av skolorna har riksintag. Genom samverkan mellan gymnasieskolorna i 11 dalakommuner (Gysam) har eleverna i dessa kommuner tillgång till det samlade utbudet av nationella program inom samverkansområdet, där alla konkurrerar om plats på lika villkor. Det innebär att många elever pendlar, antingen dagligen eller veckopendlar, vilket ställer krav på bra kollektivtrafik och tillgång till boende.

Den kommunala gymnasieskolan i Falun och Borlänge har idag överskott på lokaler. En utökad samverkan mellan kommunerna kan ge ett effektivt och brett utbud av program och ett bättre lokalutnyttjande trots att elevunderlaget sjunker de kommande åren. Eleverna ska alltid vara delaktiga i förändringar i skolmiljön.

8.3 Grundskola och förskola

Förskolan och grundskolan är naturliga mötesplatser för både barn och vuxna och en viktig arena för en fungerande integration. I de mindre orterna är skolan särskilt betydelsefull. FalunBorlänges förskolor och skolor ska ha bra lokaler och utemiljöer och en hög pedagogisk kvalitet.

Skolornas betydelse för samhällets utveckling, ändringar i elevantal samt behovet av pedagogiska förändringar innebär att nya lokaler behöver byggas för att nå en hög kvalitet på utbildningen. Samtidigt gör ett ökande antal friskolor det svårare att förutse behovet av lokaler. Detta ställer krav på genomtänkta lokaliseringsprocesser, där bland annat tillgången till utemiljöer och naturområden, säkra och gena gång- och cykelvägar samt ett integrationsperspektiv är viktiga faktorer. Eleverna ska alltid vara delaktiga i förändringar i förskole- och skolmiljön.

8.4 Övriga utbildningar

I FalunBorlänge finns också Fornby folkhögskola och kortare och längre yrkesutbildningar. Musikkonservatoriet i Falun är en av Sveriges ledande skolor för musiker. Här finns såväl gymnasieprogram som eftergymnasial utbildning. I Borlänge finns BoomTown som är ett musikprojekt som arbetar långsiktigt för att stärka och utveckla rock- och poplivet i Dalarna med omnejd.

8.5 Planeringsinriktning och rekommendationer

- Det är angeläget att högskolan nischer sina utbildningar och sin forskning för att möta det regionala näringslivets behov och för att bidra till det övriga samhällets kompetensförsörjning
- Det är angeläget att högskolan har en hög grad av fysisk närvaro i FalunBorlänge
- Det ska finnas god regional kollektivtrafik till högskola och gymnasieskolor och god tillgång till boende för studenter
- Lokalisering av nya förskolor och grundskolor ska göras så att det finns tillgång till utemiljöer och naturområden, så att det finns gena och säkra gång- och cykelvägar och god kollektivtrafik, och med ett integrationsperspektiv
- Barn och unga ska vara delaktiga när förskolor och skolor ska planeras eller byggas om
- Falun och Borlänge ska utveckla samarbetet om grundskole- och gymnasieutbildning och gemensamt marknadsföra FalunBorlänge som utbildningsort

8.6 Hänvisningar

- Lokalförsörjning skolfastigheter – strategisk plan 10 år, Falun 2007
- Framtidens skola, Borlänge 2012

9. Hållbara kommunikationer

Hållbara kommunikationer ska föra FalunBorlänge framåt och bidra till en attraktiv livsmiljö att bo och verka i, både i städerna och i städernas omland. Transportsystemet inom och till/från FalunBorlänge ska planeras och utformas på ett sådant sätt att det underlättar vardagen för människor och företag, och så att det är möjligt att erbjuda miljöanpassade och effektiva resor och transporter.

Dubbelspår för järnväg mellan Falun och Borlänge är viktigt för hela Dalarna och behövs för att få kortare restider till Stockholm/Arlanda och för att öka kapaciteten för gods- och persontrafiken. Det är ytterst angeläget att Trafikverket tar med och prioriterar dubbelspåret i den nationella transportplanen.

En ökad gång- och cykeltrafik och ett ökat resande med kollektivtrafik är en viktig del av ett tillgängligt och långsiktigt hållbart transportsystem. Människors dagliga resor mellan städerna bör i första hand ske kollektivt. FalunBorlänge arbetar för att det kollektiva resandet ska vara det självklara valet. Kollektivtrafiken ska bidra till en regionförstoring med ökat arbetsmarknadsutbud och en högre ekonomiskt tillväxt.

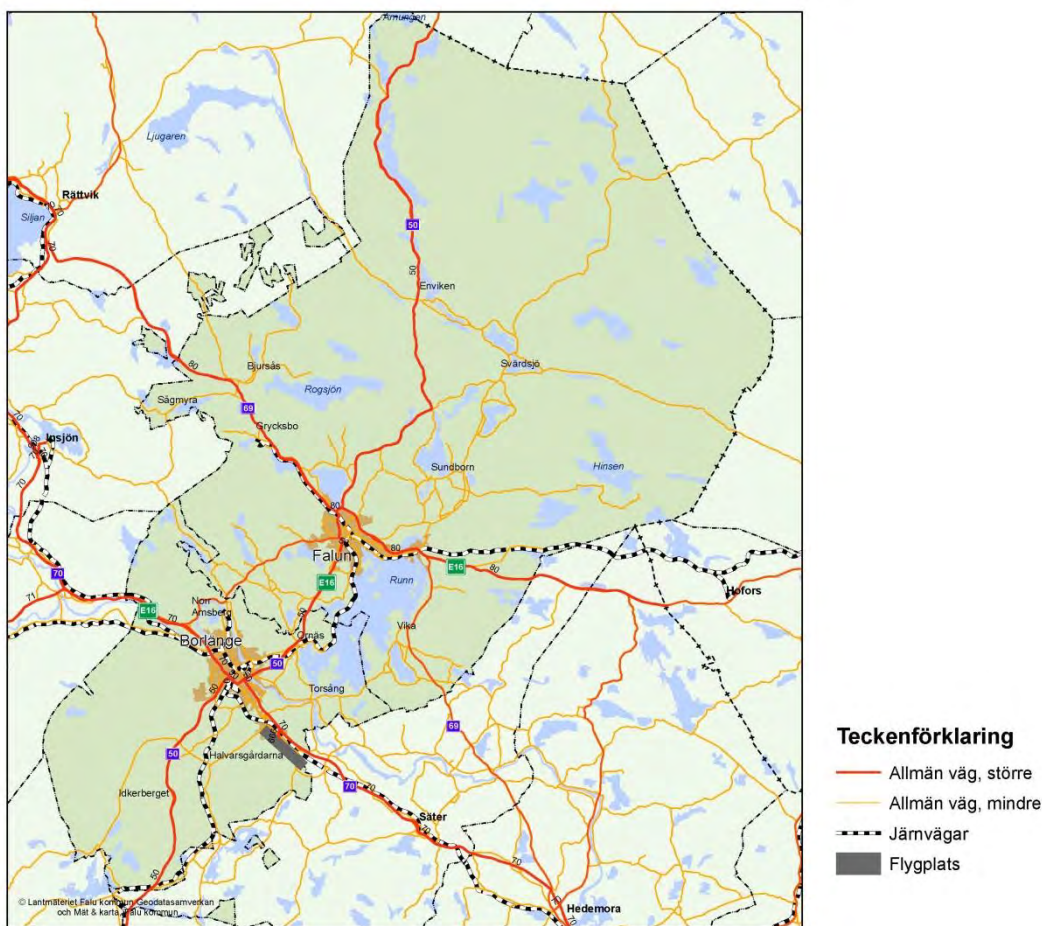

Bild 9.1 Övergripande väg- och järnvägsnät i FalunBorlänge samt Dala Airport

För att minimera transporternas klimatpåverkan ska en grundläggande utgångspunkt i FalunBorlänges samhällsplanering vara att bilresorna ska minska och att gående och cyklister ska ges goda och säkra förutsättningar i hela kommunerna. Transportsystemet ska utformas så att det blir effektivt att gå och cykla och att resa med kollektivtrafiken. Utvecklingen av ett hållbart transportsystem ska prioriteras i samhällsplaneringen, och i den fysiska planeringen ska markytor föras över från biltrafiken till förmån för gående, cyklister och kollektivtrafik. Att överföra bilresor till gående eller cykel ger även stora hälsovinster. Synsättet att det ska vara lätt att göra rätt och att hela resan eller transporten ska fungera ska vara centralt i all samhällsplanering.

Trafikplaneringen i FalunBorlänge ska utgå från Trafikverkets åtgärdsvalsprocess där den så kallade fyrstegsprincipen ska vara utgångspunkt:

- *tänk om* – påverka behovet av transporter och resor och valet av transporter
- *optimera* – ett mer effektivt nyttjande av befintlig infrastruktur
- *bygg om* – begränsade ombyggnationer
- *bygg nytt* – nyinvestering eller större ombyggnadsåtgärder

FalunBorlänge ska vara en drivande aktör och gå före för att öka det hållbara resandet så väl inom kommunerna som inom regionen.

Se även kap 3, Bebyggelseutveckling och mark- och vattenanvändning

9.1 Klimatpåverkan

Pågående klimatförändringar ställer krav på att transportsystemet minskar sin påverkan. En viktig strategi är att minska fossilbränsleförbrukningen. Detta kan ske på flera olika sätt - minskat trafikarbete, effektivare användning och bättre teknik. Trafikens miljöpåverkan blir tydligare ju större en stad är, men det är också i staden som förutsättningar är störst för ett hållbart resande. För att främja en god kollektivtrafik och uppmuntra gång- och cykeltrafik måste staden vara tät och koncentrerad. Ett hållbart resande handlar till stor del om att lokalisera ett antal målpunkter på ett sätt som inte skapar onödigt resande. Det gäller även att prioritera de mest resurseffektiva transportmedlen för de resor som ändå behövs.

Se även kap 13 Klimatanpassning, miljöhänsyn och risker

9.2 Gångtrafik

Stadens övergripande struktur är avgörande för om människor väljer att ta sig fram till fots eller inte. En tät, blandad stad med ett finmaskigt gatunät ger underlag för en tillräcklig mängd målpunkter inom gångavstånd, en god genhet och bra orienterbarhet. Omvägar på mer än 25 procent jämfört med fågelvägen ska helst inte förekomma. Andra faktorer för att skapa den gångvänliga staden är trafiksäkerhet, att det finns attraktiva miljöer att promenera i samt att de allmänna ytorna är välskötta, tillgängliga för alla och att det finns sittmöjligheter. Det är först när det finns bra sittmöjligheter som folk uppehåller sig en längre tid på en plats. Stråken ska kännas trygga och ha en god belysning utmed hela nätet. Korsningspunkter med bilnätet bör vara utformade så att bilvägarnas barriäreffekt minimeras.

FalunBorlänge ska planera för en attraktiv och gångvänlig stad med hög standard på gångytorna. För att sätta fokus på fotgängarna i planeringen bör FalunBorlänge ta fram ett fotgängarprogram för Falu och Borlänge centrum med identifierade förbättringsområden. Programmet ska vara ett hjälpmedel med riktlinjer vid planarbete och ny- och ombyggnation.

9.3 Cykeltrafik

Nyttan av att förbättra möjligheterna att cykla är betydande i befolkningsrika tätorter, men cykling har också en viktig roll att spela i mindre tätorter och i tätorternas omland. Många resor utanför de två städerna är kortare än en mil och cykeln kan där utgöra ett bra alternativ och ett komplement till andra transportsätt. Dessutom finns det cyklister som kan tänka sig att cykla längre sträckor, om cykelinfrastrukturen har tillräckligt hög kvalitet, trafiksäkerhet och är väl underhållen.

Cykelns huvuduppgift är att vara ett lokalt färdmedel i tätorter och till och från bytespunkter för kollektivtrafik. Cykelvägarna från Falu och Borlänge resecentrum ska byggas ut och förbättras så att cykelstråken blir snabba, gena och sammanhållna. Vid utbyggnad av cykelinfrastrukturen ska skol- och arbetsresor prioriteras. Det är en fördel om även fritidsresor och cykelturism gynnas. För att

cykeln ska vara konkurrenskraftig gentemot bilen ska restidskvoten⁷ mellan cykel och bil från bostad till viktiga målpunkter vara mindre än 1,5. Tillgängligheten för cyklister påverkas också av möjligheten att parkera sin cykel tryggt och säkert i närheten av målpunkten eller vid byte av färdmedel. Detta underlättar kombinerade resor med cykel och kollektivtrafik. Det behövs också lättillgängliga cykelservicefunktioner. Bättre cykelinfrastruktur gynnar även andra transportsätt som får använda cykelvägnätet, till exempel fotgängare, rullskidor, elektriska rullstolar och vissa mopeder.

9.3.1 Cykla mellan Falun och Borlänge

Mellan Falun och Borlänge finns det idag (2014) tre alternativa vägar att cykla (se även bild 9.2):

- Via väg 293, en asfalterad cykelväg till stora delar separerad från biltrafik, som även används som lokal cykelväg mellan orterna utmed väg 293
- Runnleden som till stora delar går på små grusvägar och inte är den genaste vägen mellan tätorterna
- Grusvägar via Olsbacka och Vassbo

För att förbättra arbetspendlingen med cykel mellan Falun och Borlänge och orterna där emellan bör standarden och drift och underhåll på vägarna via Olsbacka och Vassbo höjas.

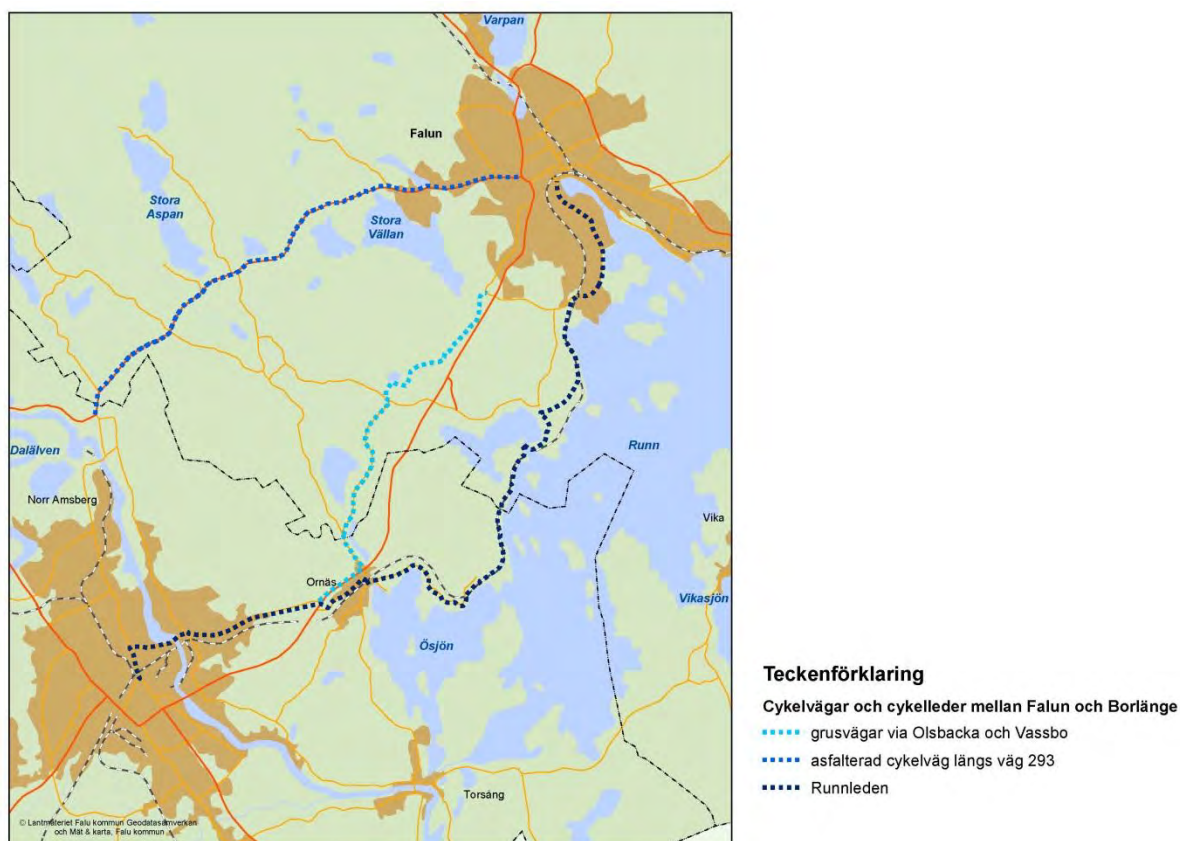

Bild 9.2 Cykelvägar och cykelleder mellan Falun och Borlänge

Att förflytta sig med cykel på sin lediga tid blir allt vanligare, både för falunborlängebor för rekreation och träning och som turist för både längre och kortare turer. Det finns många positiva aspekter med att utveckla cykelturismen. Fler aktörer kan dela på ansvaret och kostnaderna för att bygga ut cykelinfrastrukturen, vilket i sin tur starkt gynnar det lokala cyklandet och besöksnäringen. En första åtgärd är att FalunBorlänge tillsammans med berörda intressenter, till exempel Region Dalarna, andra kommuner, turismnäringen och cykelföreningar, tar fram en vägvisningsplan för olika turistmål och rekreationsslingor både lokalt och regionalt.

⁷ Jämförelse i restid mellan olika transportsätt

9.4 Busstrafik

Busstrafiken är ett resurseffektivt och trafiksäkert transportmedel som bidrar till bättre miljö, minskat slitage och mindre trängsel på vägarna. Många som bor i FalunBorlänge pendlar till arbetet, både mellan städerna Falun och Borlänge och från de mindre tätorterna, se bild 9.3.

Busstrafiken ska marknadsföras bättre och utvecklas för att bli ännu attraktivare för i första hand arbetspendling men även fritidsresor. Ambitionen är att FalunBorlänge ska ses som ett gemensamt sammanhållet kollektivtrafiksystem. Kollektivtrafikens fordon bör drivas med förnyelsebara drivmedel.

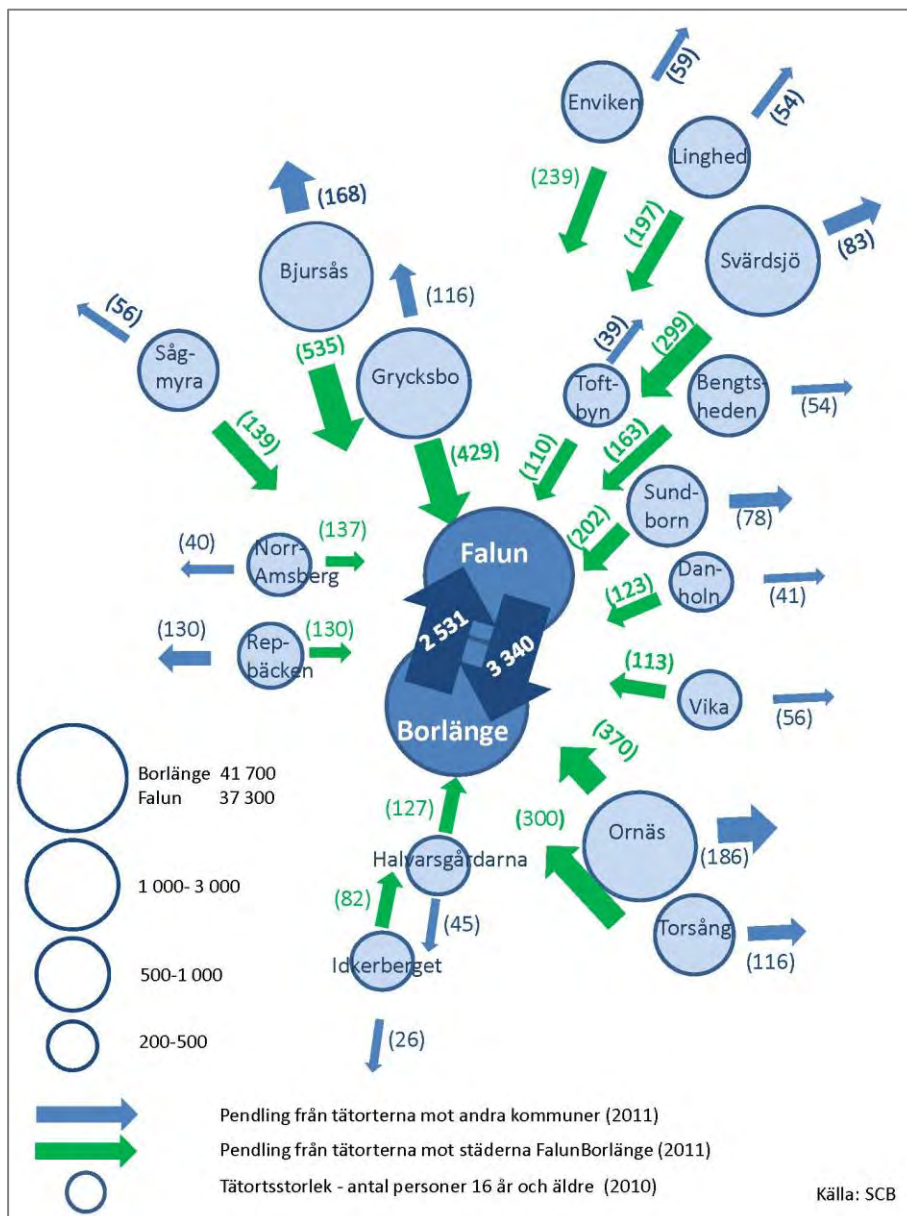

Bild 9.3 Arbetspendling i FalunBorlänge

Busstrafiken mellan Falun och Borlänge som idag (2014) går var tionde minut binder samman städerna på ett attraktivt sätt, vilket den positiva resandeutvecklingen visar. Andra fördelar med utbudet är dess tydliga profil där snabbhet och frekvens attraherar resenären. Det är viktigt att varje linje i såväl stadstrafik som i städernas omland har ett tydligt syfte.

Stadsbussarna i Falun och Borlänge med fasta stråk som optimeras klokt ska ge bra förutsättningar för kollektivtrafiken i städerna. Med god koppling till 10-minuterstrafiken mellan städerna kommer Falun och Borlänge allt närmare varandra.

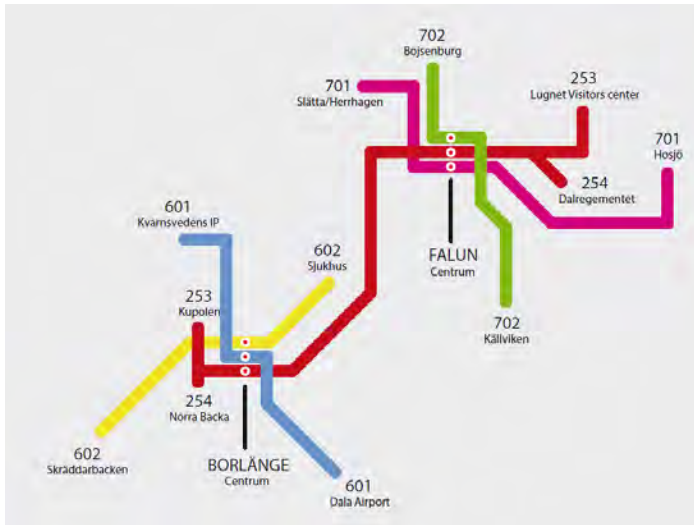

Bild 9.4 Stadsbussarnas huvudlinjer och direktlinjer mellan Falun och Borlänge år 2013

För att öka arbetspendling med buss i stadsregionens omland måste restidskvoten mellan buss och bil minska för att bussen ska vara konkurrenskraftig. Restidskvoten bör inte överstiga 1,3. För att klara detta bör snabba linjer i prioriterade kollektivtrafikhuvudstråk skapas med lokala anslutningar från närliggande områden.

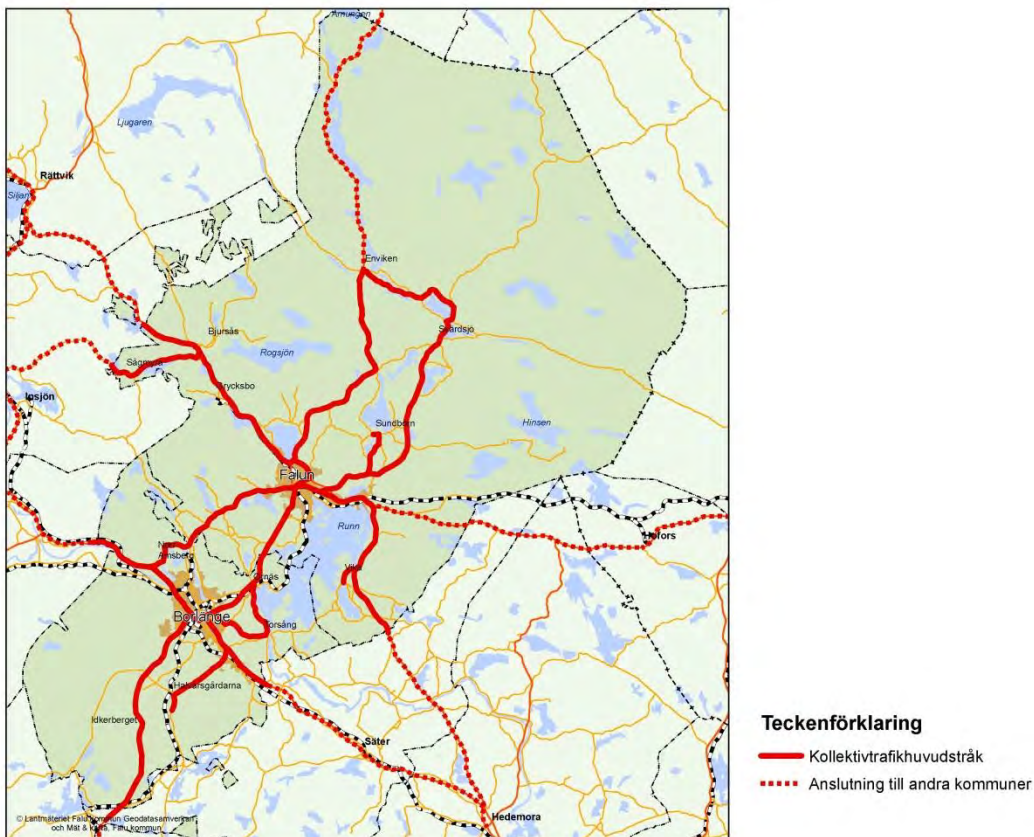

Bild 9.5 Föreslagna kollektivtrafikhuvudstråk för stadsregionens omland

Nya småskaliga trafiklösningar, till exempel anropsstyrd kollektivtrafik som matar till och från de prioriterade stråken, skapas för områden med litet resandeunderlag. Bytespunkter finns på resecentrum i de båda städerna där det lätt går att göra byten mellan olika färdstätt. Bytespunkter bör även anläggas i Enviken (Rönndalen), Svärdsjö (Borgärdet), Bjursås, Ornäs och Norr Amsberg för att underlätta bytet mellan i första hand bil och buss men även mellan cykel och buss. Falunborlängeborna kan då oavsett tillgång till bil förflytta sig och därmed arbeta eller studera på andra håll än bostadsorten.

Se även kap 2, Strategier för hållbar samhällsplanering

Se även kap 3, Bebyggelseutveckling och mark- och vattenanvändning

9.5 Järnvägstrafik

Spårbundna transporter är ofta bättre än vägtransporter för både personer och gods. Dessutom är energianvändningen och utsläppen av farliga ämnen mindre. I FalunBorlänge möts Dalabanan, Bergslagsbanan och Västerdalsbanan. Alla tre spåren är riksintresse för kommunikationer, se bild 9.6 och bilaga 1. Dessutom finns Grycksbobanan som sträcker sig mellan Falun och Grycksbo.

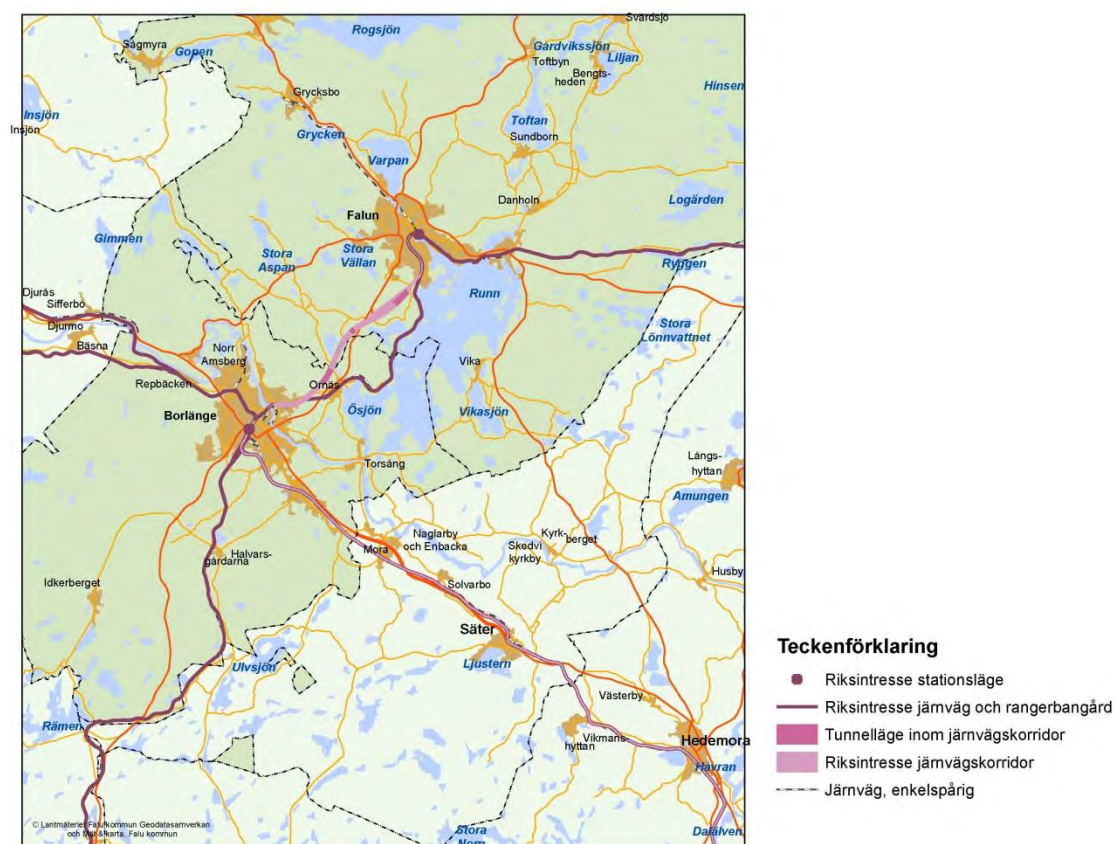

Bild 9.6 Riksintresse för kommunikationer: järnväg

Fjärresandet är av stor betydelse för FalunBorlänge och Dalarna, och den viktigaste målpunkten är Stockholm. Restiden med tåg mellan FalunBorlänge och övriga Dalarna till Stockholm måste förkortas kraftigt. Målsättningen är att skapa effektiva och attraktiva restider på Dalabanan, och med ett tåg i timmen klara en restidsvision för sträckan Borlänge-Stockholm på 1 timme 40 min och Falun-Arlanda på 1 tim 35 min. Detta betyder att banan måste rustas upp till snabbtågsstandard med en topphastighet på 200 km/tim. Det krävs betydande åtgärder utmed hela Dalabanan för att förverkliga dessa mål. Nödvändiga investeringar i järnvägsnätet återfinns i Regional systemanalys Dalarna, 2008. En av de viktigaste åtgärderna är dubbelspår mellan Falun och Borlänge.

9.5.1 Dubbelspår Falun-Borlänge

Tågtrafiken på Bergslagsbanan mellan Falun och Borlänge är idag ett av Sveriges hårdast trafikerade enkelspår. Trafiken är mycket störningskänslig och det finns inte någon ledig kapacitet för att kunna utöka antalet tåg. Kapacitetsbristen påverkar inte bara person- och godstrafiken på Bergslagsbanan utan även på Dalabanan. Dubbelspåret är dessutom mycket viktig för industrins nationella och internationella konkurrenskraft. Därför är det speciellt angeläget att den nya sträckningen, beslutad korridor UA4 från Banverkets järnvägsutredning 2007 (nuvarande Trafikverket), som även är ett riksintresse för kommunikationer, tas med i och prioriteras i den nationella transportplanen. Dubbelspår på hela sträckan möjliggör en ännu kortare restid och minskar risken för störningar och förseningar.

En lämplig etapplösning, som är att föredra framför åtgärder på befintlig bana enligt genomförd förstudie för sträckan Falun-Borlänge (2012-01-25), är att bygga dubbelspår ut från respektive stationsbangård vilket kommunerna tydligt och kraftfullt vill förorda. Kommunerna har motsatt sig utbyggnad av mötesstationer i Hinsnoret och Ornäs då Trafikverket inte har presenterat rimliga och övertygande fysiska lösningar, vilka dessutom inte leder till någon väsentlig förbättring av kapaciteten. Med denna etapplösning sker också en återgång till tidigare strategi och långtidsplan från Trafikverket (dåvarande Banverket). Upprättande av järnvägsplan bör i första hand ske för denna etapplösning. Den enda lösning som klarar kapacitetskraven är utbyggnad enligt tidigare framtagna och beslutad järnvägsutredning från 2007, vars sträckning återfinns i gällande fördjupad översiktsplan för området mellan Falun och Borlänge.

Den föreslagna järnvägskorridoren är riksintresse som utgörs av en upp till 400 meter bred korridor, se bild 9.6. I Barkargärdet sammanfaller korridoren med prioriterade områden för tätortsutbyggnad. Kommunerna kräver att Trafikverket snarast preciserar spår läget så att korridorens bredd kan minskas för att göra fysisk planering möjlig och genomförbar på både översiktlig och detaljerad nivå samt vid enskilt byggande.

Se även kap 20, Allmänna intressen, riksintressen och miljö kvalitetsnormer

När järnvägen mellan Falun och Borlänge får en ny sträckning skapas nya möjligheter för hur marken längs dagens banvall kan användas.

Se även kap 3, Bebyggelseplanering och mark- och vattenanvändning

Utbyggnaden av ett dubbelspår mellan Falun och Borlänge är även en viktig förutsättning för att utveckla pendeltågtrafiken runt Falun/Borlänge och i Dalarna och den mer långväga tågtrafiken mot Stockholm. För att utveckla en framtida regional pendeltågstrafik kan stationer i till exempel Korsnäs, Källviken och Ornäs/Barkargärdet bli aktuella. En station i Korsnäs kan byggas redan nu och skulle förenkla resandet och korta restiden för boende i de östra delarna av Falun både till Borlänge och mot Gävle.

Dubbelspår på både Dalabanan mot Uppsala och på Bergslagsbanan mot Gävle bör tas med i Trafikverkets långsiktiga planering. Markanvändningen för dubbelspår måste uppmärksammas i framtida detaljplaner och bygglov som ligger i närheten av järnvägen.

9.6 Biltrafik

För att minimera transporternas klimatpåverkan ska en grundläggande utgångspunkt i Falun/Borlänges samhällsplanering vara att kraftigt minska biltrafiken. Detta görs bland annat genom att biltrafikens ytor minskas och tilldelas gående, cyklister och kollektivtrafiken. En gemensam parkeringsstrategi med bland annat parkeringstal/normer och taxor ger ytterligare styrmedel för en ökad gång-, cykel- och kollektivtrafik. Att fler cyklar, går och åker kollektivt ger samhället ekonomiska vinster inom både miljö och hälsa.

Fyra stora vägar, E16, väg 50, 69 och 70, går samman i FalunBorlänge. E16, väg 50 och 70 och väg 69 mellan Falun och Rättvik är riksintresse för kommunikationer, se bild 9.7 och bilaga 1.

För att stråken mellan Dalarna och Stockholm ska hållas ihop och fungera effektivt är det viktigt att väg 70 och 69 via FalunBorlänge fungerar parallellt så att FalunBorlänge blir ett naturligt centrum för regionen. Fördelningspunkterna Hedemora och Rättvik gör att biltrafiken från stora delar av länet får bra tillgång till FalunBorlänge. Därför bör även väg 69 (delen mellan Hedemora och Falun) bli riksintresse.

Vägnätet i FalunBorlänge ska förändras enligt den nationella transportplanen och länstransportplanen. I planerna finns endast några få av de för kommunerna viktiga åtgärderna medtagna. För fortsatt utveckling av FalunBorlänge måste länstransportplanen utökas med övriga objekt som finns med i Falu och Borlänge kommuners underlag till länstransportplanen 2010-2021.

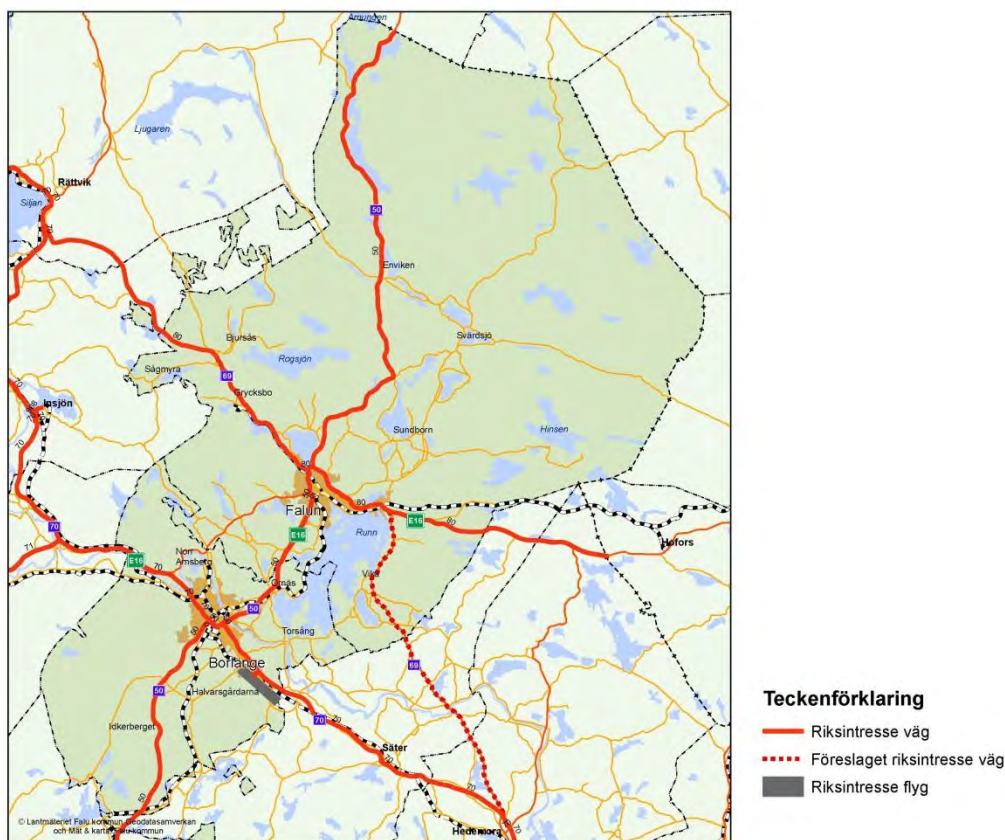

Bild 9.7 Riksintresse för kommunikationer: väg och flyg

E16 förväntas bli den nödvändiga förstärkningen av infrastrukturen i norra Mellansverige och inre Skandinavien. Den knyter bättre samman flera viktiga transportnoder; Gävle, FalunBorlänge, Malung, Torsby, Kongsvinger, Gardermoen och Osloregionen, och möjliggör en regional samhällsutveckling och ekonomisk tillväxt i hela området. E16 blir uppsamlingsstråket för vägtrafiken till Sälenfjällen och Idre, norra Europas största vinterturismområde. Utmed stråket ska det finnas tillgång till alternativa drivmedel som till exempel gas och laddstolpar för elfordon.

Turistresandet med bil innebär stora säsongs- och veckovariationer i vägtrafikflödena. Redan idag är vägnätets kapacitetsproblem stora under turistsäsong, och de förväntas tillta i och med turistnäringens planerade investeringar. Det undermåliga vägnätet till Dalafjällen kan därför bli en flaskhals för turistnäringens utveckling. Åtgärder för att underlätta det kollektiva resandet till fjällen kan förbättra kapaciteten på vägnätet.

9.6.1 Vägreservat

I gällande samordnad översiktlig planering ”Falun & Borlänge – översiktsplan för området mellan städerna” finns två vägreservat som ska kvarstå, ett mellan E16, trafikplats Tallen och väg 293, anslutning väg 872 (Vallbro) och ett söder om Ornäs, mellan E16 och väg 807 till Torsång. I fördjupad översiktsplan för Falu tätort finns Tiskenledsreservatet som går från E16 vid Pilborondellen via Sturegatan över Tisken till Korsnäsvägen. Det är viktigt att mark inom reservaten inte tas i anspråk för andra ändamål så att framtida handlingsfrihet kvarstår.

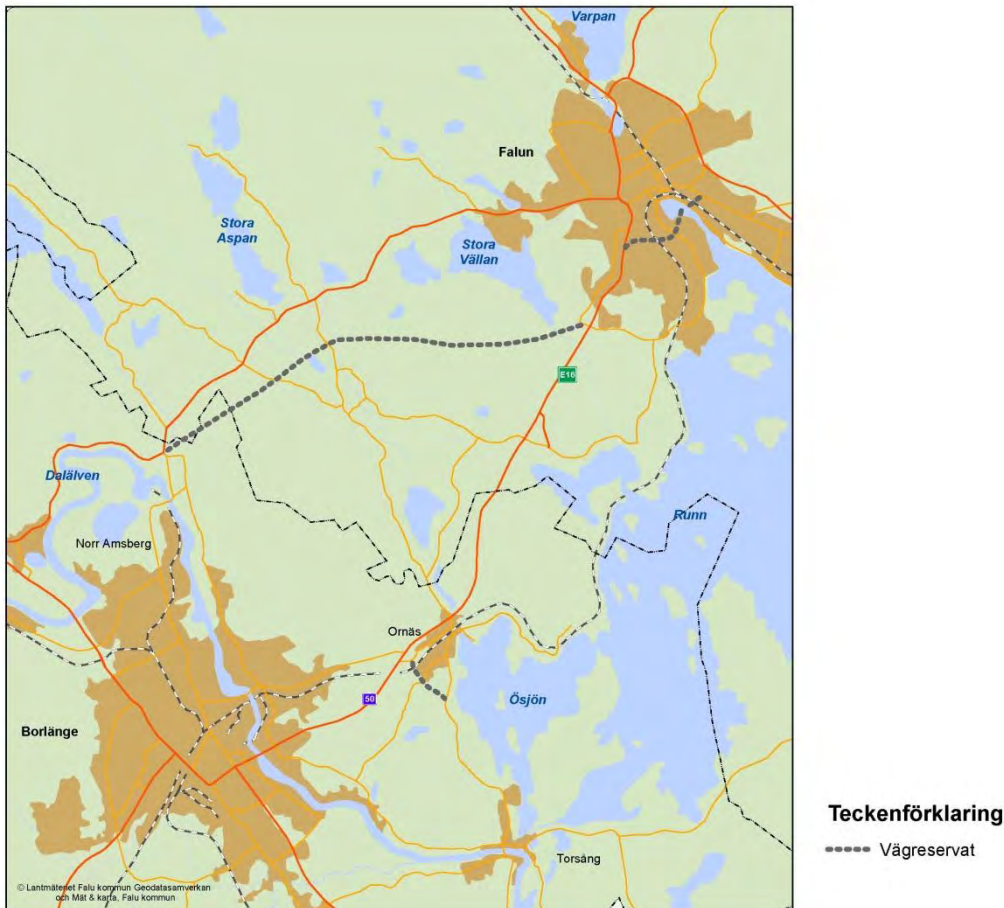

Bild 9.8 Vägreservat Falu och Borlänge kommuner

9.7 Flygtrafik

Flyget är inte ett hållbart färdssätt utan endast ett komplement till övriga trafikslag. Flyget är dock viktigt för näringslivets möjligheter att verka och utvecklas på den globala arenan. Flygförbindelser underlättar för företag att vara lokaliserade i regioner där möjligheten att nå viktiga resmål med alternativa färdmedel innebär lång restid. Dala Airport ger kommunerna långväga nationell och internationell tillgänglighet och erbjuder idag reguljärflyg och charterflyg. Dala Airport är också en viktig länk för det ambulansflyg som sker till och från länet.

Dala Airport behövs så länge det inte finns tillräckligt bra tågförbindelser till Arlanda. Behovet av flygplatsen är relaterad till Dalabanans utveckling och när bra tågförbindelser finns kan flygplatsens betydelse omvärderas.

Dala Airport och väg 666 som går från väg 70 till flygplatsen är riksintresse för kommunikationer, se bild 9.7 och bilaga 1. Trafikverket har påbörjat en översyn av vilka flygplatser som ska vara riksintresse för kommunikationer. Dala Airport bör även fortsättningsvis vara ett riksintresse.

Vid en flygplats finns det olika skyddsområden för att garantera hinderfrihet för flygtrafiken. Hela FalunBorlänge, utom den norra delen av Falu kommun, ligger inom MSA-ytan (Minimum Sector Altitude), 55 km från flygplatsen. En flyghinderanmälan ska alltid göras till Försvarsmakten minst fyra veckor innan arbete påbörjas med att uppföra en byggnad eller anläggning, om objektet är högre än 20 meter utanför tätort och högre än 45 meter inom sammanhållen bebyggelse. Om byggnadsverket ligger inom MSA-ytan ska även berörda flygplatser tillfrågas.

9.8 Godstransporter

Godstransporter är av stor betydelse för Dalarna och FalunBorlänge där flera transport-intensiva exportinriktade företag finns. Dessa företag är beroende av att kapaciteten för godstrafiken på Bergslagsbanan, godsstråk genom Bergslagen, Bergslagspendeln, stråket väster om Väneren (Vänerbanan) mot Göteborg och Dalabanan förbättras. Se bild 9.9.

I Dalarna/Bergslagen utgör Borlänge en utpekad och viktig nod i det svenska godsnetet på järnväg. I Borlänge finns en av landets fyra rangerbangårdar. Rangerbangården i Borlänge och Hantverkargatan från riksväg 70 till rangerbangården är riksintressen för kommunikation, se bild 9.6. Framtida planering får inte förhindra möjligheterna att utveckla rangerbangården, och rangerbangårdens utvecklingsbehov måste uppmärksammas i framtida detaljplaner och bygglov

Industrierna i Dalarna/Bergslagen genererar stora godsflöden bestående av råvaror in och färdiga produkter ut. Detta gör regionen till en av landets mest godsintensiva. De stora godsvolymer i Bergslagen är av karaktären systemtransporter, men stigande exportandel och den alltjämt ökade specialiseringen medför andra krav på infrastrukturen än tidigare. Trenden är att allt mer av godset går som enhetslast. En ambition från industrins sida är också att mer gods ska transporteras på järnväg. Därför bör det finnas en rikskombiterminal i Borlänge som klassas som riksintresse.

Bild 9.9 Godsstråk på järnväg

9.8.1 Transporter av farligt gods

Kommunerna kan peka ut rekommenderade vägar för transporter av farligt gods men ett sådant utpekande innebär inget förbud för transporter av farligt gods på andra vägar. Trafikverket ansvarar för att sammanställa kommunernas beslut om rekommenderade vägar för farligt gods i den nationella vägdatabasen NVDB. Farligt gods får transporteras på alla järnvägar.

Se även kap 13, Klimatanpassning, miljöhänsyn och risker

9.9 IT-infrastruktur

Tillgången till IT-infrastruktur har blivit en allt viktigare förutsättning för att människor ska kunna delta och verka i samhället oavsett om man bor i städer eller på landsbygden. IT-infra-strukturen är därför en viktig del i det regionala utvecklingsarbetet. Behov av tillgänglighet och utbyggnad i eftersatta områden beskrivs i kommunernas bredbandsstrategier. Det regionala målet om att 90 procent av hushållen och företagen i Dalarna ska ha tillgång till höghastighetsbredband (> 100 megabit/s) finns även med som mål i kommunernas strategier. För att stärka den regionala utvecklingen och för att leva upp till det regionala bredbandsmålet ska det finnas en aktiv dialog och samverkan om bredbandsfrågorna i FalunBorlänge.

Möjligheten att placera master och annan trådlös bredbandsinfrastruktur för att säkra trådlös bredbandskommunikation, där det finns anledning att upprätta sådan av demografisk eller teknisk anledning, ska beaktas i planering och tillståndsgivning.

9.10 Planeringsinriktning och rekommendationer

- För ökad kapacitet för gods- och persontrafik i regionen ska dubbelspår Falun-Borlänge i ny sträckning enligt järnvägsutredning 2007 införas i ny Nationell transportplan. Möjlig etapplösning är dubbelspår ut från respektive stationsbangård
- Transportsystemet ska utformas så att det blir effektivt att gå och cykla och att resa med kollektivtrafiken
- Utvecklingen av ett hållbart transportsystem ska prioriteras i samhällsplaneringen, och i den fysiska planeringen ska markytor föras över från biltrafiken till förmån för gående, cyklister och kollektivtrafik
- Biltransporter i tätorternas centrum ska ske på gående och cyklisters villkor
- Kommunerna ska ha en aktiv roll i utvecklingen av kollektivtrafiken och satsa långsiktig på kollektivtrafikhuvudstråk och goda kollektivtrafiklösningar
- Viktiga gång- och cykelvägsstråk ska anslutas till bytespunkter för kollektivtrafiken
- Dala Airports utveckling, framtida funktion och betydelsen för FalunBorlänge ska säkerställas
- En flyghinderanmälan ska alltid göras till Försvarsmakten minst fyra veckor innan arbete påbörjas med att uppföra en byggnad eller anläggning, om objektet är högre än 20 m utanför tätort och högre än 45 m inom sammanhållen bebyggelse
- Framtida planering får inte förhindra möjligheterna att bygga dubbelspår på Dalabanan och Bergslagsbanan och järnvägsreservatet. Detta måste uppmärksammas i framtida fysisk planering och prövning av lov och tillstånd som ligger i närheten av järnvägen
- Framtida planering får inte förhindra möjligheterna att utveckla rangerbangården, och dess utvecklingsbehov måste uppmärksammas i framtida fysisk planering och prövning av lov och tillstånd
- FalunBorlänge ska ta fram en gemensam parkeringsstrategi med syfte att vara ett effektivt styrmedel för en ökad gång-, cykel- och kollektivtrafik
- Riksintressen för kommunikationer ska tillgodoses i den fortsatta planeringen och andra beslut, och åtgärder som kan påverka riksintresset negativt ska inte tillåtas
- FalunBorlänge ska ha en aktiv dialog och samverkan om bredbandsfrågor

9.11 Hänvisningar

- Trafikstrategi för Falu kommun, 2012
- Energi- och klimatprogram för Falu kommun, 2012
- Klimatsmart Borlänge, Energi- och klimatstrategi för Borlänge, 2010
- Cykelplan för Falu kommun, 2014
- På två hjul – cykelplan för Borlänge kommun 2009
- Bredbandsstrategi för Falu kommun, 2013
- Länsplan för regional transportinfrastruktur för Dalarna 2010-2021, 2010
- Regional systemanalys Dalarna, 2008
- Järnvägsutredning Bergslagsbanan, delen Falun Borlänge, F 07-2018/SA20, 2007
- Förstudie Bergslagsbanan, Falun – Borlänge, slutrapport TRV2010/28060, 2012

10. Rent vatten

Tillgången till rent vatten är en av samhällets viktigaste överlevnadsfrågor. Våra dricksvattenresurser, grund- och ytvatten, utsätts för allt större föroreningsrisker. För att skydda dem måste FalunBorlänge hantera vattenfrågorna med stort ansvar. Kvaliteten och kvantiteten i FalunBorlänges vattenförekomster ska långsiktigt skyddas. I särskilt föroreningskänsliga områden är det viktigt att tänka restriktivt i alla beslut om markanvändning.

Se även kap3, Bebyggelseutveckling och mark- och vattenanvändning

Se även kap 7, Fritid

Se även kap 15, Natur-, kulturmiljö- och landskapsvärden

10.1 Långsiktigt dricksvattenskydd och VA-försörjning

Dricksvatten är vårt viktigaste livsmedel. Ett långsiktigt skydd av våra grund- och ytvattenförekomster är avgörande för att bevara den goda dricksvattenkvaliteten i FalunBorlänge. Väl fungerande vatten- och avloppslösningar och omhändertagande av dagvatten är en förutsättning för att skydda dricksvattnet långsiktigt.

10.1.1 Regional vattenförsörjningsplan

I remissversion till länsstyrelsens regionala vattenförsörjningsplan klassificeras länet utifrån uttagskapacitet (det vill säga hur mycket dricksvatten det är möjligt att ta ut) samt vilken kvalitet vattnet har.

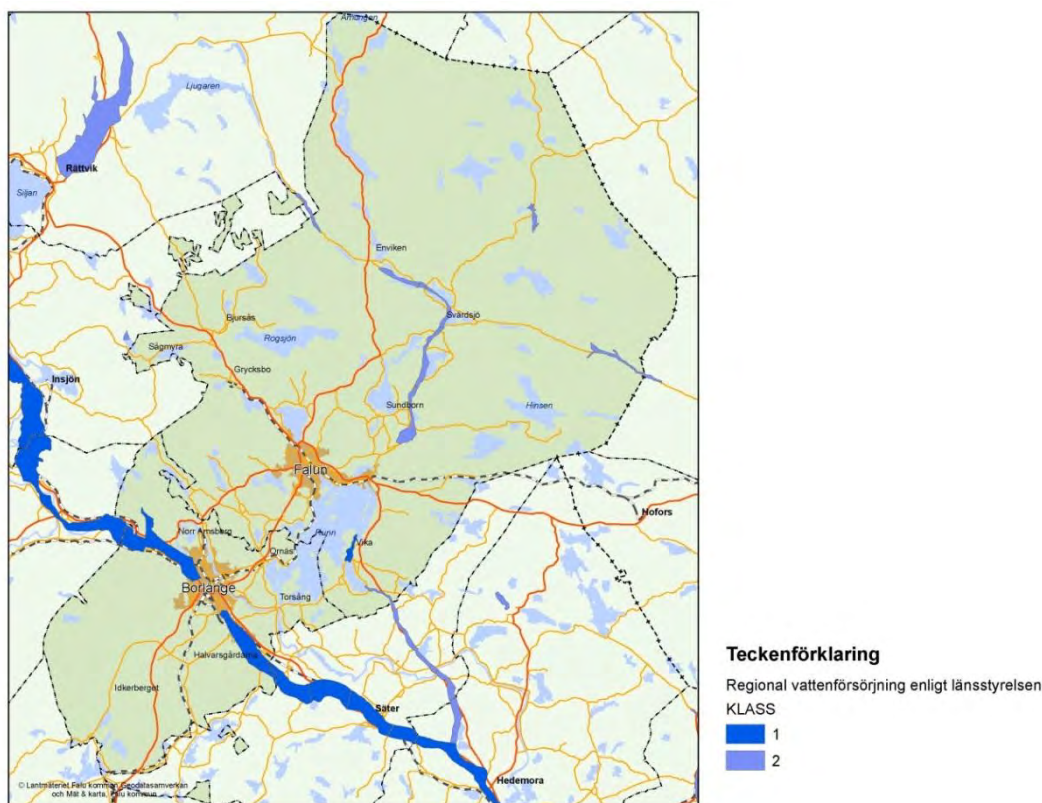

Bild 10.1 Områden av intresse för vattenförsörjning

Grundvattenförekomster av klass 1 och 2 är båda viktiga och skyddsvärda. Klass 1 innebär att resurserna är något större och bedöms vara av regionalt intresse medan klass 2 betyder att resurser är något mindre och bedöms vara av kommunalt intresse. Kvaliteten i de vattenmagasin som utpekats som klass 1 och 2 ska upprätthållas både för nutida och framtida vattenförsörjning.

Grundvattenmagasinen i Falun/Borlänge finns främst i de åsformationer som mer eller mindre synligt löper genom landskapet. Badelundaåsen och Svärdsjöåsen är de största och utgör värdefulla resurser som försörjer både allmänna och enskilda dricksvattentäkter. Båda dessa har outnyttjade magasin som i framtiden kan komma att bli intressanta som såväl regionala som nationella vattenresurser.

Vid markanvändning inom de områden som utpekade som klass 1 och 2 i vattenförsörjningsplanen ska hänsyn tas till deras värde som dricksvattenresurs. Det innebär stor restriktivitet vid större exploateringar och andra aktiviteter som kan riskera att förorena dessa områden.

De stora grusåsarna, särskilt Badelundaåsen, sträcker sig över flera kommuner. Mellan Säter och Borlänge kommuner ligger Frostbrunnsdalens vattentäkt där magasinet i huvudsak finns i Sätters kommun, men nyttjas av Borlänge kommun. Skyddet av åsarna och de vattentäkter som dessa utgör är en viktig mellankommunal fråga.

Det finns behov av ett gemensamt regionalt planeringsunderlag med riktlinjer för hantering och skydd av särskilt värdefulla vattenförekomster. Det är önskvärt att länsstyrelsen tar initiativ till en sådan övergripande utredning i samråd med berörda kommuner, bland annat för att kommunerna ska kunna hantera konflikter mellan bebyggelseutveckling och skydd av vattenresurserna och så att vattenresurserna skyddas på ett likvärdigt sätt.

10.1.2 Vattenskyddsområden

Vattenskyddsområden med skyddsföreskrifter finns upprättade för de kommunala vattentäkterna. Speciella restriktioner och förbud gäller för mark- och vattenanvändning inom varje skyddsområde.

Översyn av skyddsföreskrifterna för de allmänna vattentäkterna pågår och nya föreskrifter har eller kommer att införas. De flesta större gemensamma enskilda vattentäkterna saknar idag skyddsbestämmelser. För dessa kan föreskrifter behöva tas fram så att kommunernas samtliga större vattentäkter har tillräckligt och långsiktigt skydd.

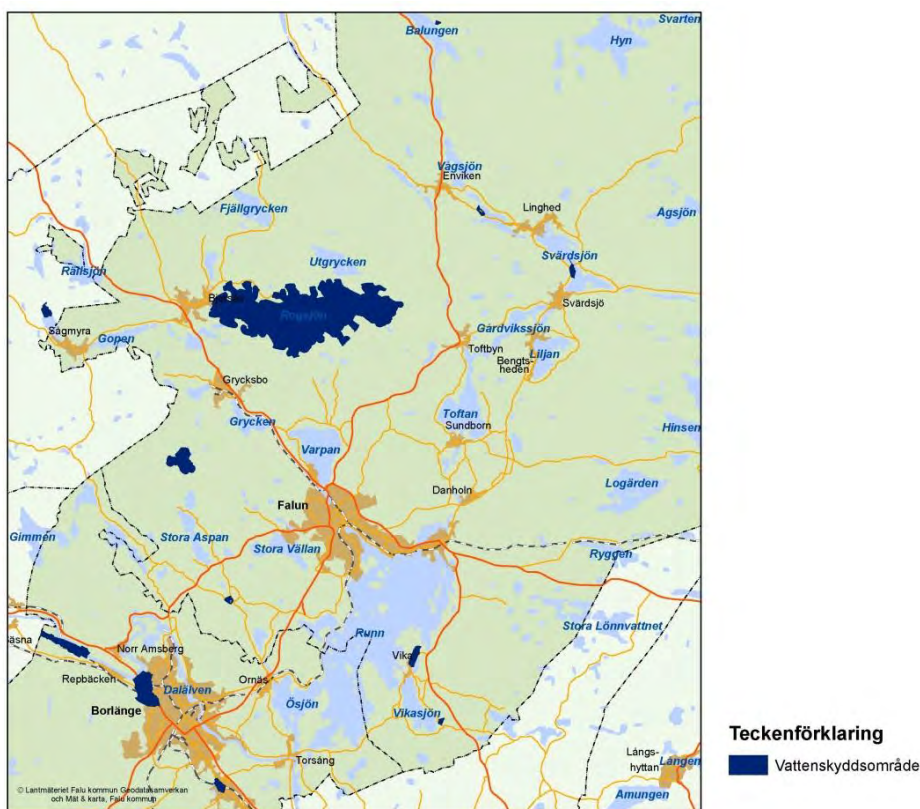

Bild 10.2 Vattenskyddsområden med skyddsföreskrifter för de allmänna vattentäkterna

10.1.3 Den allmänna försörjningen av vatten och avlopp

I princip all bebyggelse inom både Faluns och Borlänge tätorter ingår i verksamhetsområde för vatten och avlopp. Verksamhetsområde kallas det område som omfattas av den allmänna VA-anläggningen⁸.

I båda kommunerna omfattas huvuddelen av bebyggelsen av verksamhetsområdet. I Borlänge kommun är andelen anslutna fastigheter något större än i Falun. I Borlänge är det något fler hushåll som har allmänt vatten än som är anslutna till det allmänna avloppsnätet. I Falun gäller det omvända; där är det ett större antal hushåll som är anslutna till det allmänna avloppsnätet än vad det är som har allmänt vatten.

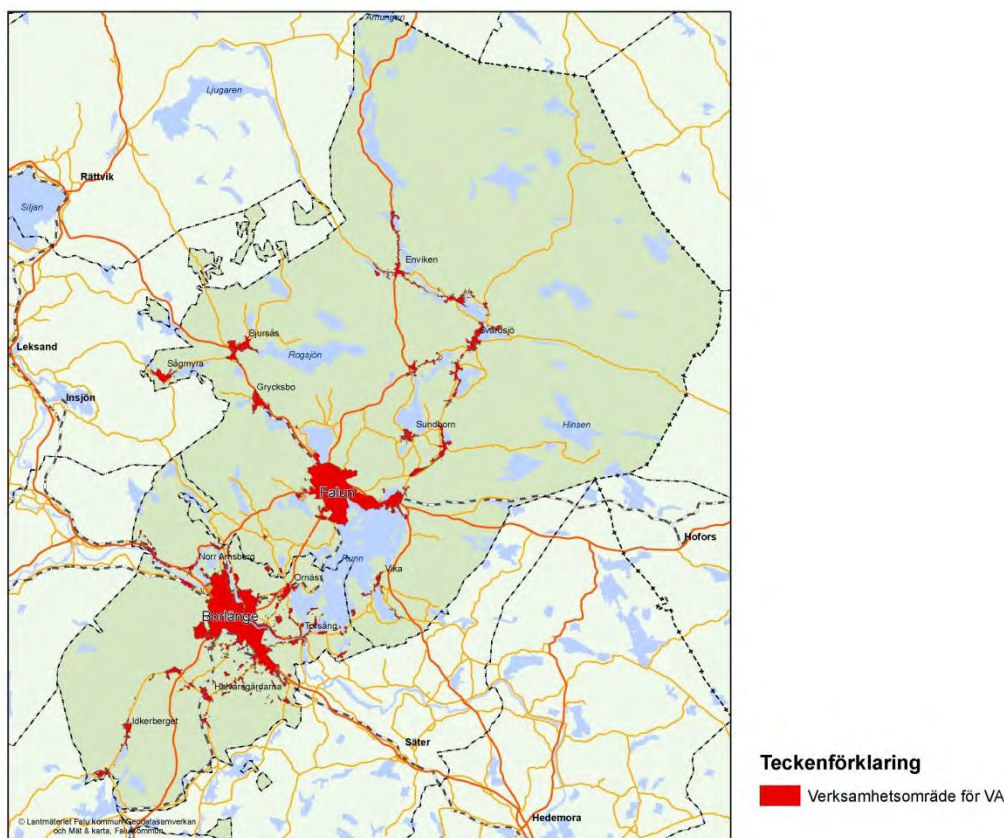

Bild 10.3 Verksamhetsområden för allmänt VA

Planerade bebyggelseområden ska alltid anslutas till allmänt VA. Förtätning inom, eller i anslutning till, befintligt verksamhetsområde ska eftersträvas.

De befintliga ledningarna i det allmänna VA-nätet är i stort behov av förnyelse.

Från år 2015 kommer kommunernas båda huvudorter att ha gemensam dricksvattenförsörjning. Det innebär att två vattentäkter i Borlänge kommun (Lennheden och Tjärna) försörjer större delen av både Falu tätort och Borlänge kommun med dricksvatten. Var och en av dem täcker hela behovet av vatten i regionen och de utgör därmed också reservvattentäkt för varandra. Totalt kommer täkterna att betjäna ca 80 000 användare. I och med övergången till Lennhedens vattentäkt avvecklas ytvattentäkten Rogsjön som hittills försörjt stora delar av Falu tätort.

Utöver den allmänna vattenförsörjningen från Lennhedens vattentäkt tillförs vatten till det allmänna nätet från ett antal mindre vattentäkter. De försörjer vissa delar av landsbygdsområdena och de mindre tätorterna.

⁸ Den allmänna VA-anläggningen är den som kommunen har rättsligt bestämmande över och som i dagligt tal kallas för kommunalt VA. Allmänt vatten avser dricksvattenförsörjning från kommunalt ledningsnät.

10.1.4 Enskild VA-försörjning och föroreningsrisk

Utanför de stora bebyggelsestråken finns fastigheter som nu och inom överskådlig framtid kommer att ha enskilt ansvar för sin vattenförsörjning och avloppshantering.

För de enskilda vattentäkterna bedrivs ingen särskild tillsyn utöver att större anläggningar kontrolleras utifrån livsmedelslagstiftningen. Flera undersökningar visar dock att det finns problem med vattenkvaliteten i många enskilda brunnar. Det är därför viktigt att brunnar anläggs på rätt plats i förhållande till föroreningskällor och med lämpligt utförande.

I Falun finns ca 5 000 fastigheter med enskilda avlopp och i Borlänge kommun finns 1 800 fastigheter med enskilda avlopp. Här är det fastighetsägaren som ansvarar för att avloppet tas om hand på ett hållbart sätt utifrån de förutsättningar som gäller på fastigheten. Genom tillsyn och kunskapspridning verkar kommunerna för att de enskilda VA-lösningarna har tillräcklig funktion ur hälso- och miljösynpunkt. Avloppsanordningar som inte uppfyller gällande funktionskrav måste åtgärdas.

Vid beslut om förhandsbesked/bygglov och anläggandet av nya enskilda avlopp är det viktigt att ta särskild hänsyn till VA-förhållandena i området och att vara restriktiv i de fall risk för hälsa, miljön eller olägenheter i den lokala boendemiljön finns eller kan uppstå som följd av byggnation. Vid nybyggnation eller vid åtgärder på tre eller flera uttjänta avlopp vid samma tillfälle bör gemensamhetsanläggning lyftas fram som lämplig lösning. I områden med cirka 20 fastigheter eller fler måste kommunens ansvar enligt § 6 lagen om allmänna vattentjänster beaktas innan ytterligare byggnation tillåts.

Inom vissa utpekade områden i FalunBorlänge, se bild 10.4, ställs strängare reningskrav på de små avloppen. Dessa områden har så kallad hög skyddsnivå enligt Naturvårdsverkets allmänna råd (2006:7). I Falu kommuns nordöstra del gäller dessutom särskilda riktlinjer för avlopp inom ett större utpekade område.

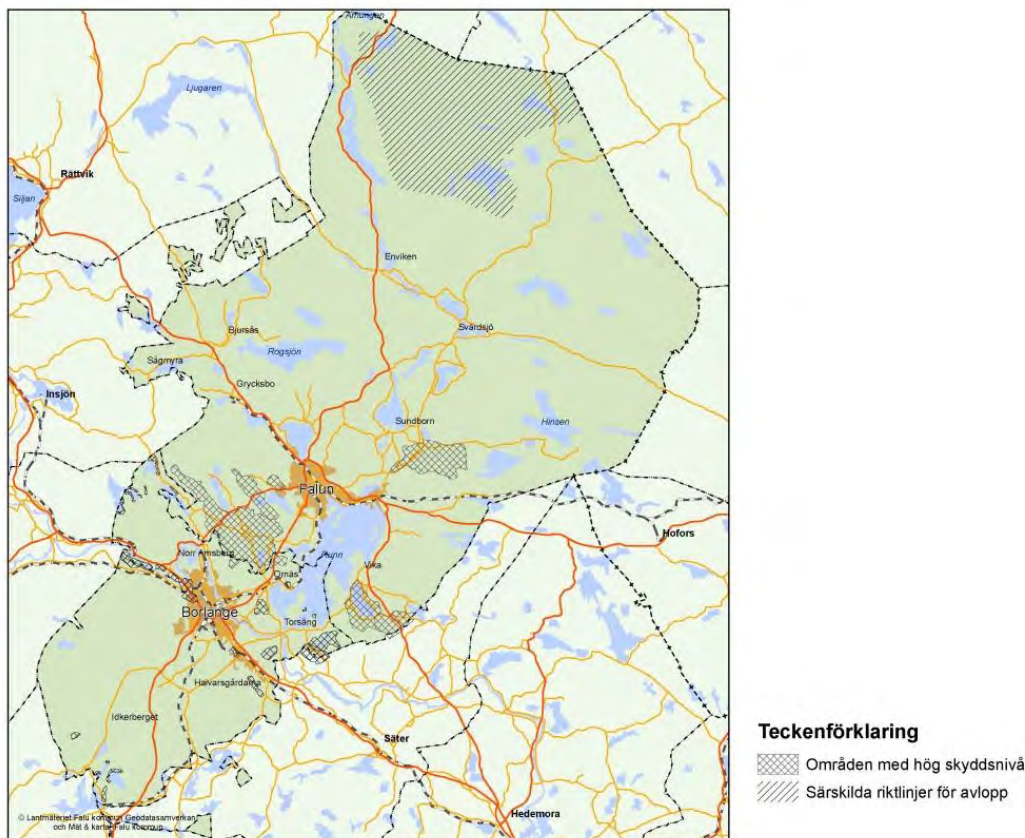

Bild 10.4 Områden i FalunBorlänge med hög skyddsnivå

Ingen avloppsanläggning renar avloppsvattnet fullständigt och anläggandet av varje nytt enskilt avlopp medför belastning på närliggande vattendrag. På vissa håll släpper enskilda avlopp ut vatten som inte är tillräckligt renat och befintliga enskilda avloppslösningar medför risker för hälsa eller miljön.

I vissa av dessa fall är områdenas egenskaper sådana att VA måste lösas gemensamt. Ansvaret för att dessa problem får sin lösning ligger, enligt lagen om allmänna vattentjänster (LAV § 6), hos kommunen. Enligt praxis ska en allmän VA-anläggning för avlopp ordnas när 20 fastigheter eller fler inom ett sammanhängande område har behov av VA-tjänster. Antalet fastigheter kan vara färre om det finns hälso- eller miljöskäl som talar för det eller om området ligger mycket nära ett befintligt verksamhetsområde.

I Falu och Borlänge kommuner finns VA-planer som redovisar var VA-problemområden finns, var och när allmänt VA kommer att byggas och vilka områden som inom överskådlig framtid förutsätter enskilda avlopp. I kommunernas respektive VA-planer samlas all känd kunskap om VA-omvandlingsområden och områden i behov av VA-utredning.

10.1.5 Dagvatten

Dagvatten kallas regn och smältvatten som avleds från byggnader, tomtmark, vägar och tätorternas övriga hårdgjorda ytor. Med vattnet följer partiklar och föroreningar som till slut hamnar i våra vattendrag. Föroreningarna kan minskas genom olika sätt att hantera dagvattnet. Klimatförändringarna ställer nya och högre krav på dagvattensystemets kapacitet att hantera stora vattenmassor. Väl utformade dagvattenlösningar kan också vara ett estetiskt inslag i våra utemiljöer. Vid all nybyggnad, och särskilt vid förtätning i tätorterna, är det viktigt att avsätta ytor för dagvattenhantering.

Hantering av dagvatten och lämpliga hållbara lösningar ska behandlas i ett tidigt skede av all bebyggelseplanering. Det finns dagvattenstrategier för både Falu och Borlänge kommuner, som behöver uppdateras ur klimatsynpunkt.

Se även kap 13, Klimatanpassning, miljöhänsyn och risker

10.2 Vattendirektivet

Vattendirektivet⁹ är ett regelverk som ställer krav på alla EU:s medlemsländer att uppnå god vattenkvalitet. Vattendirektivet bygger på ett helhetsperspektiv där man följer vattnets vägar istället för administrativa gränser. I Sverige implementeras vattendirektivet i svensk miljölagstiftning genom det som i dagligt tal kallas vattenförvaltningen. Arbetet med vattenförvaltningen sker i sexårscykler. Gällande programperiod pågår till 2015.

Med utgångspunkt i avrinningsområden har Sverige delats in i fem vattendistrikt, där en länsstyrelse per distrikt utsetts till vattenmyndighet. Dalarna ingår i Bottenhavets vattendistrikt. Inom varje vattendistrikt upprättas åtgärdsprogram som redovisar vad kommuner och myndigheter behöver göra för att uppfylla de miljökvalitetsnormer som föreskrivits inom gällande programperiod. Målet är att åtgärda övergödning, förorening, miljögifter och annan påverkan på sjöar och på vattendrag.

På lokal nivå vilar ett stort ansvar på kommunerna. För varje kommun utpekade de ytvattenförekomster som inte uppnår god ekologisk- eller god kemisk status. Idag saknas gränsvärden för metaller antagna av Vattenmyndigheten. Detta betyder att flera vattenförekomster som är påverkade av lämningar från ex. gruvverksamhet inte syns i listorna över sjöar som inte uppnår god status.

Näringspåverkan är den vanligaste orsaken till att sjöar i Falun/Borlänge inte uppnår god ekologisk status. Det finns vattenförekomster som är påverkade av förorening men dessa bedöms ha god status eftersom de omfattas av kalkningsverksamhet. Ett antal sjöar i Falun riskerar att inte nå upp till god kemisk status. Inga sjöar i Borlänge har klassats så, däremot finns sjöar i båda kommunerna som

⁹ Vattendirektivets regelverk gäller för alla EU:s medlemsländer sedan år 2000.

riskerar att få försämrad status både när det gäller ekologisk och kemisk status. Arbete pågår med att utöka kunskapen om status på FalunBorlänges vattenförekomster. I VISS-databasen (Vatteninformationssystem Sverige) finns senaste kunskap och statusklassning över länets alla vattenförekomster.

Planering och exploatering får inte leda till att försämrad vattenkvalitet enligt vattendirektivet.

10.3 Planeringsinriktning och rekommendationer

- Nuvarande och framtida grundvattenförekomsters skyddsbehov ska alltid beaktas vid fysisk planering och prövning av lov och tillstånd
- Stor restriktivitet ska gälla vid större exploateringar och andra aktiviteter som kan riskera att förorena de områden som utpekats som klass 1 och 2 i länsstyrelsens vattenförsörjningsplan
- Samråd ska ske med berörda kommuner när gemensamma dricksvattenförekomster kan påverkas negativt
- Vattendirektivet ska uppfyllas vid all planläggning, tillståndsgivning och byggande
- Planerade bebyggelseområden ska alltid anslutas till allmänt VA
- Utanför verksamhetsområde för allmänt VA ska bygglov/förhandsbesked bedömas restriktivt om risk för hälsa, miljön eller olägenheter i den lokala boendemiljön finns eller kan uppstå som följd av byggnation
- Vid nybyggnation eller när tre eller flera utjänta avlopp behöver åtgärdas vid samma tillfälle bör gemensamhetsanläggning lyftas fram som en lösning
- Dagvatten ska tas omhand och renas på ett hållbart sätt. Vid ny- och ombyggnad är det viktigt att avsätta ytor för dagvattenhantering

10.4 Hänvisningar

- VA-plan, inklusive VA-strategi, för Falu kommun, 2014
- VA2050 - mål för VA-verksamheten i Borlänge (inkl. bilaga VA-plan över planerad utbyggnadsordning), Borlänge Energi AB
- Dagvattenstrategi, Falu kommun, 2008
- Dagvattenstrategi, Borlänge kommun, 2005
- Remissversion till Regional vattenförsörjningsplan för Dalarnas län, länsstyrelsen 2012-01-23
- VISS-databasen (Vatteninformationssystem Sverige) www.viss.lansstyrelsen.se

11. Strandskydd och LIS-områden

Strandskyddet ska långsiktigt trygga att medborgarna har tillgång till strandområden genom allemansrätten. Det ska också bevara goda livsvillkor för djur- och växtlivet. Strandskyddet regleras i första hand i miljöbalken men finns också med i andra lagar. Det generella strandskyddet är 100 meter men kan utvidgas upp till 300 meter. I vissa fall kan det upphävas och i andra fall går det att söka dispens från förbuden i det. Ett av dispensskälen är landsbygdsutveckling i strandnära läge, s.k. LIS-område, som kan redovisas i en kommuntäckande översiktsplan.

Se även kap 3, Bebyggelseutveckling och mark- och vattenanvändning

11.1. Generellt strandskydd

Det generella strandskyddet gäller 100 meter från strandlinjen både på land och i vattenområdet, inklusive undervattensmiljön, vid insjöar, vattendrag och havet. Lagen medger idag inte någon avgränsning beroende på storlek av sjöar och vattendrag. Strandskyddet kan vara utvidgat upp till 300 meter eller upphävt genom särskilda beslut.

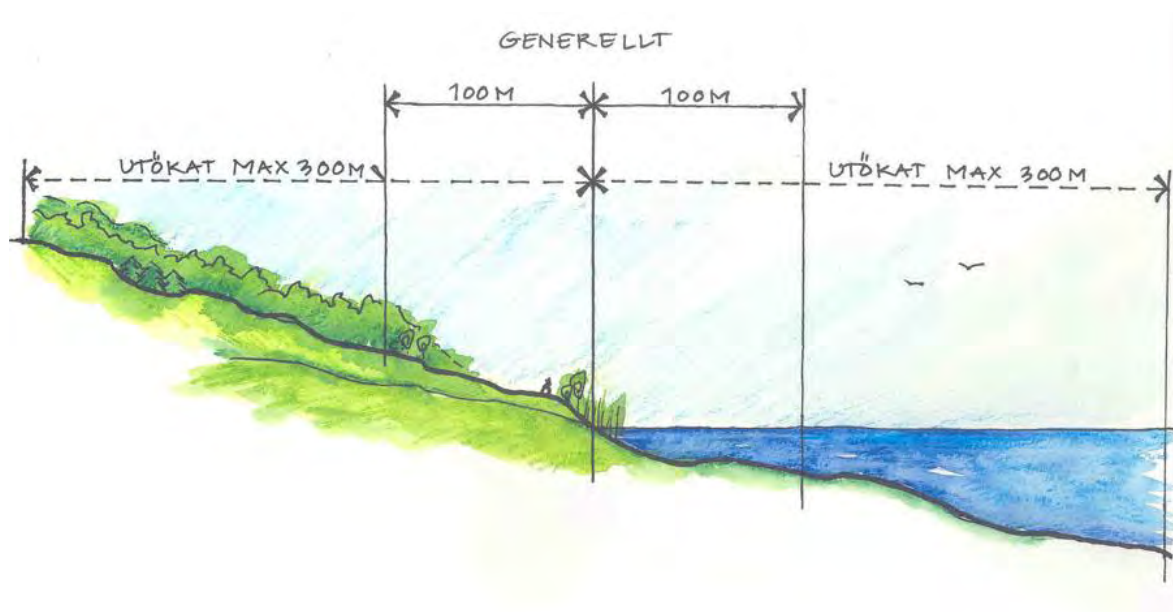

Bild 11.1 Det generella strandskyddet är 100 meter från stranden vid normalvattenstånd på land och i vatten. Länsstyrelsen kan utvidga skyddet upp till 300 meter.

För att tillgodose strandskyddets syften är det enligt huvudregeln förbjudet att vidta vissa åtgärder, bland annat att uppföra nya byggnader, inom strandskyddsområdet. Vägledning om strandskyddet finns i två handböcker från Naturvårdsverket, ”Strandskydd – en vägledning för planering och prövning”, 2009:4 (utgåva 2) och ”Utvidgat strandskydd, En vägledning till underlag och beslut”, 2010:04. Båda finns på Naturvårdsverkets hemsida.

11.2 Utvidgat strandskydd genom länsstyrelsebeslut

Det finns sedan tidigare en rad beslut från länsstyrelsen om införande av strandskydd som togs tagna innan det generella strandskyddet infördes, eller om utökad strandskydd. De är beslutade vid olika tidpunkter. För närvarande gör länsstyrelsen en översyn av besluten. Den ska vara färdig senast den 31 december 2014. Efter det datumet gäller enbart utvidgningar som är beslutade enligt miljöbalkens nuvarande bestämmelser. Översynen av de utvidgade strandskydden genomförs av länsstyrelsen i samverkan med berörda kommuner.

11.2.1 Kommunernas syn på utvidgat strandskydd

För att uppnå syftet med strandskyddet är det generella strandskyddet på 100 m oftast tillräckligt. I särskilda fall finns det dock fog för ett utvidgat skydd i värdefulla och känsliga miljöer. Det kan både vara värdefulla livsmiljöer för djur- och växtlivet och områden med höga värden för rörligt friluftsliv och rekreation, till exempel områden med vildmarkskänsla, som kan behöva ett utvidgat skydd.

Kommunerna är eniga om att utvidgat strandskydd till 300 meter ska finnas på öarna i Runn. Det innebär att skyddet på öarna i Falun ska behållas när länsstyrelsen fattar nya beslut och att det ska införas för Granö i Borlänge kommun.

För Faluns del bör utvidgningen också finnas kvar på öarna i Logården, som är en sjö med högt värde för friluftslivet. Däremot saknas det motiv för nytt länsstyrelsebeslut om utvidgat skydd för Storsjöns stränder. Storsjön ligger i kommunens nordöstra del, nära gränsen mot Ockelbo kommun, och här finns det inte behov av skydd utöver det generella strandskyddet. Det finns också en sjö med utvidgat skydd i Leksand, Hytttsjön, som berör några enstaka fastigheter i Falu kommun. Leksands kommun föreslår i utställningsversionen av sin kommuntäckande översiktsplan att denna utvidgning ska tas bort. Detta stämmer med Faluns uppfattning.

För Borlänges del föreslår länsstyrelsen besluta om utvidgat strandskydd till 200 meter för Holmsjöarna och Kårtyllasjöarna, Milsbosjöarna, Dalsjön, Gimmen och Vittsjön med syftet att bevara ett rikt växt- och djurliv. Sjön Gimmen delas med Gagnefs kommun som i sin samrådsversion av tematiskt tillägg till översiktsplanen redovisat LIS-områden vid sjön. Borlänge kommun hade synpunkter på det under samrådet.

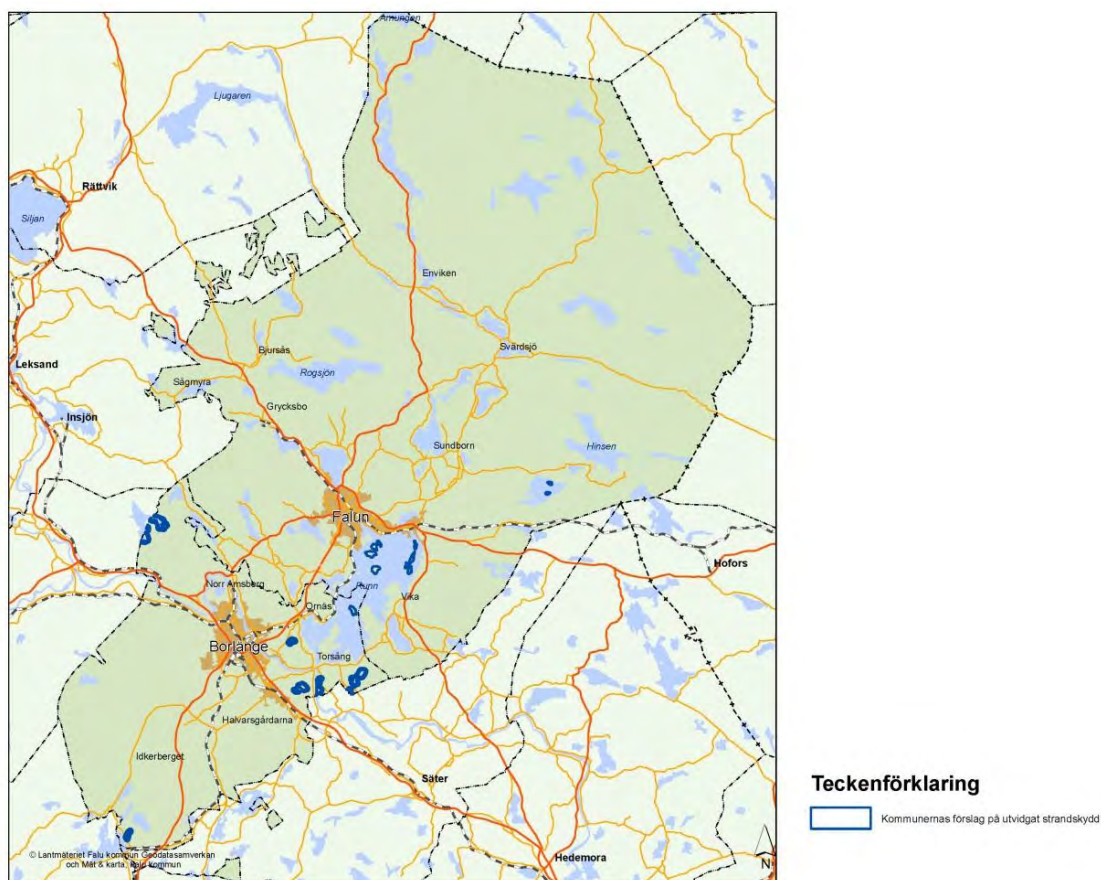

Bild 11.2 Kommunernas syn på vilka områden som ska ha utvidgat strandskydd.

11.3 Upphävande av strandskydd

Strandskyddet kan vara upphävt eller kan upphävas genom särskilda beslut av länsstyrelsen eller kommunen. Kommunerna kan besluta om att strandskyddet ska upphävas för ett område inom en detaljplan ”om det finns särskilda skäl och om intresset av att ta området i anspråk väger tyngre än strandskyddsintresset”. De sju särskilda skäl som kan användas finns uppräknade i miljöbalkens 7 kapitel 18 c § och 18 d § och är samma skäl som de som gäller vid dispenser från strandskyddet.

Vid förändringar inom strandskyddat område inom och i anslutning till de två städerna och om/när det blir aktuellt med planerad bebyggelseutveckling som behöver stöd i detaljplan i de mindre tätorterna, bedömer kommunerna att det är ett angeläget allmänt intresse för kommunernas utveckling som ger långsiktiga fördelar för samhället. Då kommer inte det särskilda skälet i 18 d § (LIS-område) att användas. Kommunerna kommer istället att hänvisa till övriga särskilda skäl i miljöbalken. Vid dessa bedömningar ska det prövas om åtgärden måste förestas inom strandskyddsområde.

När strandskyddet upphävs ska det finnas så kallad fri passage vid stranden, förutsatt att det inte är omöjligt med hänvisning till de planerade byggnaderna eller till åtgärdernas funktion. Passagen ska upplevas som tillräckligt bred för att människor inte ska avhålla sig från att använda den och den bör aldrig vara mindre än några tiotal meter i bredd från strandlinjen.

Vid upphävande av strandskydd kan inventeringar av växt- och djurliv och allmänhetens tillgänglighet behöva göras.

För att veta om strandskyddet verkligen är upphävt inom en detaljplan måste den aktuella platsen/berörda delen av en fastighet alltid bedömas mot den gällande detaljplanen och dess bestämmelser och mot eventuella separata beslut om att strandskyddet är upphävt.

11.4 Dispens från strandskyddet

I vissa fall kan dispens ges från förbuden i det generella strandskyddet, men möjligheten är liten. För att en dispens ska kunna ges måste två förutsättningar vara uppfyllda. Dels ska det finnas ett särskilt skäl och dels får syftet med strandskyddet inte motverkas. De sju särskilda skäl som kan användas finns uppräknade i miljöbalkens 7 kap 18c § och 18 d §.

Kommunen kan besluta om dispenser, men i vissa fall kan även länsstyrelsen göra det. För att det särskilda skälet i 18 d § (”om en byggnad, verksamhet, anläggning eller åtgärd inom ett område för landsbygdsutveckling i strandnära läge bidrar till utvecklingen av landsbygden”) ska kunna användas förutsätter det att ett område för landsbygdsutveckling i strandnära läge (så kallat LIS-område) finns redovisat i en antagen översiktsplan.

Vid förändringar inom strandskyddat område inom och i anslutning till de två städerna och om/när det blir aktuellt med planerad bebyggelseutveckling som behöver stöd i detaljplan i de mindre tätorterna, bedömer kommunerna att det är ett angeläget allmänt intresse för kommunernas utveckling som ger långsiktiga fördelar för samhället. Då kommer inte det särskilda skälet i 18 d § (LIS-område) att användas. Kommunerna kommer istället att hänvisa till övriga särskilda skäl i miljöbalken. Vid dessa bedömningar ska det prövas om åtgärden måste företas inom strandskyddsområde.

Vid dispenser från strandskyddet kan inventeringar av växt- och djurliv och allmänhetens tillgänglighet behöva göras.

När en dispens ges ska det finnas så kallad fri passage vid stranden, förutsatt att det inte är omöjligt med hänvisning till de planerade byggnaderna eller åtgärdernas funktion. Passagen ska upplevas som tillräckligt bred för att människor inte ska avhålla sig från att använda den, och den bör aldrig vara mindre än några tiotal meter i bredd från strandlinjen.

Ett beslut om dispens från strandskyddsbestämmelserna innebär inte alltid att en åtgärd får vidtas eller en byggnad uppföras. Det kan också krävas tillstånd enligt annan lagstiftning, till exempel ett bygglov enligt plan- och bygglagen.

11.5 Landsbygdsutveckling i strandnära läge (LIS-område)

Syftet med LIS-områden (område för landsbygdsutveckling i strandnära läge) är att långsiktigt stimulera och öka förutsättningarna för den lokala utvecklingen genom att ge ökad möjlighet till bebyggelse och anläggningar i lägen nära vatten för bostäder och verksamheter. LIS-områden kan redovisas för permanent- och fritidsboende som kan utgöra underlag för lokal service (exempelvis butiker, skolor, kollektivtrafik), för boendemiljöer som kan bidra till företagsetablering, för turismanläggningar eller småskalig livsmedelsförsörjning.

Redovisning av LIS-områden görs i en kommuntäckande översiktsplan, för att det ska vara möjligt att göra en helhetsbedömning av hur stor del av kommunens stränder som kan få tas i anspråk för att främja landsbygdsutveckling. LIS-områden kan enbart redovisas för begränsade delar av kommunerna. Det ska fortfarande finnas god tillgång till strandområden för allmänheten och förutsättningar för att bevara goda livsvillkor för djur- och växtlivet. Inom LIS-områden, och enbart där, kan sedan det särskilda skälet i miljöbalkens 7 kap 18 d § användas vid dispenser i ärenden eller vid upphävande av strandskyddet.

När det finns en aktuell översiktsplan kan förändringar i kommunens syn på LIS-områden hanteras genom ett tematiskt tillägg till översiktsplanen. I kommande fördjupade översiktsplaner kan djupare analyser göras och LIS-områden i begränsad omfattning läggas till, utökas eller tas bort. I dessa planprocesser ska det också göras en djupare analys av förutsättningarna för att bevara goda livsvillkor för djur- och växtlivet, allmänhetens tillgänglighet och förutsättningarna för landsbygdsutveckling i de LIS-områden som redovisas i respektive fördjupad översiktsplan.

Redovisningen av LIS-områden i Översiktsplan FalunBorlänge är första steget i att ge möjlighet att tillämpa det särskilda skälet i 18 d §. För att använda detta särskilda skäl kommer oftast ytterligare inventeringar av växt- och djurliv och allmänhetens tillgänglighet behöva göras i de aktuella ärendena. Hur den önskade förändringen bidrar till långsiktigt ökad ekonomisk aktivitet på orten eller i bygden kommer också behöva redovisas.

Länsstyrelsen har anmärkningar mot kommunernas redovisning av LIS-områden. Se länsstyrelsens granskningsyttrande sist i översiktsplanen.

11.5.1 LIS-områden är en möjlighet men inte ett ställningstagande

Redovisningen av LIS-områden i översiktsplanen innebär inte ett ställningstagande från kommunernas sida att områden ska bebyggas eller exploateras. Kommunernas strategier för bebyggelse och föreslagna planerade bebyggelseområden redovisas i kap 2 och 3.

Fastighetsägare inom LIS-områden ska se redovisningen som en möjlig att använda det särskilda skälet för dispens i ett enskilt ärende, eller för upphävande av strandskyddet inom en detaljplanprocess, om/när de önskar göra en förändring. Initiativet till förändringen tas då av den som önskar den. Om en fastighetsägare/intressent inte önskar en förändring så innebär redovisningen som LIS-område i översiktsplanen inte någonting.

Att ett område är redovisat som LIS-område i översiktsplanen innebär inte att strandskyddet är upphävt eller att dispens inte behöver sökas. Prövningen sker alltid i det enskilda ärendet och det kan då även finnas andra beslut än strandskyddsdispens som krävs för att förändringen ska kunna komma till stånd, till exempel ett förhandsbesked/bygglov enligt plan- och bygglagen eller tillstånd för enskilt avlopp enligt miljöbalken. Det kan också innebära att lagen om allmänna vattentjänster inträder.

I samband med prövningen av dispens eller upphävande i detaljplan kommer det sannolikt att behöva göras inventeringar och beskrivningar av platsen/området. Det kan till exempel vara inventeringar av växt- och djurlivets förutsättningar och allmänhetens tillgänglighet. Hur den önskade förändringen bidrar till långsiktigt ökad ekonomisk aktivitet på orten eller i bygden kommer också behöva redovisas.

11.5.2 Områden där det inte föreslås LIS-områden

I de delar av kommunerna som redovisas som stora opåverkade områden (skogsbruk/stort opåverkat område) eller områden för vindbruk/skogsbruk redovisas inte LIS-områden med hänvisning till att markanvändningen där ska prioriteras för annat. LIS-områden redovisas inte heller i de delar av de strandskyddade områdena där det är risk för översvämning (högsta beräknade flöde) eller erosion. Med hänvisning till översvämningsrisken omfattar vissa LIS-områden också enbart delar av hundrameterszonen uppe på land.

De strandområden som har kända höga natur- och rekreations/friluftslivsvärden redovisas inte som LIS-område då det strider mot strandskyddets syften. Helt orörda sjöar redovisas inte. Vidare har även vissa andra delar av stränderna undantagits, bland annat in- och utloppsområden, uddar och områden inom 100 meter från riksintressen för kommunikationer (vägar och järnväg) och områden inom 100 meter från riksintressen för energiproduktion.

11.5.3 LIS-områden i FalunBorlänge

Utgångspunkten för redovisning av LIS-områden i översiktsplanen har varit att utgå från befintliga bebyggelsestråk. LIS-områden har identifierats inom bebyggelsestråk i de delar av kommunerna som ligger utanför de två städerna och utanför mindre tätorter där det kan bli aktuellt med planerad bebyggelseutveckling som kräver stöd i detaljplan. Dessutom har områden identifierats i några andra mindre orter, vid några större sjöar och där det idag finns gällande detaljplaner. Vissa områden där det idag är svårt att ordna avlopp finns med, men de kommer inte att kunna byggas förrän det finns hållbara lösningar på avloppsproblemen.

Metoden för att välja ut och avgränsa LIS-områden är gjord som en GIS-analys¹⁰. Den är det första steget i utsökningen av områden för landsbygdsutveckling i strandnära lägen. I efterföljande planprocesser eller vid prövning av dispens med hänvisning till detta särskilda skäl kommer ytterligare inventeringar av växt- och djurliv och allmänhetens tillgänglighet att behöva göras. Det kommer också att behöva redovisas hur en önskad förändring bidrar till långsiktigt ökad ekonomisk aktivitet på orten eller i bygden. Redovisningen av LIS-områden är översiktlig och avgränsningen av områdena är inte avsedd att användas på fastighetsnivå. Det innebär att gränserna i kommande utredningar kan komma att ändras.

Vid Runn redovisas några LIS-områden, trots att Runns stränder har stor strategisk betydelse för rörligt friluftsliv, rekreation och besöksnäring, för vilka tillgängligheten till sjön är viktig. En del av dessa LIS-områden är också i första hand avsedda för friluftslivsanvändning/-anläggningar, medan andra avser en möjlighet för tillkommande bostäder. Dessa områden kommer att analyseras vidare i kommande fördjupad översiktsplan för Runn och de kan efter det komma att behöva förändras ytterligare genom ett tematiskt tillägg till översiktsplanen.

¹⁰ Geografiska Informationssystem (GIS) är ett datorbaserat system för att samla in, lagra, analysera och presentera geografisk data.

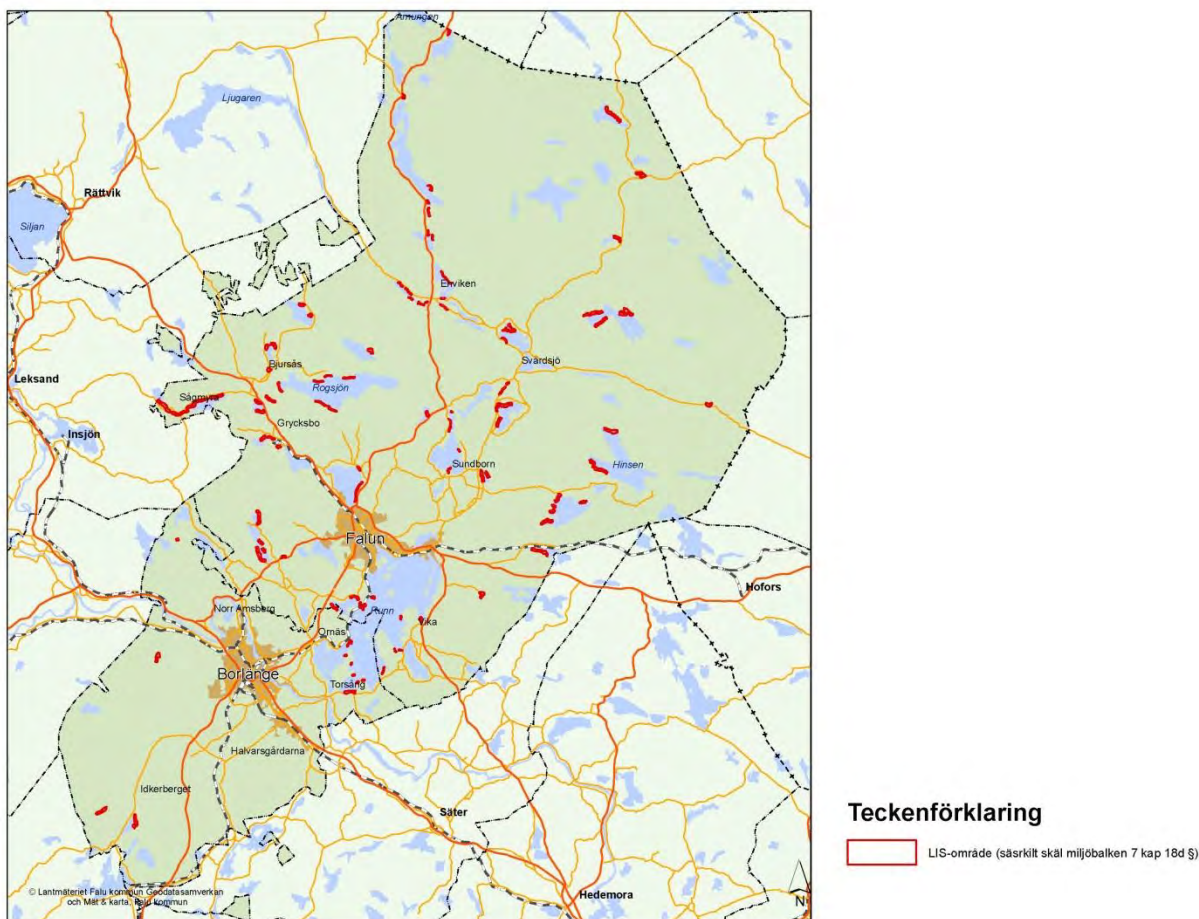

Bild 11.3 LIS-områden i FalunBorlänge

11.5.4 LIS-områden i bebyggelsestråk

Vid bedömningen av var det ska redovisas LIS-områden har det lagts särskild vikt på omgivningen till de mindre tätorter där det finns offentlig och/eller kommersiell service, eftersom utveckling där bedöms kunna bidra till ökad ekonomisk aktivitet på orten eller i bygden. I det delar av dessa orter där det kommer att behövas stöd i detaljplan vid förändringar anser dock kommunerna att det inte är det särskilda skälet i 18 d § (LIS-område) som ska användas utan att övriga dispenskäl i första hand ska tillämpas.

De tätorter som bedöms som särskilt viktiga är Sågmyra, Bjursås, Grycksbo, Enviken (Röndalen), Linghed, Svärdsjö (Borgärdet), Sundborn, Lumsheden och Vika (Vika kyrkby), Sellnäs/Halvarsgårdarna och Idkerberget. I dessa tätorter finns det oftast dagligvaruaffär/drivmedelsförsäljning och/eller förskola, skola med förskoleklass/låg-mellanstadienivå och ibland även annan kommersiell eller offentlig service. Möjlighet till förtätning och bebyggelseutveckling inom och i anslutning till dessa orter är därför önskvärd för att servicen, näringsliv och lokal arbetsmarknad ska kunna behållas.

Bebyggelsestråk har identifierats där det finns bebyggelse längs kollektivtrafikhuvudstråk. GIS-analysen har gjorts med utgångspunkt från hållplatslägen och läget för befintliga byggnader. De flesta av kommunernas mindre tätorter med färre än 3 000 invånare ligger längs stråken. De tätorter som inte ligger i anslutning till kollektivtrafikhuvudstråk har lagts till, liksom några småorter där det finns dagligvaruhandel eller skola. I nästa steg av analysen har sjöar sökts ut som ansluter till de skapade bebyggelsestråken.

11.5.5 LIS-områden utanför bebyggelsestråk och tätorter

Utanför bebyggelsestråken och tätorterna identifieras LIS-områden också vid några större sjöar och i ytterligare några små orter/områden där det finns gällande detaljplaner/områdesbestämmelser. För dessa sjöar och småorter/planområden är det känt att det finns viss efterfrågan på att få bygga i strandlägen eller att det finns kända pågående utvecklingsprojekt som kan bidra till landsbygdsutvecklingen. Strandskydd kommer också att återinträda om en detaljplan/områdesbestämmelse upphävs eller ersätts av en ny, vilket är ännu ett skäl till att en del av områdena tas med.

De större sjöarna är Runn, Bjursen, Rogsjön, Fjällgrycken, Utgrycken, Ågsjön, Logärden, Hinsn, Ryggen, Spaksjön och Stora Länsan.

Vid Rogsjön gäller tills vidare också föreskrifter för att skydda sjön som ytvattentäkt, vilka innebär att det inte kan byggas inom 50 meter från stranden.

11.6 Planeringsinriktning och rekommendationer

- Länsstyrelsen föreslås besluta om utvidgat strandskydd till 300 meter för öar i Runn och Logärden (Falun kommun)
- Länsstyrelsen föreslås besluta om utvidgat strandskydd till 300 meter på Granö i Runn (Borlänge kommun)
- Länsstyrelsen föreslås besluta om utvidgat strandskydd till 200 meter för Holmsjöarna och Kårtyllasjöarna, Milsbosjöarna, Dalsjön, Gimmen och Vittsjön (Borlänge kommun)
- Länsstyrelsen föreslås inte besluta om utvidgat strandskydd för Storsjön (Falun kommun) och Hyttsjön (Leksand och Falun kommuner)
- När detaljplaner/områdesbestämmelser upprättas för bebyggelse som berör strandskyddat område ska strandskyddet upphävas med hänvisning till tillämpligt/liga särskilda skäl
- Krav på inventeringar av naturmiljön och/eller den allemansrättsliga tillgängligheten kan ställas vid prövning av dispenser eller upphävande av strandskydd
- Vid dispenser och upphävande av strandskydd ska det finnas så kallad fri passage vid stranden, förutsatt att det inte är omöjligt med hänvisning till de planerade byggnaderna eller åtgärdernas funktion
- I fördjupade översiktsplaner kan en djupare analys av förutsättningarna för landsbygdsutveckling och förutsättningar för att bevara goda livsvillkor för djur- och växtlivet göras, och LIS-områden kan i begränsad omfattning läggas till, utökas eller tas bort
- Redovisning av hur en planerad åtgärd bidrar till långsiktigt ökad ekonomisk aktivitet på orten eller i bygden kan krävas vid prövning av enskilda dispenser eller upphävande av strandskyddet med hänvisning till det särskilda skälet "LIS-område"

11.7 Hänvisningar

- "Strandskydd – en vägledning för planering och prövning", 2009:4 (utgåva 2)
- "Utvidgat strandskydd, En vägledning till underlag och beslut", 2010:04

12. Vindkraft

Sveriges energipolitik syftar till att underlätta omställningen till ett ekologiskt uthålligt samhälle genom att effektivisera elanvändningen, underlätta övergången till förnybara energislag och se till att den elproduktionsteknik som används är miljömässigt acceptabel. Vindkraft är en förnyelsebar energikälla som har liten påverkan på växthuseffekten. År 2009 antogs en nationell planeringsram för vindkraft på 30 TWh, varav 20 TWh på land och 10 TWh till havs. Ramen anger det nationella anspråk som vindintresset har på tillgång till mark- och vattenområden.

I Dalarnas energi- och klimatstrategi är ett av målen att utvinningen av förnybar energi i länet ska dubblas till 2050. Den förnybara elproduktionen består av vattenkraft, vindkraft och el från bibränslebaserade kraftvärmeverk. År 2050 bedöms det som rimligt att vindkraft kan producera ca 3 000 GWh i Dalarna, vilket motsvarar 500-600 vindkraftverk.

I Faluns nordöstra delar är vindförutsättningarna mycket goda för utvinning av vindkraftsel, i Borlänge är de inte lika goda. Vindkraftsutbyggnad med tillhörande väg- och ledningsdragning kan ge oönskade effekter genom påverkan på landskapsbilden, natur-, kulturmiljö- och friluftslivsvärden, samt lokal påverkan genom ljud och skuggor. Det finns olika storlek på vindkraftverk, med olika påverkan och olika krav på hanteringen vid etablering.

Se även kap 3, Bebyggelseutveckling och mark- och vattenanvändning

12.1 Riksintresse för vindbruk

I Falun finns riksintresseområden för vindbruk som sträcker sig över länsgränsen in i Gävleborgs län. Energimyndigheten har i december 2013 fattat ett nytt beslut om riksintressen. Riksintresseområden för vindbruk ska skyddas mot åtgärder som kan påtagligt försvåra tillkomsten eller utnyttjandet av anläggningar för energiproduktionen. Inom riksintresse för vindbruk kan det finnas riksintressen för totalförsvaret som av sekretesskäl inte kan redovisas öppet. Om dessa riksintressen är oförenliga ska försvarsintresset ges företräde enligt miljöbalken 3 kap. 9-10 §§.

12.2 Potential för vindkraft i FalunBorlänge

I Energi- och klimatprogram för Falu kommun 2012 redovisas potentialen för vindkraftsutbyggnad grovt uppskattad till mellan 750 och 1500 GWh. Utbyggnad innebär en möjlighet till lokal näringslivsutveckling både inom industriproduktion och i tjänstesektorn. Att Faluns andel av länets beräknade produktion är så stor beror på de goda vindförutsättningarna.

I Planeringsunderlag för Vindbruk i Falu kommun, 2011, gjordes en översiktlig landskapsanalys och därefter en analys i tre steg som ledde fram till förslag på sju lokala intresseområden för vindbruk, vilka ligger både inom och utanför riksintesseområdet. I planeringsunderlaget ges det också en rad rekommendationer som enligt fullmäktigebeslutet bör tillämpas vid etableringsprövning av vindkraftverk- och vindkraftsanläggningar. Analysen och kartorna är framtagna kommuntäckande och de är inte avsedda att användas tillsammans med detaljerad information, på fastighetsnivå eller för bedömningar av enskilda intressen.

Borlänges Energi- och klimatstrategi, 2010, tar inte upp energiutvinningen inom kommunen men uttalar att tillförd energi till byggnader ska tas från förnyelsebara källor. Vindförutsättningarna är inte lika goda i Borlänge som i Falun, men genom en analys som gjorts på motsvarande vis som i Falun har ett lokalt vindbruksområde identifierats. Produktionskapaciteten uppskattas grovt till 45 GWh.

På Vindbrukskollen på vindlov.se finns aktuell information om var det redan finns vindkraftverk och var etableringsärenden är på gång.

12.3 Olika typer av vindkraftverk och vindanläggningar

De verk som är vanligast vid etablering är än så länge horisontalaxlade verk som består av fundament, torn, rotor med rotorblad samt maskinhus. Verken delas in i kategorierna miniverk, gårdsverk, medelstor anläggning eller stor anläggning beroende av storlek och lagmässig definition av klassen.

Ett miniverk definieras av en totalhöjd av maximalt 20 meter och en rotordiameter på maximalt 3 meter. Ett gårdsverk definieras som ett verk med en totalhöjd på 20-50 meter eller ett verk vars rotordiameter överstiger 3 meter. En medelstor anläggning består av ett vindkraftverk med en totalhöjd överstigande 50 meter eller en anläggning där två eller flera vindkraftverk står tillsammans. En stor anläggning definieras som en gruppstation som består av två eller flera vindkraftverk med en totalhöjd över 150 meter eller som en gruppstation som består av 7 eller fler verk med en totalhöjd över 120 meter. Det finns även hobbyverk, som används på båtar eller vid fritidshus.

12.4 Kommunernas syn på vindkraftsetableringar

Kommunerna anser att medelstora och storskaliga vindkraftsetableringar ska lokaliseras till de lokala intresseområdena för vindbruk och till riksintresseområden (med undantag av de delar av riksintressen som inte ingår i lokalt intresseområde). Den rekommenderade markanvändningen i översiktsplanen blir i dessa områden vindbruk i kombination med skogsbruk. Det betyder i sin tur att kommunerna ska vara restriktiva med att tillåta annan markanvändning, till exempel nybyggnation, som kan försvåra möjligheten till etablering av vindkraftsanläggningar. Redovisningen i översiktsplanen innebär inte tillstånd till vindkraftsetablering. Alla etableringar ska prövas mot gällande lagstiftning. Vid dessa prövningar kan det krävas inventeringar, analyser, dialoger etc. som etableraren ansvarar för.

Ett mindre område i Falun mot gränsen till Hofors och Sandvikens kommuner berörs av ett område för hinderfritt flyg, se kap 18. Det är ett stoppområde för vindkraft, vilket betyder att vindkraftverk inte får uppföras¹¹.

Svea hovrätt, Mark- och miljööverdomstolen har 2014-01-24 i en dom över ett överklagat tillståndsärende för gruppstation för vindkraftverk inom Svartnäsområdet i Falu kommun beslutat att lämna Bergvik Skog AB tillstånd att uppföra och driva sammanlagt 53 vindkraftverk på vissa delområden enligt den ursprungliga ansökan (Räkenberget inklusive Sallakmyren samt Ånglarna). Delområdena ligger inom riksintresseområde för vindbruk.

Domen innebär samtidigt att tillstånd inte finns för etablering inom några delområden som ingick i Bergviks ursprungliga ansökan och som ligger runt Svartnäs. Dessa delområden ligger inom lokala intresseområden som redovisats i Planeringsunderlag för vindbruk och som redovisas som förändrad markanvändning vindbruk/skogsbruk i översiktsplanen. Markanvändningen kommer i dessa områden att fortsätta som den pågående användningen för skogsbruk. I den fortsatta rullande översiktsplaneringen kan förändringar av detta komma att ske.

Det är möjligt att pröva vindkraftsetablering även utanför de redovisade intresseområdena, men där kommer kommunerna att ha en betydligt mer restriktiv hållning i ärenden, då dessa delar av kommunerna i första hand kommer att rekommenderas för annan markanvändning. Gårdsverk, miniverk och hobbyverk bör dock oftast kunna placeras även utanför de redovisade vindbruksområdena utan att konflikter uppstår.

Etablering av vindkraft innebär alltid en visuell förändring av landskapet, ändrade förutsättningar för rekreation/friluftsliv och risk för påverkan på natur- och kulturmiljöer. Hur dessa motstående intressen och målkonflikter ska bedömas avgörs i etableringsärenden, men översiktsplanen redovisar vissa rekommendationer som kommunerna anser är viktiga att följa vid prövningen.

¹¹ I Falu kommuns Planeringsunderlag för vindbruk redovisas större områden. Översiktsplan FalunBorlänges utbredning är den som gäller.

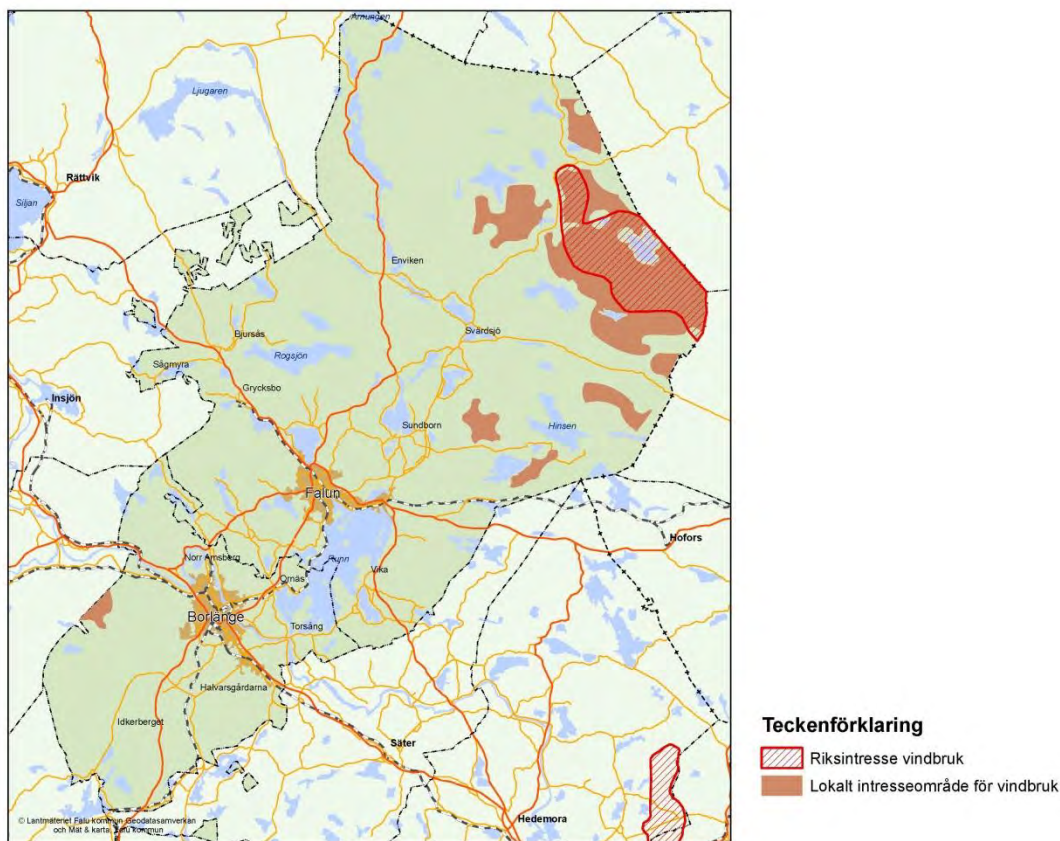

Bild 12.1 Riksintresse och lokala intresseområden för vindbruk (redovisning av riksintressen enligt länsstyrelsens regionala underlagsmaterial RUM som inte är uppdaterat efter beslut om riksintressen i december 2013)

En flyghinderanmälan ska alltid göras till Försvarsmakten minst fyra veckor innan arbete påbörjas med att uppföra en byggnad eller anläggning, om objektet är högre än 20 meter utanför tätort och högre än 45 meter inom sammanhållen bebyggelse.

12.5 Områden som inte är lämpliga för medelstora och stora vindkraftsanläggningar

De områden som identifierats i landskapsanalysen i Faluns Planeringsunderlag för vindbruk som mer känsliga för vindkraftsanläggningar, samt de områden som undantogs under de tre analysstegen, har alla visat sig innehålla intressen som är starkt motstående till vindkraften. I dessa områden ska medelstora och stora vindkraftsanläggningar helt undvikas. De delar i Falun som är allra mest känsliga är tre landskapskaraktärer: tätbebyggda områden, småbrutet odlingslandskap och sjöar och vattendrag (med omgivande stränder), samt ytterligare några områden med motstående intressen.

Denna analys är inte gjord i Borlänge, men motsvarande landskapskaraktärer som i Falun bör hållas fria från medelstora och stora vindkraftsanläggningar även i Borlänge.

För båda kommunerna gäller att inom stora opåverkade områden (se kap 16) ska medelstor och stor vindkraftsetablering inte ske.

12.6 Vindkraft i grannkommunerna

Flera av FalunBorlänges grannkommuner har också tagit fram översiktsplaner eller tematiska tillägg till sina översiktsplaner för vindkraft. Vid etableringar nära kommungränserna ska det alltid ske samråd med berörd grannkommun eftersom vindkraftsetablering kan påverka landskapet över långa avstånd.

12.7 Planeringsinriktning och rekommendationer

- Inom intresseområden för vindbruk ska vindkraftsetablering ges företräde före annan markanvändning. Exploateringsföretag och tillkommande bebyggelse som kan utgöra ett hinder för framtida vindkraftsutbyggnad ska undvikas
- Utanför intresseområden kommer annan markanvändning att ha företräde vid prövning av medelstora och stora vindkraftsanläggningar
- Medelstora och stora vindkraftsanläggningar ska inte tillåtas inom stort opåverkat område
- Medelstora och stora anläggningar ska inte tillåtas i tätbebyggda områden, i småbrutet odlingslandskap och vid sjöar och vattendrag (med omgivande stränder)
- Inom hinderfritt område får vindkraftverk inte uppföras
- Detaljerad utredning om platsens förutsättningar ska alltid göras
- Befintlig struktur av vägar och elnät ska utnyttjas så långt som möjligt
- Tillkommande dragning av elkabel, under eller ovan mark, vägdragning och/eller vägförstärkning ska ske med hänsyn till topografi, natur-, kulturmiljö- och landskapsvärden, samt till våtmarker
- Det ska finnas ett minsta avstånd på 1 000 meter mellan bostadshus och vindkraftverk i medelstora och stora vindkraftsanläggningar
- Vid etablering inom 10 km från kommungränsen ska samråd alltid ske med berörda grannkommuner
- En flyghinderanmälan ska alltid göras till Forsvarsmakten minst fyra veckor innan arbete påbörjas med att uppföra en byggnad eller anläggning, om objektet är högre än 20 m utanför tätort och högre än 45 m inom sammanhållen bebyggelse

Vid etablering inom intresseområdena för vindbruk gäller även dessa rekommendationer:

- Verk i grupp ska i första hand väljas
- Ny etablering intill en befintlig etablering ska ses som en grupp oavsett ägarförhållanden
- Alltför små vindkraftsetableringar i förhållande till områdets vindläge ska undvikas

12.8 Hänvisningar

- Energi- och klimatprogram för Falu kommun, 2012
- Planeringsunderlag för vindbruk Falu kommun, 2011
- Klimatsmart Borlänge, energi- och klimatstrategi för Borlänge, 2010
- Energi- och klimatstrategi för Dalarna, 2012
- Vindkraft i Dalarna, underlag och konsekvensanalys, 2011
- Vindbrukskollen på vindlov.se

13. Klimatanpassning, miljöhänsyn och risker

FalunBorlänge ska vara säkert och tryggt att bo och vistas i. Den fysiska planeringen ska utgå från att människor inte utsätts för risker när det gäller hälsa, säkerhet och olyckor i den bebyggda miljön.

Förändringar i klimatet med temperaturhöjning till följd av utsläpp av klimatgaser är ett faktum. Översvämningar i sjöar och vattendrag, översvämmade dagvattensystem och ökad risk för erosion är troliga effekter av ett ändrat klimat i Dalarna som påverkar FalunBorlänge. Den fysiska planeringen behöver anpassas för att både människor och bebyggelse inte ska komma till skada på grund av det förändrade klimatet.

När städerna förtätas kan luftföroreningar, buller och vibrationer ge upphov till störningar. Förorenade områden och miljöstörande verksamheter, transport av farligt gods och strålning är andra källor till störningar som måste beaktas i den fysiska planeringen.

Se även kap 3, Bebyggelseutveckling och mark- och vattenanvändning

13.1 Ett förändrat klimat

Klimatförändringar kommer – utifrån den kunskap vi har idag – att innebära att klimatet i Dalarna år 2100 blir torrare och varmare sommartid med minskad nederbörd på 3-10 % och en ökad temperatur på 3-5 grader. Nederbörden kommer oftare i form av skyfall. Även vintrarna blir varmare med ökad nederbörd i form av regn men med en minskning av hundraårsflödena. På SMHI:s webbplats redovisas klimatscenarier baserade på aktuell forskning.

Den ökade temperaturen sommartid innebär ett behov av att kunna kyla byggnader för att undvika negativa hälsoeffekter vid värmeböljor. De häftiga regnen under sommaren påverkar risken för översvämning och ställer krav på en förändrad dagvattenhantering. Ett förändrat klimat kan komma att ställa andra krav på byggnadsteknik och byggnadsmaterial, vilket måste bevakas tidigt i byggprocessen.

13.1.1 Strategier för klimatanpassning

Klimatanpassning handlar om de åtgärder vi måste vidta för att skydda samhället och förebygga negativa händelser som är orsakade av ett ändrat klimat. Klimatpåverkan handlar om åtgärder för att minska orsakerna till att klimatet ändras, det vill säga minska utsläppen av växthusgaser.

Se även kap 2, Strategier för hållbar samhällsplanering

Se även kap 9, Hållbara kommunikationer

Se även kap 14, Energi och klimatpåverkan

Arbetet med klimatanpassning behöver drivas förvaltningsövergripande i kommunerna och över kommungränserna, och är beroende av bättre planeringsunderlag och klimatscenarier. I länsstyrelsens ”Klimatanpassningsstrategi 2020 – prioriterade sektorer i Dalarna” föreslås att riskanalyser och åtgärdsbeskrivningar ska utföras för olika sektorer. Länsstyrelsen kommer att gå ut till kommunerna för att genomföra den första delen av klimatanpassningsstrategin för att därefter sammanställa kommunernas behov av åtgärder och om möjligt samordna regionalt de åtgärder som föreslås. Flera av sektorerna, kanske de flesta, berör översiktplaneringen.

13.2 Översvämningar i sjöar och vattendrag

Översvämningar i sjöar, vattendrag och dagvattensystem innebär ekonomiska förluster, miljökonsekvenser och skador på byggnader och infrastruktur. Det ändrade klimatet kan innebära att översvämningar kommer att inträffa oftare. I FalunBorlänge är Falu tätort, Svärdsjövattendragen och Torsångsområdet särskilt utsatta för översvämning, och i dessa områden måste lokalisering av ny bebyggelse göras med hänsyn till översvämningens risker.

Falu tätort tillhör de 18 områden i Sverige med betydande översvämningsrisk för befintlig bebyggelse som Myndigheten för samhällsskydd och beredskap (MSB) identifierat enligt EU:s översvämningsdirektiv. MSB och länsstyrelserna är ansvariga för arbetet med att ta fram hot- och riskkartor och riskhanteringsplaner. Hot- och riskkartor ska vara klara senast i december 2013 och riskhanteringsplanerna senast i december 2015.

Klimatförändringarna innebär att nederbörden under sommarhalvåret kommer i form av kraftiga skyfall, vilket kan påverka framförallt små och oreglerade vattendrag. Tendensen är att 100-årsflöden blir 10-årsflöden.

13.2.1 Dagvattenöversvämningar

När nederbörden sommartid kommer i form av häftiga skyfall kommer dagvattensystemen i tätorterna att behöva ta emot stora vattenmängder på mycket kort tid. En förtätning av tätorterna kan leda till fler hårdgjorda ytor som har svårt att ta hand om dagvatten. För att ta hand om dagvattnet behövs områden som kan tillåtas svämma över under kortare perioder. Dagvattenstrategier som behandlar detta behöver tas fram och kriterierna för dimensionering av ledningssystem ses över. Befintliga och nya park- och grönområden – så kallade mångfunktionella ytor - behöver säkerställas och utformas för att hantera stora mängder dagvatten vid översvämningar och för att bidra till svalka under varma perioder.

13.2.2 Undvik översvämningsrisker

Vid lokalisering av ny bebyggelse och viktiga samhällsfunktioner bör följande principer generellt tillämpas för att undvika risker från översvämning, se bild 13.1:

- A. I markområden med stor sannolikhet för översvämning, det vill säga områden som hotas av 100-årsflöde¹², bör ingen bebyggelse tillkomma förutom enkla byggnader som garage, uthus och enklare verksamheter utan miljöpåverkan.
- B. I markområden med viss sannolikhet för översvämning, det vill säga områden som kan hotas av högsta beräknade flöde¹³, får en riskbedömning göras i varje enskilt fall av lämpligheten av en lokalisering av till exempel bostäder, arbetsplatser och viss offentlig verksamhet. Riskbedömningen görs utifrån samhällsnytta, risk för människors hälsa och säkerhet och ekonomisk skada. Den kan göras i samband med fördjupad översiktsplanering, detaljplanering eller förhandsbesked/bygglov. För bebyggelse vid Runn/Dalälvens vattensystem (se bild 13.2 för områdets omfattning) görs delvis en sådan riskbedömning i kap 13.2.4.
- C. Riskobjekt och viktiga samhällsfunktioner, som till exempel offentliga byggnader som behövs i krissituationer, sjukhus, vårdinrättningar och liknande boenden, järnvägar, stora vägar och vägar som är viktiga evakueringsvägar, VA/avfallsanläggningar, el-/teleanläggningar samt industrier med stor miljöpåverkan bör lokaliseras till markområden med låg sannolikhet för översvämning, det vill säga områden som varken hotas av 100-årsflöde eller högsta beräknade flöde eller av översvämning orsakad av häftiga regn där dagvattensystemet har otillräcklig kapacitet.

¹² 100-årsflödet har en statistisk återkomsttid på 100 år. Sannolikheten att flödet inträffar under en 100-årsperiod är 63 %.

¹³ Högsta beräknade flöde beräknas enligt Flödeskommitténs riktlinjer för dammdimensionering. Beräkningen bygger på en systematisk kombination av alla kritiska faktorer som bidrar till ett flöde.

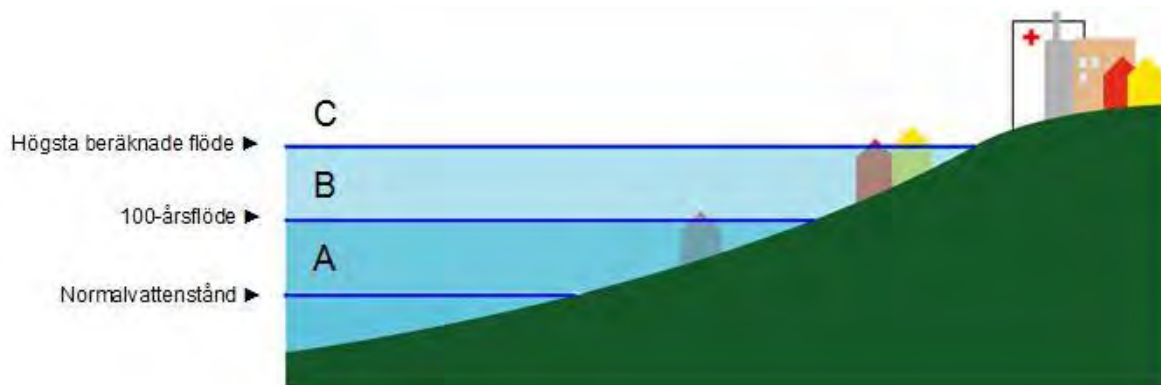

Bild 13.1 Principskiss, från Översvämningsrisker i fysisk planering, Länsstyrelserna i Mellansverige 2006 (något bearbetad)

13.2.3 Bebyggelse vid Dalälvens vattensystem

För det område som påverkas av översvämningsrisker kring Runn och utmed delar av Dalälvens vattensystem (se bild 13.2 för områdets omfattning) redovisas mer detaljerade ställningstaganden till översvämningsrisken. Motivet är att kommunerna vill tillämpa samma förhållningssätt i hela området – kommungränsen ska inte innebära skillnader i hanteringen av översvämningsriskerna.

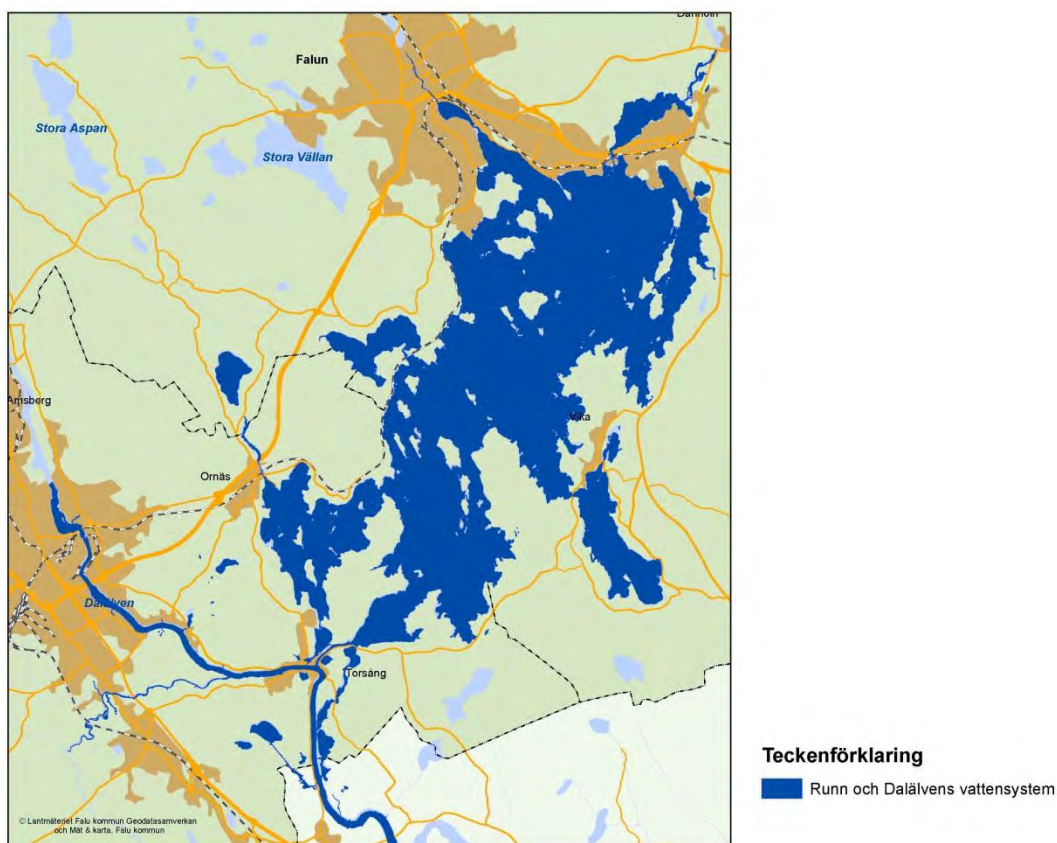

Bild 13.2 Runn och Dalälvens vattensystem

De lägsta tillåtna golvnivåer/höjder för färdigt golv som hittills har tillämpas har skiljt sig åt mellan Falun och Borlänge. Det har också funnits skillnader som berott på olika höjdsystem i kommunerna, och på olika sätt att definiera lämplig grundläggningsnivå. Från 1 januari 2014 använder båda kommunerna samma höjdsystem, RH2000.

Höjdsystem	Borlänge	Falun
Borlänges lokala system (1981) ₁	0 m	-
RH70	-	0 m
RH2000	+ 0,510 m	+ 0,204 m ₂

Bild 13.3 Omvandlingstabell höjdsystem. 1: Baserat på RH00. 2: Detta värde gäller i Falu tätort, samt i princip kring Runn.

Nya planeringsunderlag har tagits fram som ger bättre underlag för bedömning av översvämningsrisker. Bland annat har en detaljerad kartläggning av översvämningsrisker tagits fram inom pågående beredskapsplanering för dammbrott i Dalälven. Från Myndigheten för samhällsskydd och beredskap (MSB) finns också 100-årsflöde och 200-årsflöde för Falun som är klimatanpassade, det vill säga tar hänsyn till förändringar i nederbörden som beror på ett ändrat klimat. Båda kartläggningarna redovisas i länsstyrelsens regionala underlagsmaterial (RUM) bland annat som utbredningsområden. Enligt uppgift ska sådana komma även för resten av Runn och Dalälven.

13.2.4 Grundläggningshöjder

De nya nivåerna för 100-årsflöde, 200-årsflöde och högsta beräknade flöde är utgångspunkten för kommunernas bedömning av lämpliga höjder för grundläggning av byggnader inom de områden som påverkas av Runns och Dalälvens vattensystem. Kommunerna är överens om en försiktigare inställning till bebyggelsens lokalisering i förhållande till översvämningsrisker än vad som hittills tillämpats. De nya föreslagna höjderna innebär för Faluns del en höjning med 80 cm och för Borlänges del med 30 cm i förhållande till tidigare riktlinjer vid bygglovprövning och detaljplanering.

Kommunerna är också överens om att ange en lämplig höjd för lägsta golvnivå/färdigt golv (RH 2000) för en normalvilla som anläggs med platta på mark enligt bild 13.4. Utgångspunkten är att vattennivån inte ska överstiga underkant dräneringsskikt. För andra typer av byggnader och/eller grundläggningsätt bör samma principer ligga till grund för den tillåtna lägsta golvnivån. Det innebär till exempel att källare under den lägsta tillåtna golvnivån bör undvikas, och att källare ska utföras med vattentät konstruktion om man ändå väljer att bygga en sådan under den lägsta tillåtna golvnivån.

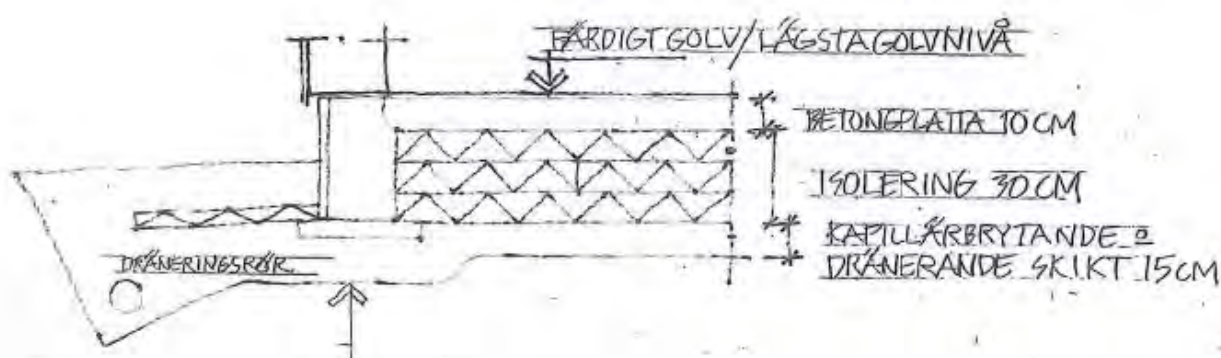

Bild 13.4 Typsektion, grundläggning med platta på mark. Utgångspunkten är att vattennivån inte ska överstiga underkant dräneringsskikt

För ny bebyggelse vid Runn och Dalälvens vattensystem (område enligt bild 13.2) ska följande gälla:

- Enstaka enbostadshus som grundläggs med platta på mark ska ha en lägsta golvnivå/färdigt golv som relaterar till 200-årsflödet, vilket innebär +111,3 (RH 2000).
- Vid bygglovprövning för annan bebyggelse än enstaka enbostadshus eller vid planläggning genom detaljplan för bebyggelse ska en lägsta golvnivå/färdigt golv som relaterar till högsta beräknade flöde tillämpas, vilket innebär + 112,7 (RH 2000). Genom en riskanalys i detaljplan kan en lägre höjd motiveras, dock inte lägre än +111,3 (RH 2000)
- Vid bygglovprövning för ny bebyggelse inom områden med gällande detaljplaner som hotas av översvämning under nivån + 112,7 (RH 2000) ska alltid riskanalys göras.

I bild 13.5 och 13.6 visas vilka områden som påverkas av höga flöden kring Falu tätort och i Torsångsområdet.

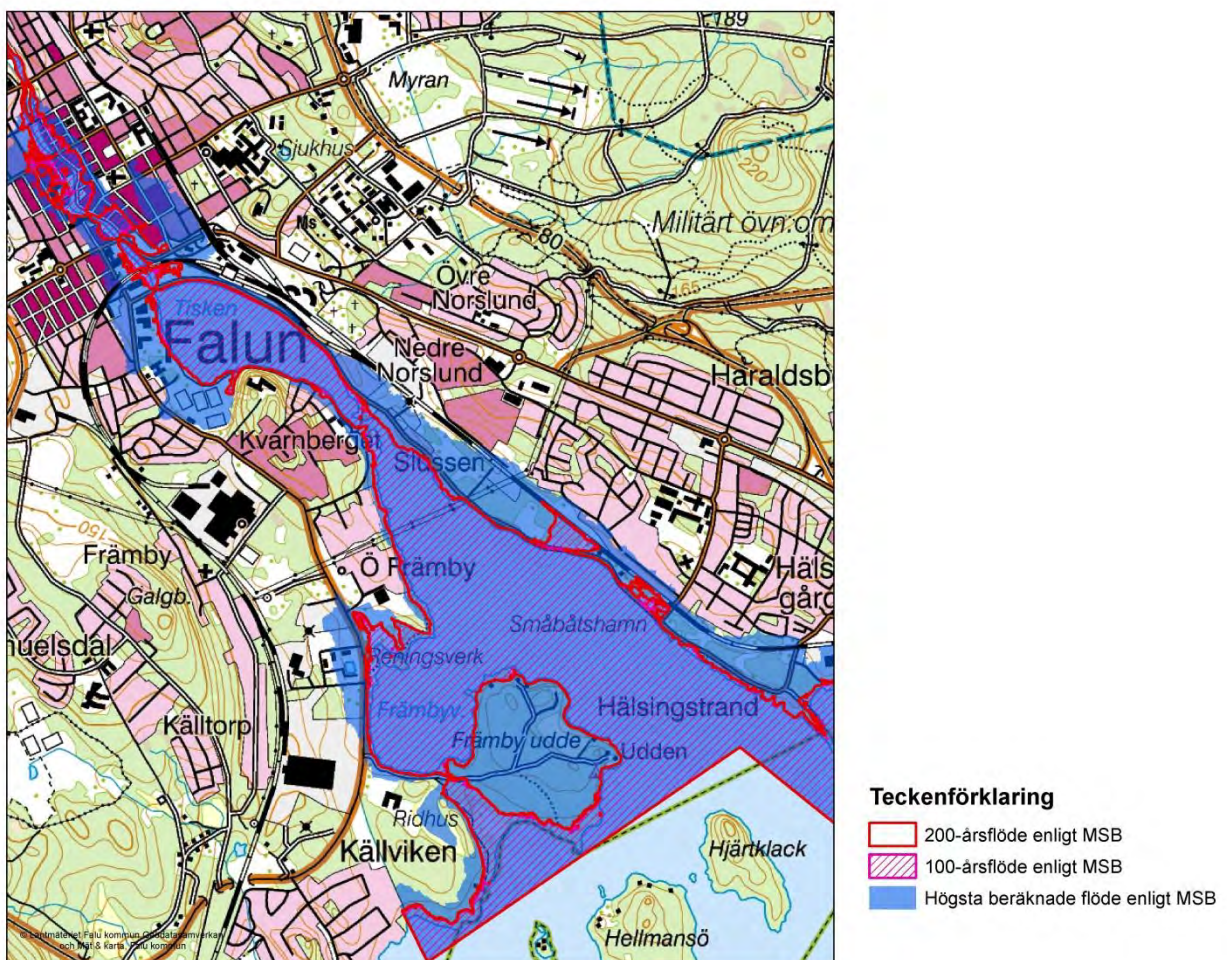
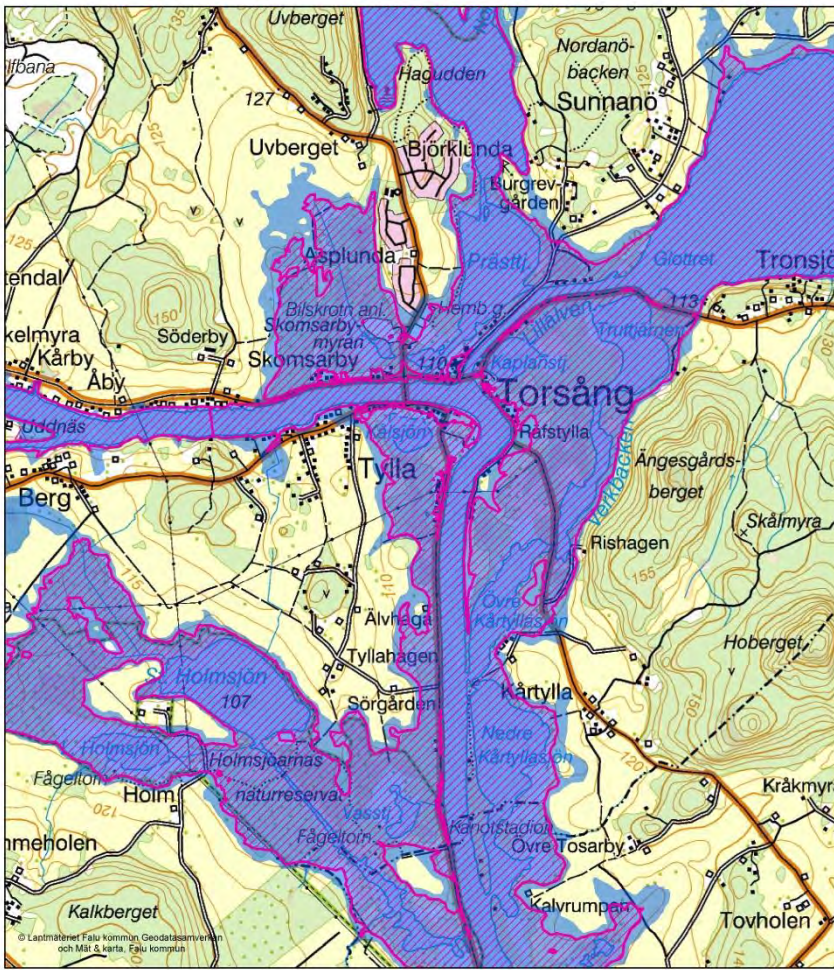

Bild 13.5 Högsta beräknade flöde, 100-årsflöde och 200-årsflöde kring Falu tätort, data från myndigheten för samhällsskydd och beredskap (MSB)

Teckenförklaring

- Hundraårsflöde (enligt länsstyrelsens RUM)
- Högsta beräknade flöde (enligt länsstyrelsens RUM)

Bild 13.6 Högsta beräknade flöde och 100-årsflöde vid Torsång (uppgifter om 200-årsflöde finns ännu inte framtagna)

13.3 Ras, skred och erosion

Ras och skred är snabba massrörelser i jordtäcket eller i berg, som kan orsaka stora skador på mark och byggnader. Det är vanligt med ras och skred i samband med snösmältning, tjällossning och under perioder med stora regnmängder. Klimatförändringarna kan innebära mer regn och längre regnperioder och ökar risken för ras, skred och erosion.

I Borlänge finns områden med risk för skred och erosion vid Dalälvens stränder, se bild 13.7. En översiktlig undersökning av stabilitetsförhållandena längs Dalälvens stränder genomfördes år 1991, och år 2001 utfördes en kompletterande utredning för området mellan Kälarvet och Torsång. Myndigheten för samhällsskydd och beredskap (MSB) har 2013 inventerat bebyggda områden där risker finns. I riskområdena för ras, skred och erosion bör geotekniska utredningar göras vid fysisk planering och prövning av lov och tillstånd.

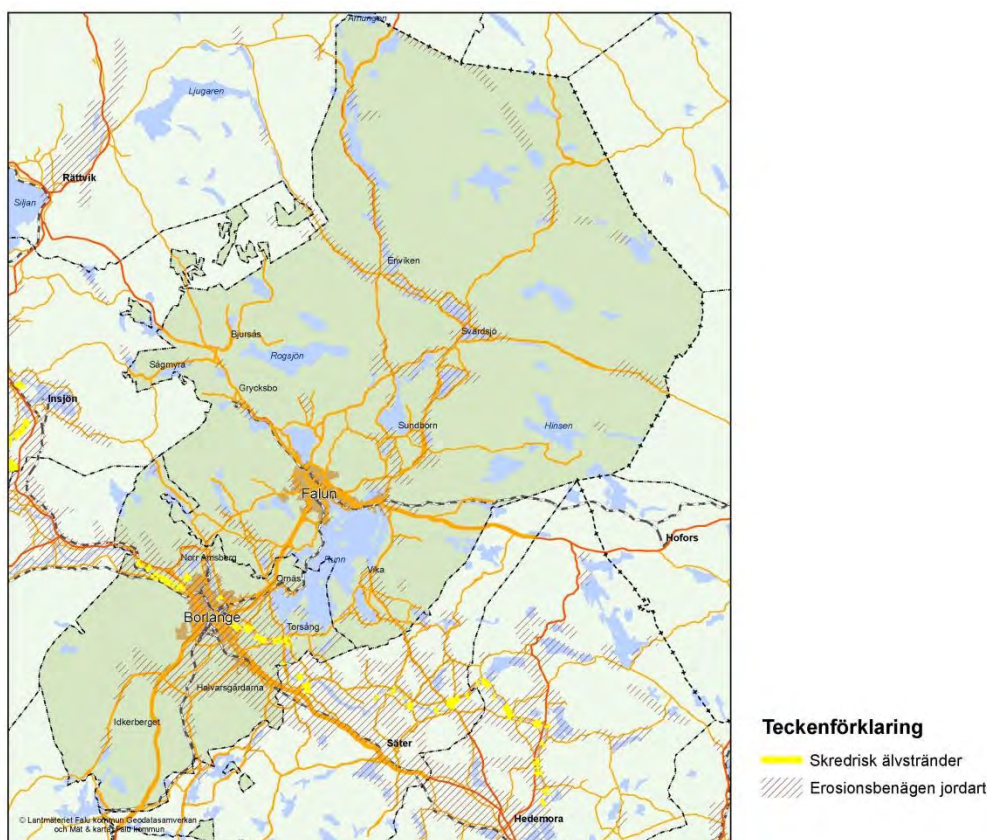

Bild 13.7 Områden med risk för skred och erosion, RUM Dalarna

13.4 Luft, buller och vibrationer

13.4.1 Luft

I Sverige antogs en ny luftkvalitetsförordning i juni 2010 (2010:477). Den reglerar vilka ämnen som omfattas av miljökvalitetsnormer för luftkvalitet samt hur detta styrmedel ska tillämpas. Enligt förordningen ansvarar kommunerna för att kontrollera luftkvaliteten för de flesta miljökvalitetsnormerna, i samverkan eller på egen hand. Dalarnas Luftvårdsförbund samordnar detta arbete i Dalarna. Mot bakgrund av den övervakning som skett i länet utarbetas ett program för fortsatt övervakning och för underlag för bedömning av behov av åtgärder.

Det finns risk för överskridande av värdet för den nedre tröskeln för utvärdering för partiklar på vissa gator i Borlänge tätort och för kvävedioxid på vissa gator i Falu tätort. Det finns även risk för

överskridande av miljö kvalitetsnormen för kvävedioxid (det svenska gränsvärdet för dag och timme) i Falun. Orsaken till de höga halterna är utsläpp från trafiken.

Den fysiska planeringen ska bidra till att luftkvaliteten förbättras genom en planering som främjar gång-, cykel- och kollektivtrafik.

13.4.2 Buller och vibrationer

Buller är en källa till ohälsa, och miljöer där människor vistas under längre tid ska inte vara bullerstörda. Det är framförallt buller från vägar och järnvägar som orsakar störningar. Översiktsplanens vilja att förtäta och lokalisera nya bostäder i goda kommunikationslägen kan innebära att ljudmiljön i vissa fall inte blir optimal. På sikt, när biltrafiken har minskat till förmån för kollektiv- och cykeltrafik, kommer ljudmiljön att förbättras i tätorterna.

Det pågår ett statligt samordningsarbete för att få en samstämmig statlig vägledning avseende olika typer av buller. Bullerfrågan kommer att utredas i kommande fördjupade översiktsplaner.

Vibrationer är svängningar i fasta kroppar som kan orsaka obehag hos människor och djur (och även påverka byggnader). För spårbunden trafik finns riktvärden utfärdade av Banverket och Naturvårdsverket 2006. I övrigt saknas riktvärden från nationella myndigheter. När det gäller spårbunden trafik bör de riktvärden som finns utfärdade användas. Falu kommun har egna riktlinjer för vibrationer från andra källor än spårbunden trafik.

13.5 Förorenade områden och miljöstörande verksamhet

13.5.1 Förorenade områden

Förorenade områden är mark- eller vattenområden samt byggnader eller anläggningar som är så förorenade att de kan medföra skada eller olägenhet för människors hälsa eller miljön. Länsstyrelsen gör branschspecifika inventeringar över förorenade områden där verksamheter har upphört, till exempel gruvområden, sågverk, bensinstationer osv. Inventeringarna finns sammanställda i rapporter som är tillgängliga på länsstyrelsens webbplats. I Falun/Borlänge finns god kunskap om förorenade områden, som ofta har sin grund i de många industrier som finns och funnits i kommunerna. Kommunerna utreder och åtgärdar kontinuerligt föroreningsskador med utgångspunkt från länsstyrelsens inventeringar.

I Falun finns på grund av den tusenåriga gruvhanteringen en speciell problematik med spridning av metaller till miljön. Spridningen av metaller har lett till att flera kvadratmil mark runt tätorten innehåller höga metallhalter, främst bly. Falu kommun har tagit fram riktvärden för att minska hälsoriskerna kopplade till den höga metallhalten och det finns riktlinjer för markarbeten samt för förskolor och skolor i områden med blyhalt över 300 mg/kg.

Det finns ett behov av utpekade områden för mellanlagring av förorenade massor som kan påträffas vid markarbeten.

Hänsyn ska tas till förekomst av förorenade områden i den fysiska planeringen,

13.5.2 Miljöstörande verksamheter

Till miljöstörande verksamhet räknas förutom industrier även täkter, avfallshanteringsanläggningar, avloppsreningsverk, vindkraftsanläggningar och djurhållande jordbruk. Tillräckliga skyddsavstånd eller andra lämpliga åtgärder ska tillämpas i den fysiska planeringen för att minska störningarna från sådana verksamheter. Här kan även transporter till/från miljöstörande verksamheter behöva vägas in. Det är en fördel om miljöstörande verksamheter kan samlokaliseras till industriområden.

13.6 Transport av farligt gods

I både Falun och Borlänge transporteras farligt gods genom centrala delar av tätorterna på väg och järnväg. I Borlänge finns dessutom en rangerbangård där farligt gods hanteras. Vid planering av ny bebyggelse eller förändrad markanvändning i lägen som kan vara utsatta för risker från farligt gods ska Länsstyrelsens vägledning för planläggning intill transportleder för farligt gods (Länsstyrelsens PM 2012:11) tillämpas. Vägledningen innebär en arbetsmetod för att analysera risker och bedöma behov av åtgärder främst vid upprättande av nya detaljplaner men kan även tillämpas vid bygglovgivning.

13.7 Strålning

13.7.1 Elektromagnetisk strålning

Elektromagnetiska fält från kraftledningar och transformatorstationer kan utgöra en hälsorisk för människor. Socialstyrelsen gav 2005 ut ett bedömningsunderlag som översiktsplanens rekommendationer grundar sig på. Enligt bedömningsunderlaget ser man ingen riskökning under 0,4 mikrotlesla. Det vetenskapliga underlaget anses dock fortfarande inte vara tillräckligt gediget för att man ska kunna sätta ett gränsvärde, men 0,4 mikrotlesla har använts både i Falun och Borlänge och många andra kommuner som utgångspunkt för kommunernas riktlinjer.

Bostäder, skolor, förskolor och andra lokaler där barn stadigvarande vistas ska lokaliseras så att magnetfält från kraftledningar och transformatorstationer är mindre än 0,4 mikrotlesla. Detta ska tillämpas vid lokalisering av ny bebyggelse och vid nya ledningsdragningar, i förekommande fall även vid förnyade koncessioner för ledningar. Bedömningen ska dock alltid utgå från aktuellt kunskapsunderlag.

Om avståndet mellan kraftledningar eller transformatorstationer och bostäder, skola eller förskola understiger 200 meter ska den elektromagnetiska fältstyrkan kartläggas.

Vid planläggning närmare än 200 meter från en stamnätsledning bör samråd hållas med Svenska Kraftnät, som tillämpar 0,4 mikrotlesla som högsta magnetfältsnivå vid nyprojektering av kraftledningar för 220 kV och 400 kV vid byggnader där människor vistas varaktigt. Ny bebyggelse där människor vistas varaktigt ska placeras minst 80 meter från en 220 kV-ledning respektive 130 meter från en 400 kV-ledning.

13.7.2 Radon

Radon är en osynlig och luktfri radioaktiv gas som skadar hälsan. Radongas i bostäder kan komma från tre källor: från marken under och omkring huset, från byggnadsmaterial och från vatten, framförallt från bergborrade brunnar. Den högsta tillåtna radonhalten i byggnader enligt Boverkets byggregler, BBR, är 200 Bq/m. Livsmedelsverket har utfärdat gränsvärden för radon i dricksvatten. Radonhalten kan sänkas genom en rad åtgärder.

I Falu kommun är berggrunden sådan att det finns en generell risk för höga radongashalter i inomhusluft. Boende med egen vattentäkt riskerar att få förhöjda radongashalter i sitt dricksvatten. I Borlänge kommun har marken i huvudsak normala halter radon, även om områden med högre halter förekommer.

I samband med lokalisering av bostadsbebyggelse eller lokaler för skola och förskola ska hänsyn tas till risken för höga radongashalter i inomhusluft och dricksvatten. Uppföljande mätning av radon i inomhusluften i samband med ny- eller ombyggnation ska göras vid behov.

13.8 Planeringsinriktning och rekommendationer

- Vid lokalisering av ny bebyggelse och viktiga samhällsfunktioner ska följande principer generellt tillämpas:
 - I markområden med stor sannolikhet för översvämning, det vill säga områden som hotas av 100-årsflöde, bör ingen bebyggelse tillkomma förutom enkla byggnader som garage, uthus och enklare verksamheter utan miljöpåverkan.
 - I markområden med viss sannolikhet för översvämning, det vill säga områden som kan hotas av högsta beräknade flöde, får en riskbedömning göras i varje enskilt fall av lämpligheten av en lokalisering av till exempel bostäder, arbetsplatser och viss offentlig verksamhet. Riskbedömningen görs utifrån samhällsnytta, risk för människors hälsa och säkerhet och ekonomisk skada. Den kan göras i samband med fördjupad översiktsplanering, detaljplanering eller förhandsbesked/bygglov.
 - Riskobjekt och viktiga samhällsfunktioner, som till exempel offentliga byggnader som behövs i krissituationer, sjukhus, vårdinrättningar och liknande boenden, järnvägar, stora vägar och vägar som är viktiga evakueringsvägar, VA/avfallsanläggningar, el-/teleanläggningar samt industrier med stor miljöpåverkan bör lokaliseras till markområden med låg sannolikhet för översvämning, det vill säga områden som varken hotas av 100-årsflöde eller högsta beräknade flöde eller av översvämning orsakad av häftiga regn där dagvattensystemet har otillräcklig kapacitet
- För ny bebyggelse vid Runn och Dalälvens vattensystem (område enligt bild 13.2) ska följande gälla:
 - Enstaka enbostadshus som grundläggs med platta på mark ska ha en lägsta golvnivå/färdigt golv som relaterar till 200-årsflödet, vilket innebär +111,3 (RH 2000).
 - Vid bygglovsprövning för annan bebyggelse än enstaka enbostadshus eller vid planläggning genom detaljplan för bebyggelse ska en lägsta golvnivå/färdigt golv som relaterar till högsta beräknade flöde tillämpas, vilket innebär + 112,7 (RH 2000). Genom en riskanalys i detaljplan kan en lägre höjd motiveras, dock inte lägre än +111,3 (RH 2000)
 - Vid bygglovsprövning för ny bebyggelse inom områden med gällande detaljplaner som hotas av översvämning under nivån + 112,7 (RH 2000) ska alltid riskanalys göras.
- Nödvändiga ytor för att hantera stora mängder dagvatten vid översvämningar vid häftiga regn bör successivt säkerställas i bebyggda områden
- I riskområden för ras, skred och erosion bör geotekniska utredningar göras vid fysisk planering och prövning av lov och tillstånd
- Luftkvaliteten ska förbättras genom en planering som främjar gång-, cykel- och kollektivtrafik
- Hänsyn ska tas till störningar från buller och vibrationer i fysisk planering och prövning av lov och tillstånd
- Hänsyn ska tas till förekomst av förorenade områden i fysisk planering och prövning av lov och tillstånd
- För att minska störningarna från miljöstörande verksamheter ska tillräckliga skyddsavstånd eller andra lämpliga åtgärder tillämpas vid fysisk planering och prövning av lov och tillstånd
- Vid planering av ny bebyggelse eller förändrad markanvändning i lägen som kan vara utsatta för risker från farligt gods ska Länsstyrelsens vägledning för planläggning intill transportleder för farligt gods (Länsstyrelsens PM 2012:11) tillämpas
- Bostäder, skolor, förskolor och andra lokaler där barn stadigvarande vistas ska lokaliseras så att magnetfält från kraftledningar och transformatorstationer är mindre än 0,4 mikrotesla. Om avståndet mellan kraftledningar eller transformatorstationer och bostäder, skola och förskola understiger 200 meter ska den elektromagnetiska fältstyrkan kartläggas och bedömas utifrån aktuell kunskap
- Vid planläggning närmare än 200 meter från en stamnätsledning bör samråd hållas med Svenska Kraftnät
- I samband med lokalisering av bostadsbebyggelse eller lokaler för skola och förskola ska hänsyn tas till risken för höga radongshalter i inomhusluft och dricksvatten

13.9 Hänvisningar

- Regional risk- och sårbarhetsanalys för Dalarnas län 2011, Länsstyrelsens rapport 2011:30
- Klimatanpassningsportalen, www.smhi.se
- Klimatanpassningsstrategi 2020, Länsstyrelsens rapport 2011:05
- Översvämningsrisker i fysisk planering, Länsstyrelserna i Mellansverige 2006
- Miljökvalitetsnormer och luftkvaliteten i Dalarna 2011, Dalarnas luftvårdsförbund
- Länsstyrelsens Ebh-stöd om förorenad mark
- Vägledning för planläggning intill transportleder för farligt gods, Länsstyrelsens PM 2012:11
- Elektromagnetiska fält, Socialstyrelsens meddelandeblad 2005
- Magnetfält och hälsorisker, Strålsäkerhetsmyndigheten, Boverket m flera statliga verk 2009

14. Energi och klimatpåverkan

Hur klimat- och energifrågan hanteras är en av vår tids viktigaste ödesfrågor. Det handlar om klimatpåverkan och växthuseffekt, men också om sinande oljetillgångar och global tillgång till och fördelning av resurser och välstånd. Klimathotet ställer oss inför utmaningar som kräver särskilda insatser och engagemang från såväl individer som myndigheter, organisationer, nationer och internationella samarbetsorgan.

Det behövs en tydlig strategi och vilja att ta obekväma beslut för beslutsfattare på alla nivåer för att vi ska kunna minska den påverkan på klimatet som vårt levnadssätt idag innebär. I översiktsplanen behandlas klimat- och energifrågan genom en planering för tätare städer med minskad biltrafik, bra kollektivtrafik och gena cykelvägar där tekniska försörjningssystem kan nyttjas effektivt. Nödvändigheten av att minska transporternas miljöpåverkan är en särskilt viktig fråga i översiktsplanen.

Se även kap 2, Strategier för hållbar samhällsplanering

Se även kap 3, Bebyggelseutveckling och mark- och vattenanvändning

Se även kap 9, Hållbara kommunikationer.

Se även kap 13, Klimatanpassning, miljöhänsyn och risker

14.1 Klimat- och energistrategier

Både Falun och Borlänge har energi- och klimatstrategier som beskriver hur arbetet med att minska påverkan på klimatet ska bedrivas, Klimatsmart Borlänge, 2010, och Energi- och klimatprogram för Falu kommun, 2012. Båda strategierna har en hög ambitionsnivå och ett långsiktigt perspektiv. För energi- och klimatfrågor hänvisas därför till kommunernas energi- och klimatstrategier. Det finns också en regional strategi, Energi- och klimatstrategi för Dalarna – för ett energiintelligent och klimatsmart Dalarna 2050, hösten 2012.

14.2 Energiproduktion

Det finns goda förutsättningar i FalunBorlänge att producera el, värme och gas från förnybara resurser som sol, vind, vatten och biomassa. Dessa möjligheter ska tas tillvara och utnyttjas på bästa sätt. En regional biogasanläggning är önskvärd. Idag finns inga kända planer i FalunBorlänge för någon storskalig eller ytkrävande produktion av bioenergi, inklusive biogas, eller solenergi.

Se även kap 12, Vindkraft.

Bullerforsens kraftstation och Forshuvuds kraftstation, båda belägna i Dalälven i Borlänge tätort, samt Borgårdets kraftstation, beläget i Svärdsjövattdraget i Falu kommun, är av riksintresse för energiproduktion. Inga åtgärder får vidtas som kan påverka dessa kraftstationers produktionsförmåga.

Ytterligare två stora vattenkraftverk finns i Dalälven inom Domnarvets respektive Kvarnsvedens pappersbruks industriområde. I båda kommunerna finns också ett antal mindre vattenkraftstationer. Det bedöms inte finnas någon större potential för utbyggnad av vattenkraft.

Det är viktigt att behovet av mark för produktion och distribution för förnyelsebar energi tillgodoses i den fysiska planeringen. Vid förändringar av och ny etablering av förnybar energi ska hänsyn tas till natur-, kultur- och landskapsvärden, samt turism och friluftsliv/rekreation.

14.3 Energidistribution

Ledningar för eldistribution finns i FalunBorlänge, såväl stamnät som regionala och lokala nät. Vid utbyggnad av vindkraft kan det finnas behov av nya ledningar till föreslagna vindkraftsområden.

Fjärrvärmenätet är väl utbyggt i såväl Falun som Borlänge. En sammankoppling av fjärrvärmenäten är beslutad.

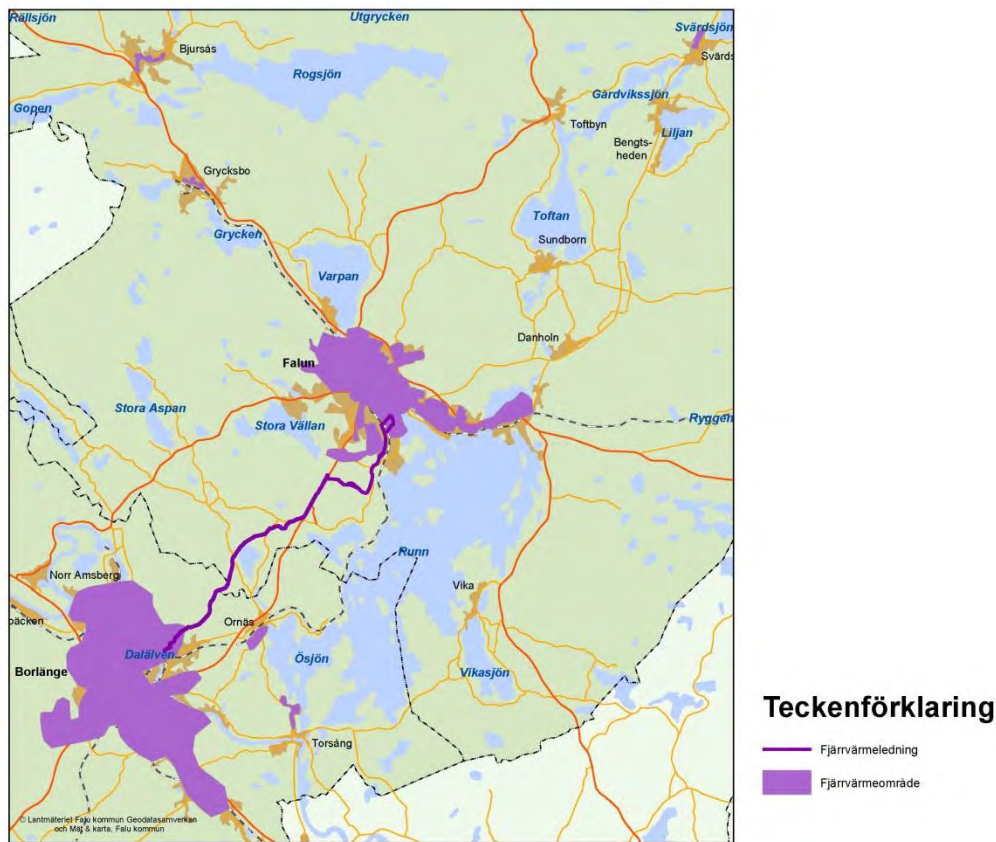

Bild 14.1 Fjärrvärmenät och sammankopplande fjärrvärmeledning

14.4 Planeringsinriktning och rekommendationer

- All planering ska utgå från nödvändigheten att minska påverkan på klimatet och att använda energi effektivt
- Den fysiska planeringen ska ta hänsyn till och stödja behovet av mark för produktion för och distribution av förnyelsebar energi
- Bullerforsens kraftstation, Forshuvuds kraftstation och Borgårdets kraftstation är av riksintresse för energiproduktion. Inga åtgärder får vidtas som kan påverka kraftstationernas produktionsförmåga
- Vid ny etablering och förändringar av anläggningar för förnybar energi och ledningsdragningar ska hänsyn tas till natur-, kultur- och landskapsvärden, rekreation och turism

14.5 Hänvisningar

- Klimatsmart Borlänge, Energi- och klimatstrategi för Borlänge, 2010
- Energi- och klimatprogram för Falu kommun, 2012
- Lokalt miljöprogram för Falu kommun, 2007
- Miljöprogram Borlänge, 2008
- Trafikstrategi för Falu kommun, 2012
- Energi- och klimatstrategi för Dalarna, Länsstyrelsens, rapport 2012:20

15. Natur-, kulturmiljö- och landskapsvärden

FalunBorlänge har unika natur- och kulturmiljöer som är en tillgång för invånarna och bidrar till kommunernas attraktionskraft. Många av dem är av riksintresse. Bergen, de stora skogarna och vidsträckta myrarna i norr balanseras av slätten med sitt odlingslandskap i söder. Det finns gott om vatten, från små tjärnar, bäckar och skogssjöar till större vattendrag och sjöar som Dalälven och Runn. Den mer än tusenåriga gruvdriften vid Falu gruva präglar delar av landskapet och såväl gruvan som staden Falun och bergsmansbygden är världsarv. Kring södra delen av Runn och Dalälven finns odlingsbygder som kan ha varit brukade redan på järnåldern.

Natur-, kultur- och landskapsvärdena är en stor tillgång för falunborlängeborna och en värdefull resurs för FalunBorlänges utveckling. FalunBorlänge ska ha en framsynt planering, förvaltning och utveckling av dessa värden.

Se även kap 3, Bebyggelseutveckling och mark- och vattenanvändning

15.1 Landskapsperspektivet

I landskapet möts många olika värden och tillgångar – kulturella, ekologiska, estetiska, sociala och ekonomiska. Där finns materiella resurser som vi på olika sätt drar nytta av men också immateriella tillgångar och associativa värden som människor tillskriver landskapet.

Landskapskonventionen, som har tagits fram av Europarådet, trädde i kraft i Sverige januari 2011. Den syftar till att förbättra skydd, förvaltning och planering av europeiska landskap, att främja samarbetet kring landskapsfrågor och att stärka allmänhetens och lokalsamhällets delaktighet i frågor som rör landskap.

Enligt landskapskonventionen ska landskapsperspektivet stärkas i alla politik- och verksamhetsområden som påverkar landskapets utveckling. Alla typer av landskap omfattas, stads- och landsbygd, alltså inte bara skyddsvärda områden eller natur- och kulturlandskap. Landskapsperspektivet innebär att utveckla en helhetssyn på landskapets alla värden och en hållbar förvaltning och utveckling av dessa värden. Det innebär bland annat ett ökat samarbete mellan olika aktörer/intressenter kring åtgärder som påverkar landskapet.

Att främja delaktighet i beslut och processer som rör landskapet lokalt och regionalt är också en del av landskapskonventionen. I översiktsplaneringen tillämpas landskapsperspektivet genom att behandla hur landskapets resurser ska nyttjas och utvecklas, och hur olika intressen vägs mot varandra. Genom den öppna processen med samråd- och utställningsförfarande finns möjlighet till delaktighet.

Landskapsperspektivet ska vara en utgångspunkt vid fysisk planering och prövning av dispenser, lov och tillstånd.

15.2 Naturvärden

FalunBorlänge har många områden med höga naturvärden. Många områden i kommunerna är skyddade genom naturreservat, naturminnen, biotopskydd och naturvårdsavtal, men det finns också områden som saknar skydd.

Den varierade naturen skapar förutsättningar för ett rikt växt- och djurliv och är en resurs för den biologiska mångfalden. Den är också en förutsättning för de ekosystemtjänster¹⁴ som är nödvändiga för vår överlevnad. Naturen ger möjligheter till rekreation och friluftsliv och har stor betydelse för folkhälsan. Den tätortsnära naturen och områden som är viktiga för rekreation och friluftsliv är särskilt betydelsefull och ska bevaras och utvecklas.

¹⁴ Ekosystemtjänster: Ekosystemens direkta och indirekta bidrag till människors välbefinnande.

Besöksnäringen efterfrågar i ökad utsträckning naturupplevelser i olika former. Särskilt värdefulla naturmiljöer och hotade arter ska långsiktigt bevaras.

Falun har ett naturvårdsprogram som har till syfte att skapa en gemensam plattform för kommunens naturvårdsarbete och gemensamt kunskapsunderlag (Naturdatabas NDB) för områden med höga värden och hotade arter. Programmet är ett sektorsprogram som redovisar insatsområden och strategier för arbetet. I Borlänge finns ett planeringsunderlag för värdefulla naturmiljöer och ett arbete pågår med att sammanställa befintliga planeringsunderlag för kommunens sjöar och vattendrag. Strategier för formellt skydd av skog finns i Borlänges miljöprogram. Fortsatt arbete med utveckling av planeringsunderlag, naturvårdsprogram och liknande bör göras utifrån gemensamma utgångspunkter i de båda kommunerna.

Det generella strandskyddets syfte är bland annat att bevara goda livsvillkor för djur- och växtlivet.

Se även kap 11, Strandskydd och LIS-områden

15.2.1 Riksintresse naturvård och Natura 2000

Områden av riksintresse för naturvård och Natura 2000-områden, som likställs med riksintresse redovisas i bilaga 1, liksom hur kommunerna avser att tillgodose dem. I Falun finns många riksintresseområden där värdena inte är skyddade. Även i Borlänge finns områden som saknar formellt skydd.

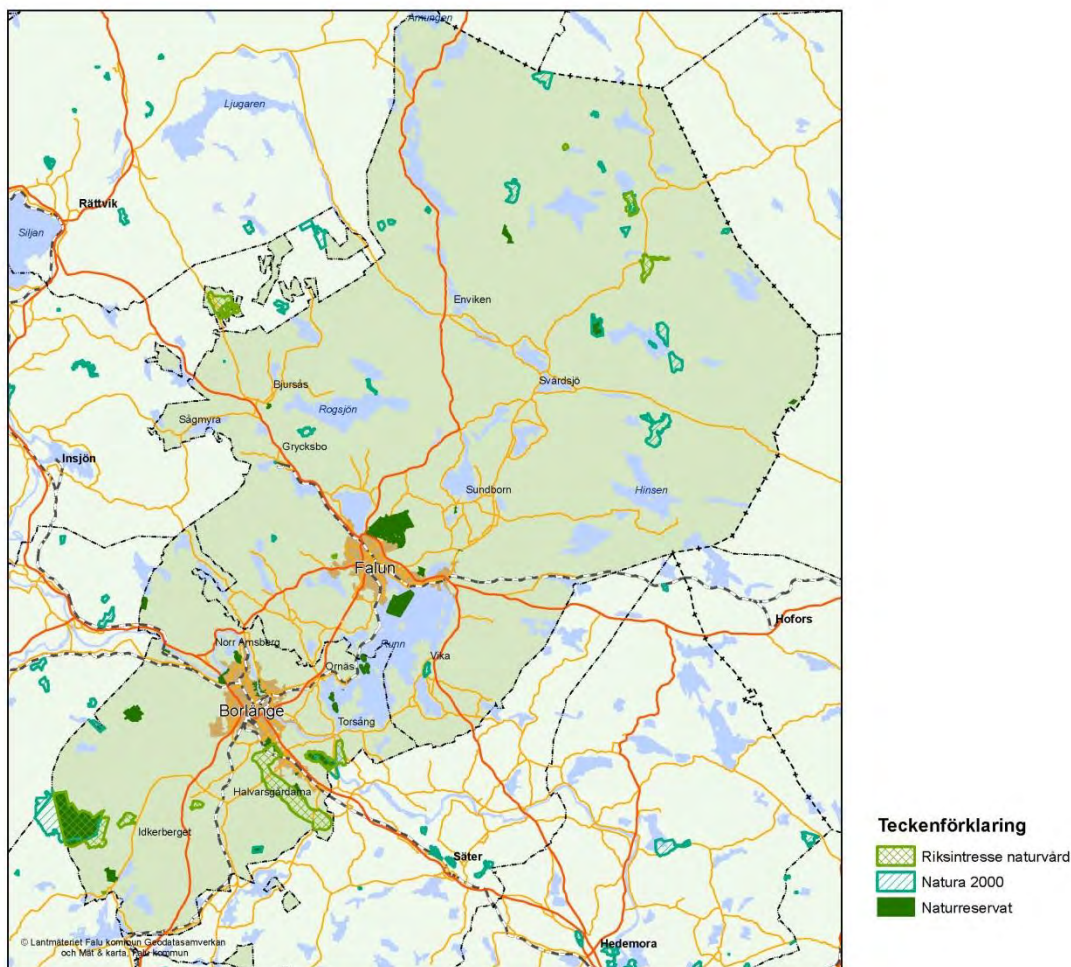

Bild 15.1 Riksintresse naturvård, naturreservat och Natura 2000-områden

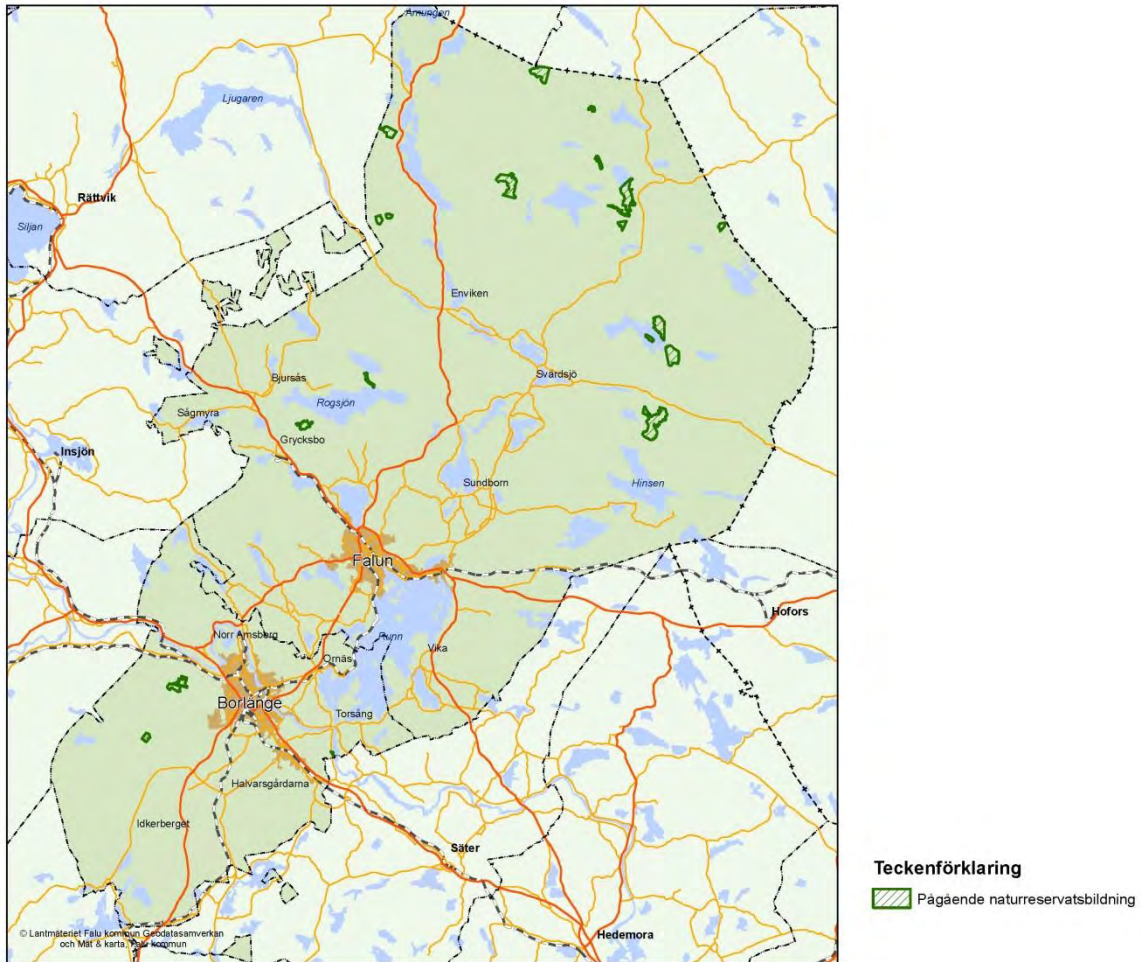

Bild 15.2 Pågående naturreservatsbildning

Natura 2000-områdena omfattas av skydd enligt miljöbalken. Det är förbjudet att utan tillstånd bedriva verksamheter eller vidta åtgärder som på ett betydande sätt kan påverka miljön i Natura 2000-områden. Av betydelse är inte var verksamheten eller åtgärden bedrivs eller vidtas, avgörande är istället den påverkan den kan få på ett Natura 2000-område.

I Falun är de flesta Natura 2000-områden dessutom skyddade genom reservat eller pågående reservatsbildning. I Borlänge är alla utom ett Natura 2000-områden naturreservat.

Särskilt värdefulla naturmiljöer och hotade arter ska långsiktigt bevaras. I riksintresseområdet Sörskog bör det småbrutna landskapet bevaras och inte exploateras eller bebyggas. Se även kap 7, Fritid. Smöret är riksintresse med geologiska värden och markanvändning som påverkar formationerna bör inte tillåtas. För de områden av riksintresse för naturvård som inte skyddas genom reservatsbildning och som berör skogsmark bör samråd ske mellan berörd kommun och skogsstyrelsen inför slutavverkning.

15.3 Kulturmiljövärden

FalunBorlänge är en gammal kulturbygd med värden både i bebyggelse och i kulturlandskapet. I Falun finns Falu gruva, innerstaden med de tre trästadsdelarna, flera bergsmansgårdar och fäbodrar. Det historiska industrilandskapet kring Stora Kopparberget och Falun utsågs 2001 till världsarv. I Borlänge finns bland annat stadsdelarna Hushagen och Bergslagsbyn, Ornäsloftet, Tuna och Torsånga kyrkor och Rommedhögskolan. Torsånga bygderna och Vika byar är odlingsbygder med lämningar från forntid och medeltid som är av riksintresse.

Stabergs bergsmansgård i Falun är kulturresevat, och för tre områden i Falun - Harmsarvet, Dikarbacken och ett litet område på Ingarvet - pågår utredning om kulturresevat.

Borlänge har ett kulturmiljöprogram från 2002. Faluns kulturmiljöprogram Falubygden berättar från 1998 kompletterades 2012 med Husen berättar, en bevarandeplan för Falu innerstad.

Kulturmiljövärdena är en väsentlig del av det som gör FalunBorlänge attraktivt att bo i och att besöka och därför viktiga att ta till vara och utveckla.

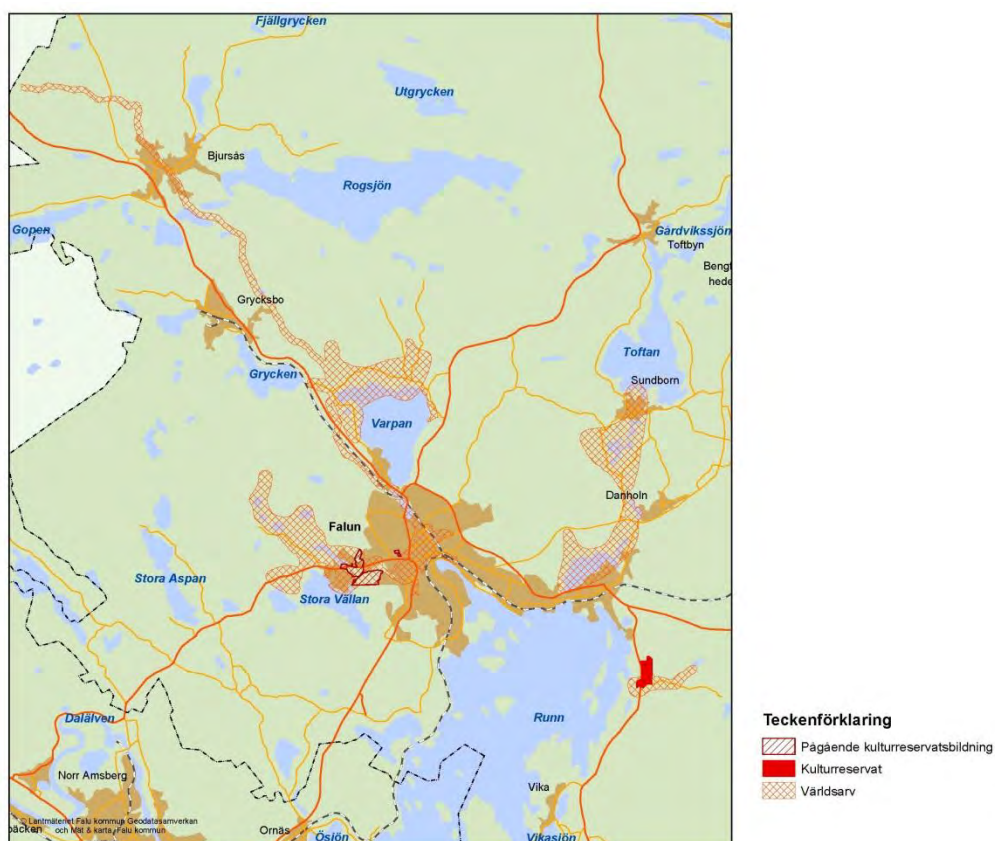

Bild 15.3 Kulturresevat, pågående kulturresevatbildning samt världsarv

15.3.1 Riksintressen kulturmiljövård

I FalunBorlänge finns ett flertal områden av riksintresse för kulturmiljövård. Vilka de är och hur kommunerna avser att tillgodose dem redovisas i bilaga 1. Värdena ska beaktas i fysisk planering och bygglovshantering och inga åtgärder som påtagligt kan skada värdena ska tillåtas. De ska ges formellt skydd med utgångspunkt från aktuella värdebeskrivningar.

Länsstyrelsen har inte godtagit kommunernas redovisning av hur riksintressena ska tillgodoses. Se länsstyrelsens granskningsyttrande sist i översiktsplanen.

I Borlänge är de riksintressanta värdena skyddade i de flesta områden utom i Sör Amsberg och Torsångsbygden. I Falun finns ett antal riksintresseområden som saknar skydd. Bristen på aktuella värdebeskrivningar (som är statens ansvar att tillhandahålla) är ett problem när kommunerna ska hantera ärenden och när det ska införas skydd i riksintresseområdena. I första hand behövs nya värdebeskrivningar för Torsångsbygden och Vika byar, se nedan, samt för de riksintressen som berör Falu tätort.

Hur kulturmiljövärdena i Falu tätort och i Sör Amsberg kommer att tillgodoses behandlas i kommande fördjupade översiktsplaner för tätorterna.

Torsångsbygden och Vika byar är av riksintresse för kulturmiljövården. För riksintresseområdet Torsångsbygden har länsstyrelsen föreslagit att området ska utökas, och den avgränsning som kommunen bedömer är lämplig redovisas i bild 15.3. Under våren 2012 har en dialog förts med länsstyrelsen med syftet att utveckla värdebeskrivningarna för Torsångsbygden (inklusive det utökade området) och Vika byar. Avsikten var att de nya värdebeskrivningarna skulle ligga till grund för översiktsplanens ställningstaganden. Några nya värdebeskrivningar har inte funnits tillgängliga inför utställningen av översiktsplanen och därför föreslås generella rekommendationer, se planeringsinriktning och rekommendation. Delar av riksintressena i Vika byar och Torsångsbygden kommer att behandlas i föreslagen fördjupad översiktsplan för Runn.

Sundbornsåns dalgång är av riksintresse för kulturmiljövården. I fördjupad översiktsplan för Sundborn, antagen 1998-06-25, föreslog Falu kommun en ny avgränsning av riksintresseområdet Sundbornsåns dalgång, som länsstyrelsen inte accepterade. Den fördjupade översiktsplanen är inte förklarad inaktuell och samma avgränsning som kommunen redovisade 1998 fortsätter ur kommunens perspektiv att gälla. Länsstyrelsen hävdar en annan avgränsning. Att kommun och länsstyrelse har olika syn på avgränsningen behöver inte betyda olika uppfattning i konkreta ärenden.

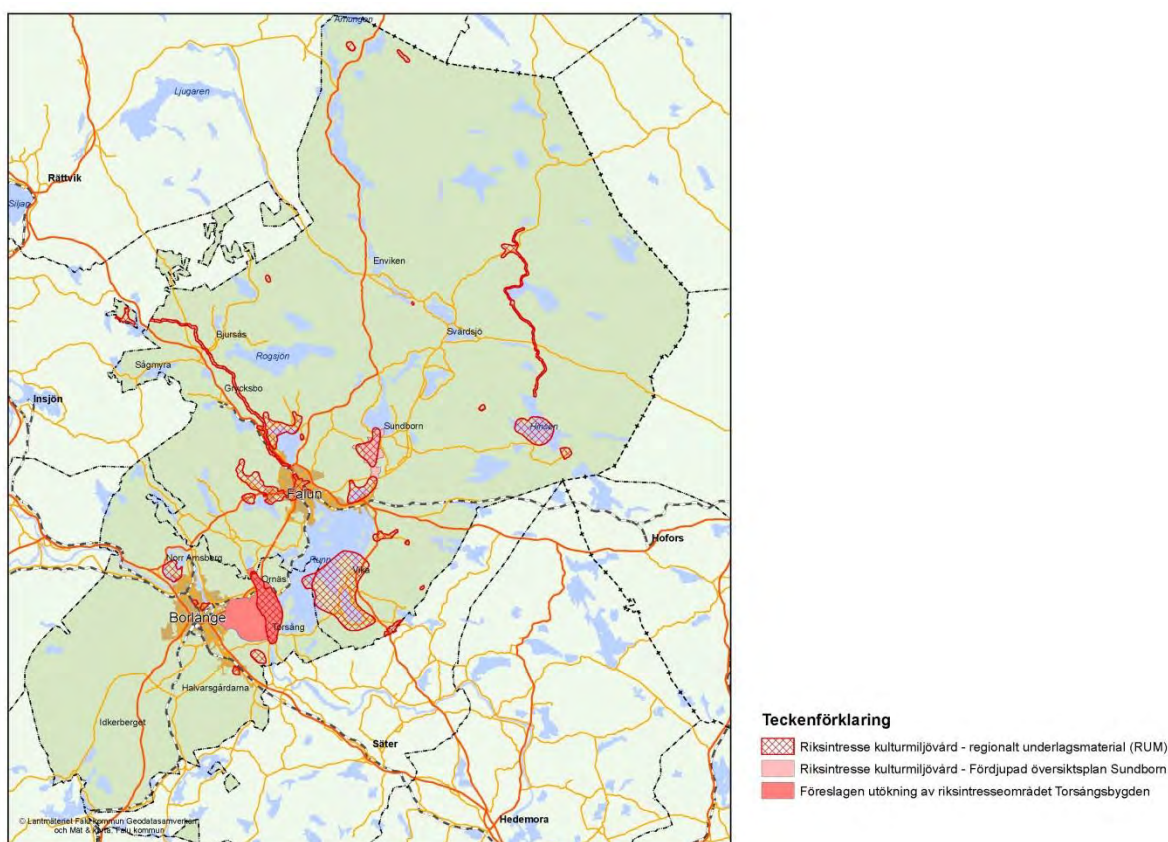

Bild 15.4 Riksintresse kulturmiljövård inklusive föreslagen utökning av riksintresseområde Torsångsbygden och kommunens tolkning av riksintresse Sundbornsbygden

15.3.2 Världsarvet Falun

Världsarvet Falun, som består av Stora Kopparberget (Falun gruva) och landskapet runtomkring Falun och Kopparbergslagen, upptogs på Unescos världsarvslista 2001. (Se bild 15.3.) Det historiska industrilandskapet kring Stora Kopparberget och Falun utgör ett av de främsta områdena för gruvhantering och metallproduktion och är ett unikt minne över Sveriges tidigaste historia som industrination.

Världsarvet Falun ska fortsätta att bidra till regionens utveckling och göra det intressantare och attraktivare att bo och etablera sig i Falun/Borlänge genom att vara ett föredöme bland världsarv och ett besöksmål i världsklass. Genom att lyfta fram världsarvets olika delar och dess kvaliteter kan såväl boendemiljön som besöksnäringen utvecklas. Världsarvets kvaliteter och särprägel ska tas till vara i samhällsplaneringen.

När ett objekt upptagits på världsarvslistan ska det garanteras vård och skydd för all framtid. Världsarvet består av gruvområdet och centrala Falun, ett område väster om Falun, Linnéstigen till kommungränsen mot Rättvik, Sundbornsåns dalgång samt Staberg. De centrala delarna av världsarvet kommer att behandlas i kommande fördjupad översiktsplan för Falu tätort.

Falu gruva är också riksintresse för värdefulla ämnen, vilket kan innebära en konflikt med världsarvet, se kap 17, Materialhushållning och avfall. Riksintresset för kulturmiljövård ska ha företräde framför riksintresset för värdefulla ämnen och material i de fall intressena är oförenliga. Länsstyrelsen har redovisat att detta också är statens syn på avvägningen.

15.4 Värdefulla sand- och grusförekomster

I Regional materialförsörjningsplan för Dalarnas län redovisas en klassning av sand- och grusförekomster där de delas in i kategorierna geovetenskapligt värde, naturvårdsintresse och kulturmiljöintresse. I dessa områden bör uttag av sand och grus inte förekomma, och sand- och grusförekomsterna ska skyddas från åtgärder som kan påverka deras geovetenskapliga värde, natur- eller kulturvärde negativt.

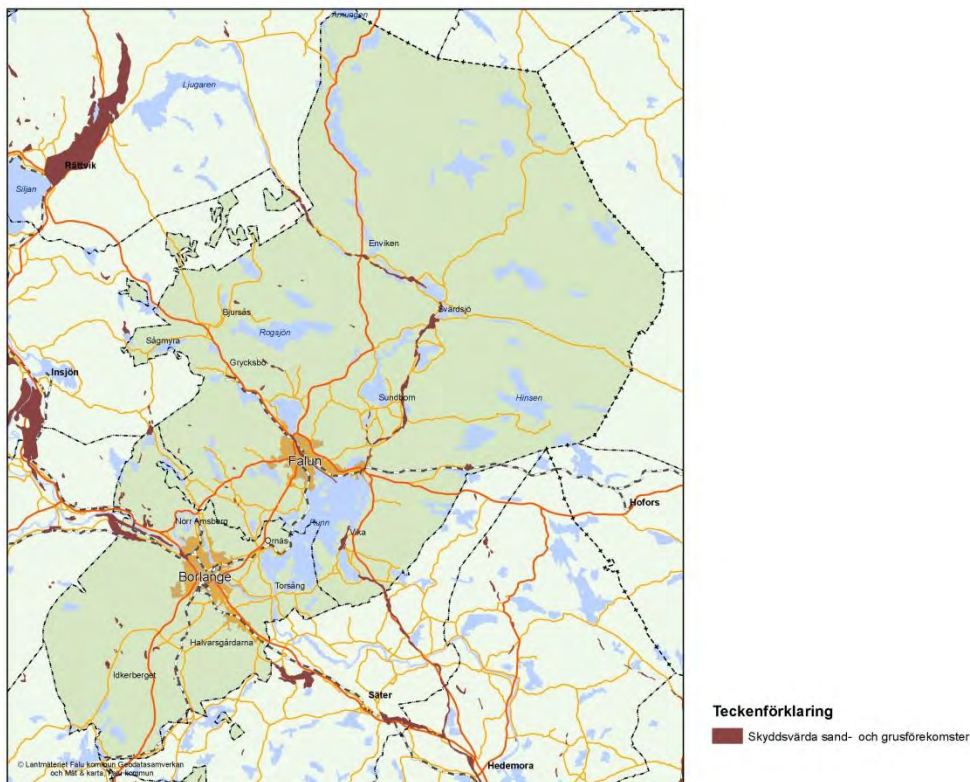

Bild 15.5 Karta över sand- och grusförekomster som ska skyddas, källa länsstyrelsens materialförsörjningsplan 2012

15.5 Planeringsinriktning och rekommendationer

- Natur-, kultur- och landskapsvärdena ska bevakas och tas hänsyn till vid fysisk planering och prövning av dispenser, lov och tillstånd
- Landskapsperspektivet ska vara en utgångspunkt vid fysisk planering och prövning av dispenser, lov och tillstånd
- Den tätortsnära naturen och naturområden som är viktiga för rekreation och friluftsliv bör bevaras och utvecklas Särskilt värdefulla naturmiljöer och hotade arter ska långsiktigt bevaras
- I områden av riksintresse för naturvård som inte är skyddade genom reservatsbildning och som innehåller skogsmark bör samråd ske mellan berörd kommun och skogsstyrelsen inför slutavverkning
- De riksintressanta naturmiljövärdena ska beaktas i fysisk planering och prövning av dispenser, lov och tillstånd och inga åtgärder som påtagligt kan skada värdena ska tillåtas
- De riksintressanta kulturmiljövärdena ska beaktas i fysisk planering och prövning av lov och tillstånd och inga åtgärder som påtagligt kan skada värdena ska tillåtas. De ska vid behov ges formellt skydd med utgångspunkt från aktuella värdebeskrivningar
- Världsarvet Falu gruvas kvaliteter ska tas till vara i samhällsplaneringen
- De utpekade värdefulla sand- och grusförekomsterna ska skyddas från åtgärder som kan påverka deras geologiska, natur- eller kulturvärden negativt

15.6 Hänvisningar

- Naturvårdsprogram för Falu kommun, 2010-06-10
- Miljöprogram för Borlänge, 2008
- Husen berättar – bevarandeplan för Falu innerstad, 2012
- Falubygden berättar, 1998-09-10
- Kulturmiljöprogram Borlänge kommun 2002
- Strategi för formellt skydd av skog i Dalarnas län, rapport 2006:02
- Landskapskonventionen, www.raa.se
- Remissversion av Regional materialförsörjningsplan för Dalarnas län, länsstyrelsen 2012-01-23

16. Stora opåverkade områden

Landskap fria från större exploateringar som är relativt tysta är en motpol till de urbana miljöer där många människor bor och rör sig till vardags. Att behålla sådan stora opåverkade områden är viktigt för skogsnäringen, för falunborlängebornas möjligheter till rekreation och som en utvecklingspotential för besöksnäringen.

I en av miljöbalkens hushållningsbestämmelser står det ”Stora mark- och vattenområden som inte alls eller endast obetydligt är påverkade av exploateringsföretag eller andra ingrepp i miljön skall så långt möjligt skyddas mot åtgärder som påtagligt kan påverka områdenas karaktär”. Paragrafen syftar till att främja en planering där exploatering samlokaliseras, istället för att spridas i landskapet, för att skapa en handlingsfrihet inför framtida, idag okända behov.

Se även kap 3, Bebyggelseutveckling och mark- och vattenanvändning

16.1 FalunBorlänges stora opåverkade områden

Ett stort opåverkat område i FalunBorlänge är ett större sammanhängande område fritt från större exploateringsföretag som trafikleder, större kraftledningar, fritidsbebyggelse av större omfattning och industrier. Det bör också vara relativt fritt från bullerstörning, som uppstår vid vissa typer av verksamhet, bland annat bergtäkter och skjutbanor. Enstaka skogsbilvägar eller andra mindre vägar med begränsad trafik går inte att undvika helt, men inom ett stort opåverkat område bör det inte höras ständigt brus från en större väg. Det bör också vara fritt från höga byggnader eller andra visuella intryck på nära håll som kan påverka vildmarkskaraktären i området negativt.

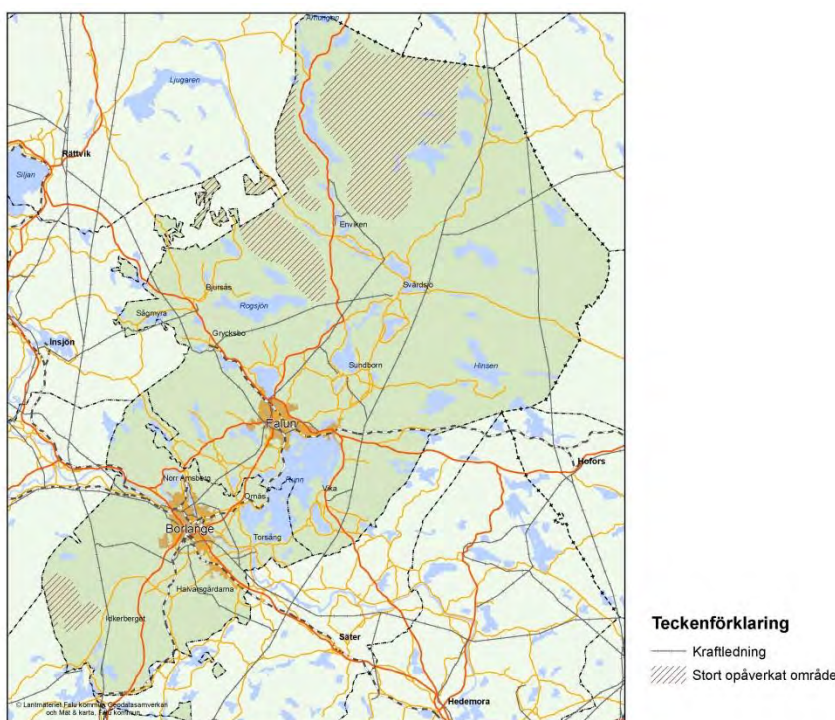

Bild 16.1 Stora opåverkade områden redovisade på översiktlig nivå

De stora opåverkade områdena är redovisade på en översiktlig nivå, varför avgränsningen kan behöva granskas ytterligare i specifika exploateringsärenden som berör ett område. Det är i gränzonerna som sådan bedömning kan behöva göras, längre in bör områdena fredas helt. Några av områdena ligger som öar utanför kommunområdet eller ansluter mot kommungräns.

16.2 Markanvändning inom stora opåverkade områden

Den pågående markanvändningen i de stora opåverkade områdena är i första hand aktivt skogsbruk. Men det finns också fåbodbebyggelse, enstaka fritidshus/jaktstugor, delar som har särskilt höga natur- och kulturmiljövärden och s.k. värdeetrakter¹⁵. Mindre delar av de stora opåverkade områdena är skyddade som naturreservat, biotopskydd, Natura 2000-områden eller som registrerade fornlämningar och några håller på att skyddas. Två fåbodemiljöer i Falu kommun, Spjärsbodarna och Nysjön, omfattas av områdesbestämmelser enligt plan- och bygglagen. Stora delar av det största, nordöstra området i Falun ingår i ett område där det gäller särskilda riktlinjer för enskilda avlopp som kommunens miljönämnd har beslutat om.

Områdena ger FalunBorlänge möjlighet att behålla stora områden där produktion av skogsråvaror och aktivt skogsbruk kan kombineras med bibehållen attraktionskraft för rekreation och turism. Hit kan både de som har sin utkomst av skogen och de som vill få uppleva skogsmiljöer fria från urban exploatering söka sig. Områdena ger också möjligheter till bevarande av biologisk mångfald, natur- och kulturmiljövärden.

Inom stora opåverkade områden ska stora exploateringsföretag som kan påverka dem negativt inte tillåtas. Exempel på sådana är nya trafikleder, kraftledningar, vindkraftverk, fritidsbebyggelse av större omfattning, industrier eller bergtäkter.

Se även kap 10, Rent vatten

Se även kap 15, Natur-, kulturmiljö- och landskapsvärden

16.3 Stora opåverkade områden/tysta områden i grannkommuner

I flera av FalunBorlänges grannkommuner har det också redovisats stora opåverkade områden, ibland kallade tysta områden. Det är lika angeläget att ta hänsyn till dessa områden i grannkommuner vid planering och/eller beslut om exploateringsföretag i Falun och Borlänge, som till de egna områdena.

De öar med stora opåverkade områden som ligger inne i Leksands kommun motsvaras av ett stort opåverkat område i Leksand. Faluns områden har i översiktsplanen anpassats till Leksands område och avviker därför i en mindre del från det område som tidigare redovisats i planeringsunderlagen.

För att stora opåverkade områdena/tysta områden i gränstrakter mellan grannkommuner ska kunna bestå bör hänsyn visas till dem av alla berörda kommuner.

16.4 Planeringsinriktning och rekommendationer

- Inom stora opåverkade områden ska större exploateringsföretag inte tillåtas
- Vid beslut och planering om ändrad markanvändning inom FalunBorlänge ska hänsyn alltid tas till stora opåverkade områden/tysta områden i grannkommuner som kan komma att påverkas negativt av en förändring i FalunBorlänge

16.5 Hänvisningar

- Planeringsunderlag för vindbruk Falu kommun, 2011
- Utredning om stora opåverkade områden i Falun 2002 (kommunstyrelsen)

¹⁵ Värdeetrakter är landskapsavsnitt med särskilt höga ekologiska bevarandevärden. Värdeetrakter har en väsentligt högre täthet av värdekärnor för djur- och växtliv inklusive biologiskt viktiga strukturer, än vad som finns i vardagslandskapet. Värdekärnor i värdeetrakter prioriteras ofta för formellt skydd

17. Materialhushållning och avfall

17.1 Materialförsörjning

Berg-, jord- och grusmaterial behövs för vägar och järnvägar, byggnader och anläggningar. Naturgrus är en ändlig naturresurs som till största delen finns i våra rullstensåsar. Brytning av naturgrus i åsarna kan i vissa fall påverka grundvattnets kvalitet negativt. Enligt det nationella miljömålet ”Grundvatten av god kvalitet” ska uttaget av naturgrus minska och ersättas av i huvudsak krossat berg. Stor restriktivitet ska därför råda för uttag och användning av naturgrus i FalunBorlänge. I avslutade täktområden är det ofta korta avstånd ner till grundvattenförekomsterna, och därför är det viktigt att skydda grundvattnet genom att styra framtida markanvändning i sådana områden.

I FalunBorlänge finns ett antal täkter för grus/sand, morän och berg, varav de två största bergtäkterna ligger mellan Falun och Borlänge vid Fågelmäyra och Knipptjärnsberget. Ytor för tillfällig uppläggning behövs för att kunna återanvända olika typer av massor. Det finns också ett behov av områden för mellanlagring av förorenade massor. För att minimera transport-arbetet behöver täkter och områden för masshantering lokaliseras nära tätorterna där den största förbrukningen sker.

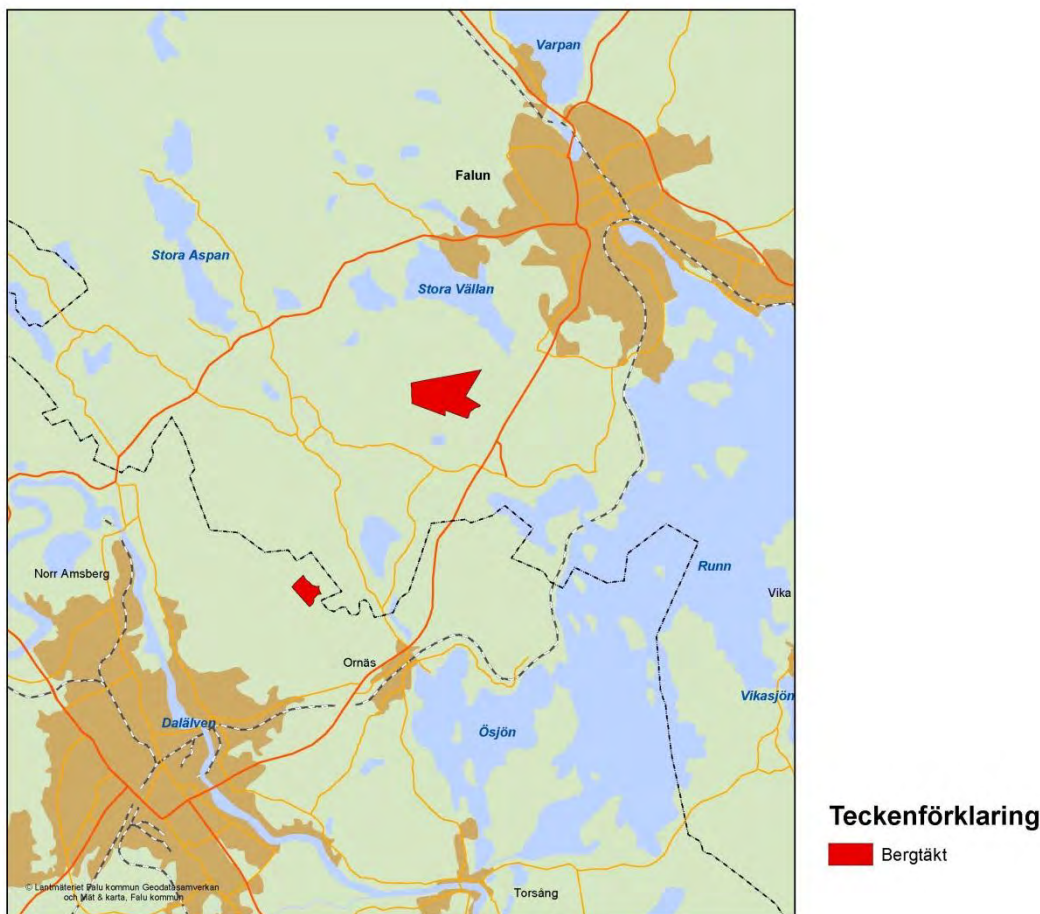

Bild 17.1 Området mellan Falun och Borlänge, bergtäkterna Knipptjärn och Fågelmäyra.

I remissversion till Regional materialförsörjningsplan för Dalarnas län, länsstyrelsen 2012-01-23, redovisas sand- och grusförekomster som bör skyddas, se även bild 15.4.

Se även kap 3, Bebyggelseutveckling och mark- och vattenanvändning

Se även kap 10, Rent vatten

Se även kap 15, Natur-, kulturmiljö- och landskapsvärden

17.1.1 Värdefulla ämnen och mineral

Falu gruva är riksintresse för värdefulla ämnen och mineral. Någon brytning förekommer inte idag. Falu gruva är också riksintresse för kulturmiljö och dessutom världsarv. Om en ny brytning skulle bli aktuell ändras förutsättningarna för världsarvet vid Falu gruva. Riksintresset för kulturmiljövård ska ha företräde framför riksintresset för värdefulla ämnen och material i de fall intressena är oförenliga. Länsstyrelsen har redovisat att detta också är statens syn på avvägningen.

Det finns ett antal beviljade undersökningstillstånd samt några beviljade bearbetningskoncessioner för metaller och industrimineraler. Bearbetningskoncessionerna ligger sydväst om Bjursås och vid Stora Aspan i Falun. Vid planläggning, förhandsbesked och bygglovsärenden inom de redovisade områdena för bearbetning ska samråd hållas med Bergsstaten om lämpligheten av en lokalisering.

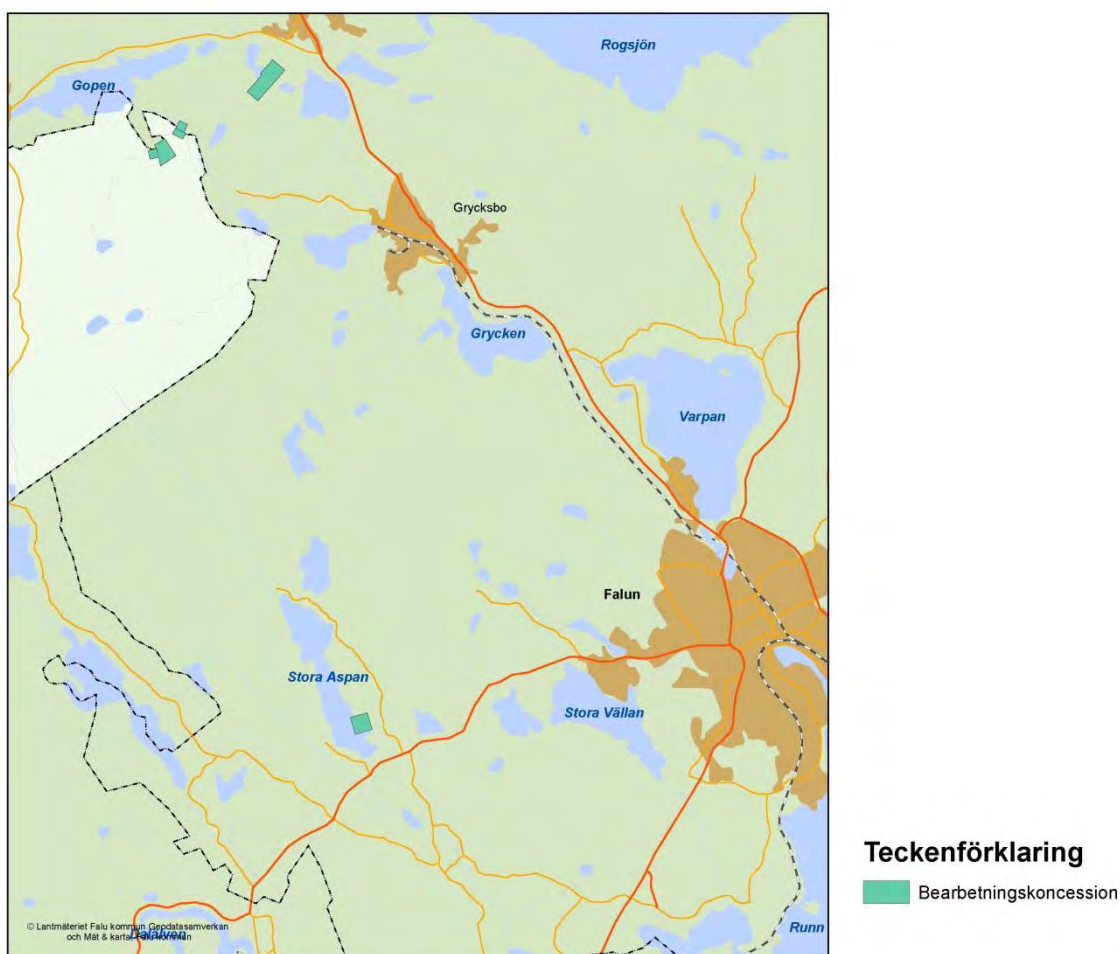

Bild 17.2 Bearbetningskoncessioner för metaller och industrimineraler

17.2 Avfallshantering

Varje kommun ska enligt miljöbalken ha en avfallsplan. Avfallsplanerna för Falun respektive Borlänge är framtagna i en process där alla kommuner i Dalarna medverkat tillsammans med länsstyrelsen. I avfallsplanerna redovisas kommunernas ambitioner inom avfallsområdet utifrån de nationella miljökvalitetsmålen.

Fågelmýraanläggningen i Borlänge kommun tar emot deponiavfall från hela länet och hanterar komposterbart avfall från Falun och Borlänge. Återvinningscentraler för grovavfall och farligt avfall finns i Falu kommun i Falu tätort/Ingarvet, Bjursås och Svärdsjö, och i Borlänge på Fågelmýra. Fågelmýraanläggningen och Falu avfallsanläggning kan ta emot vissa typer av förorenade massor.

Den fysiska planeringen ska ta hänsyn till behovet av områden och transportvägar för hantering av avfall och återvinning. Det ska vara enkelt att göra rätt för den enskilda, och avfalls- och återvinningshantering ska kunna skötas effektivt.

Återvinningsstationer för förpackningar, som sköts av FTI (Förpacknings- och tidningsinsamlingen AB) finns i tätorterna och i de mindre orterna i båda kommunerna. För att hitta lämplig lokalisering för återvinningsstationer bör en kommunal lokaliseringsstrategi för återvinningsstationer och fastighetsnära insamling tas fram tillsammans med ansvarig för insamlingsverksamheten. Under 2013 väntas en proposition om prioriteringar och ansvarsfördelning inom avfallsområdet, bland annat om utformningen och ansvaret för insamling och omhändertagande av hushållens avfall.

17.3 Planeringsinriktning och rekommendationer

- Stor restriktivitet ska råda för uttag och användning av naturgrus i FalunBorlänge
- Behovet av områden för hantering av massor i anslutning till tätorterna Falun och Borlänge ska utredas
- Vid fysisk planering och prövning av dispenser, lov och tillstånd inom områden med bearbetningskoncession för metaller och industrimineraler ska samråd hållas med Bergsstaten

17.4 Hänvisningar

- Kommunal avfallsplan, Falun 2012-10-11
- Avfallsplan Borlänge kommun, på väg mot antagande Remissversion till Regional materialförsörjningsplan för Dalarnas län, länsstyrelsen 2012-01-23

18. Försvarets intressen

Försvarmakten beslutade 2010 om områden av riksintresse eller intresse för totalförsvaret, samt om samrådsområden där plan- och bygglovärenden ska remitteras till Försvarmakten.

Se även kap 3, Bebyggelseutveckling och mark- och vattenanvändning

18.1 Geografiska försvarsintressen

I Falun är övnings- och skjutfältet öster om Myran av intresse för totalförsvaret. Ett mindre område mot gränsen till Hofors och Sandvikens kommuner berörs av ett område för hinderfritt flyg. Det senare är också ett ”stoppområde” för vindkraft, vilket betyder att vindkraftverk inte får uppföras. Alla plan- och lovärenden inom båda dessa områden ska samrådas med Försvarmakten.

I Borlänge kommun berörs inga områden av Försvarmaktens intressen.

Riksintresset för totalförsvarets militära del kan i vissa fall redovisas öppet i översiktsplanen, i andra fall inte. De områden som av sekretessskäl inte kan redovisas öppet har oftast koppling till spanings-, kommunikations- och underrättelsesystem. Denna funktion på riksintresset kan framför allt påverkas av uppförande av höga byggnadsobjekt som master och vindkraftverk. Därför bör Försvarmakten kontaktas i tidigt skede i sådana plan- och bygglovsärenden. Hela landets yta är samrådsområde för objekt högre än 20 meter utanför tätort och högre än 45 meter inom sammanhållnen bebyggelse.

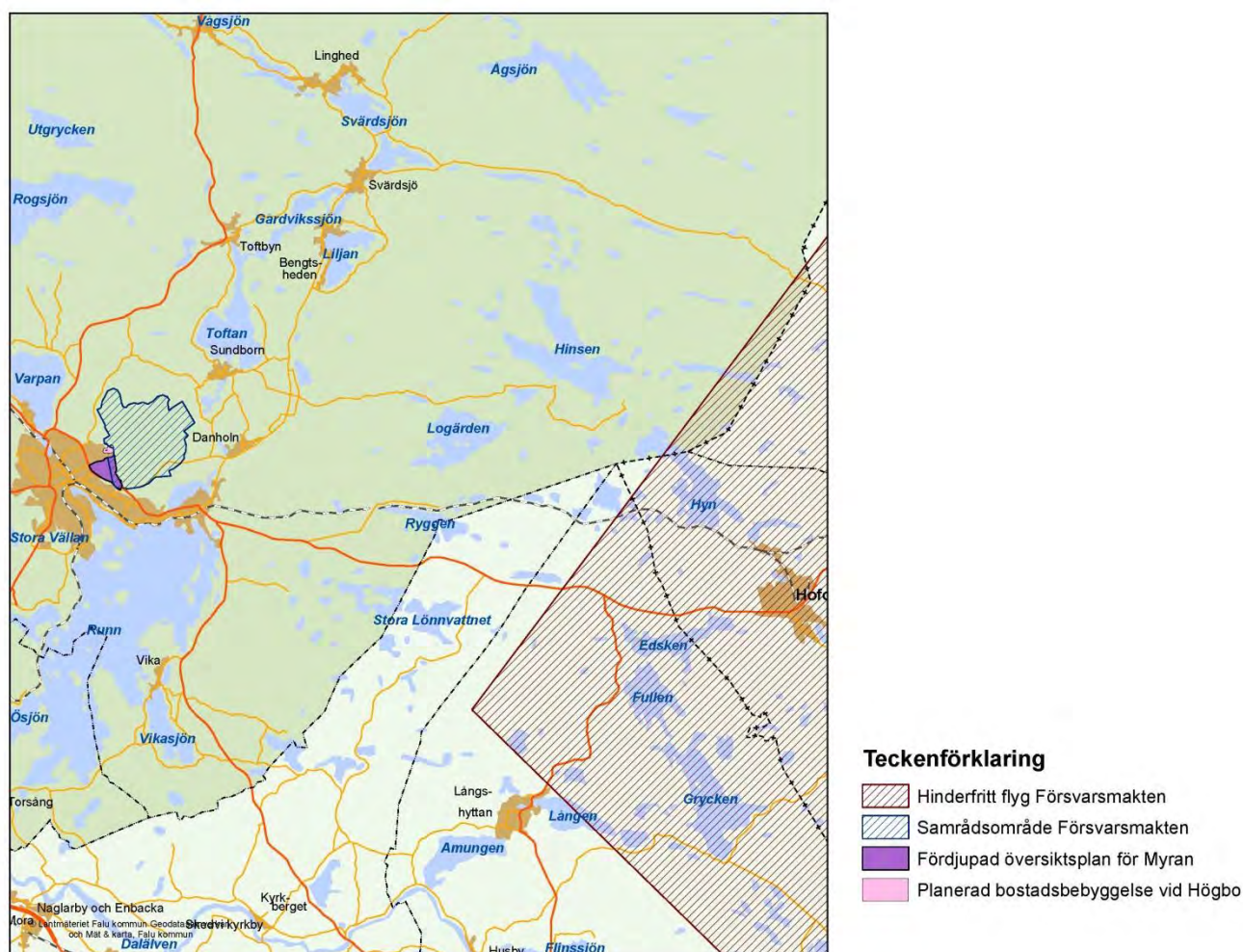

Bild 18.1 Totalförsvarets intresseområden; samrådsområde för övnings- och skjutfältet, hinderfritt flyg i östra delen av Falun, samt fördjupad översiktsplan för Myran och planerad bostadsbebyggelse vid Högbo

18.2 Tätortsutveckling och försvarsintressen behöver renodlas

Falu kommun anser att den del av den fördjupade översiktsplanen för Myran som överlappas av intresseområdet, där samråd alltid ska ske, bör utgå ur Försvarsmaktens redovisning. Detta med hänvisning till att dessa delar av Myran är avsedda för tätortens utveckling. Även vid Högbo, norr om Myran, går samrådsområdet in över ett område där tillkommande bostadsbebyggelse planeras.

18.3 Planeringsinriktning och rekommendationer

- Inom intresseområdet vid övnings- och skjutfältet ska alla plan- och lovärenden remitteras till Försvarsmakten
- Inom hinderfritt område ska alla plan- och lovärenden remitteras till Försvarsmakten
- Inom hinderfritt område får vindkraftverk inte uppföras
- En flyghinderanmälan ska alltid göras till Försvarsmakten minst fyra veckor innan arbete påbörjas med att uppföra en byggnad eller anläggning, om objektet är högre än 20 meter utanför tätort och högre än 45 meter inom sammanhållen bebyggelse

18.4 Hänvisningar

- Länsstyrelsens regionala underlagsmaterial RUM

19. Nationella och regionala mål, planer och program

I översiktsplanen ska det enligt plan- och bygglagen framgå hur kommunerna i den fysiska planeringen avser att ta hänsyn till och samordna översiktsplanen med relevanta nationella, och regionala mål, planer och program som är av betydelse för en hållbar utveckling.

Boverket har i en rapport (2011:17) sammanställt nationella mål, planer och program av betydelse för fysisk samhällsplanering. Sammanställningen är drygt 30 sidor och omfattar 21 olika politik- och/eller ämnesområden och ca 100 nationella mål, varav drygt 40 kan betecknas som övergripande mål. Därtill kommer nationella strategier, planer, program och mål, samt strategier och initiativ på EU- och internationell nivå. I december 2012 publicerade Boverket "Vision för Sverige 2025", som visar på den riktning som krävs för att vi ska nå det hållbara samhälle år 2050 - det samhälle de nationella målen anger. Till detta kommer regionala mål, planer och program som beslutats av länsstyrelse, Region Dalarna och andra regionala aktörer.

Att ens översiktligt redogöra för hur kommunerna hanterar denna mängd av måldokument i översiktsplanen är inte rimligt. Det innebär dock inte att målen, planerna och programmen inte hanteras utan att det sker som en integrerad del av planprocessen. Många av målen har också brutits ner till lokala måldokument. I Översiktsplan FalunBorlänge redovisas relevanta kommunala måldokument antagna av fullmäktige samt relevanta regionala måldokument i slutet av varje kapitel och i bilaga 2 och 3. En del av de nationella målen behandlas också i kap 22, Konsekvenser.

Se bilaga 2 Strategiska styrdokument i kommunerna

Se bilaga 3 Regionala mål, planer och program

20. Allmänna intressen, riksintressen och miljö kvalitetsnormer

20.1 Allmänna intressen

Översiktsplanen ska enligt plan- och bygglagen redovisa hur allmänna intressen (2 kap plan- och bygglagen) tillgodoses vid beslut om mark- och vattenanvändning. Översiktsplaneringen ska göras med hänsyn till natur- och kulturvärden, miljö- och klimataspekter samt mellankommunala och regionala förhållanden. En socialt god livsmiljö, långsiktigt god hushållning med mark, vatten och energi samt en god ekonomisk tillväxt är exempel på andra allmänna intressen som ska behandlas i översiktsplanen.

I Översiktsplan FalunBorlänge har ett antal strategiska frågor pekats ut för att FalunBorlänge ska kunna bli den motor som hela Dalarna behöver för att utvecklas. Dessa strategiska frågor behandlar de allmänna intressen som är viktigast för kommunernas och för regionens utveckling. I anslutning till varje kapitel redovisas planeringsinriktning och rekommendationer för fortsatt planering, samt relevanta program- och policydokument som antagits av fullmäktige i respektive kommun.

20.2 Riksintressen

Riksintressen är enligt miljöbalken intressen som har nationell betydelse för bevarande eller nyttjande och som kommunen måste ta hänsyn till i planering, lov och tillståndsgivning. I översiktsplanen ska riksintressen anges särskilt. Att ett område är av riksintresse innebär inte att det är förbjudet att bygga eller vidta andra åtgärder i området, så länge områdets värden inte påtagligt skadas. Staten kan genom länsstyrelsen upphäva kommunens beslut om inte riksintressen tillgodosetts.

Riksintressena redovisas i respektive ämneskapitel, och i en bilaga redovisas en sammanställning av alla riksintressen i planområdet samt hur kommunerna tar hänsyn/avser att ta hänsyn till dem. Bristen på aktuella och preciserade värdebeskrivningar av riksintressena innebär svårigheter för kommunerna att hantera riksintresseområdenas värden i planering och bygglovhantering.

Se även kap 15, Natur- kulturmiljö- och landskapsvärden samt bilaga 1 om riksintressen.

20.2.1 Kommunernas syn på vissa riksintressen

De riksintressen som kommunerna för fram synpunkter på i översiktsplanprocessen är (redovisas också i respektive kapitel):

- Den föreslagna sträckningen för ny järnväg mellan Falun och Borlänge är riksintresse som utgörs av en upp till 400 meter bred korridor. I Barkargärdet sammanfaller korridoren med prioriterade områden för tätortsutbyggnad. I samrådshandlingen uttryckte kommunerna ett behov av att staten preciserar bredden på järnvägsreservatet för dubbelspår, för att möjliggöra planering för bostäder. I ett kompletterande svar från länsstyrelsen 2013-10-10 ges svaret att det inte finns några medel att genomföra de utredningar som behövs för att kunna precisera spårbredden. Detta är inte acceptabelt och kommunerna förutsätter att ett arbete påbörjas för att kunna matcha den rullande översiktsplanering, bland annat för ny bostadsbebyggelse, som staten efterfrågar.
- Väg 69 mellan Hedemora och Rättvik bör vara ett riksintresse för kommunikation. För att stråken mellan Dalarna och Stockholm ska hållas ihop och fungera effektivt är det viktigt att väg 70 och 69 via FalunBorlänge fungerar parallellt så att FalunBorlänge blir ett naturligt centrum för regionen. Fördelningspunkterna Hedemora och Rättvik gör att biltrafiken från stora delar av länet får bra tillgång till FalunBorlänge. Därför bör även väg 69 mellan Hedemora och Falun vara ett riksintresse.

20.3 Miljökvalitetsnormer

Miljökvalitetsnormer regleras i miljöbalken, och syftet är att reglera den kvalitet på miljön som ska uppnås till en viss tidpunkt. Idag finns miljökvalitetsnormer för buller-, luft- och vattenkvalitet. Enligt plan- och bygglagen ska det framgå av översiktsplanen hur miljökvalitetsnormerna följs.

Miljökvalitetsnormerna för vattenkvalitet hanteras inom vattenförvaltningen.

Se kap 10, Vatten

När det gäller miljökvalitetsnormerna för buller finns idag inga kända risker för att normerna ska överskridas i Falun/Borlänge. För miljökvalitetsnormerna för luft finns det risk för överskridande av den nedre tröskeln för utvärdering för partiklar på vissa gator i Borlänge tätort och för kvävedioxid på vissa gator i Falu tätort. Det finns även risk för överskridande av miljökvalitetsnormen för kvävedioxid (det svenska gränsvärdet för dag och timme) i Falun. Orsaken till de höga halterna är utsläpp från trafiken. Inriktningen i översiktsplanen är att biltrafiken ska minska. I översiktsplanen föreslås också att busstrafiken ska använda fossilfritt bränsle. Tillsammans kan det påverka luftsituationen i positiv riktning.

21. Mellankommunala frågor

Översiktsplan FalunBorlänge är i sig ett mellankommunalt projekt med en regional utgångspunkt och ett mål att utvecklingen i regionen ska stärkas genom ett samarbete mellan Falun och Borlänge både när det gäller frågor om markanvändning och andra frågor.

Det finns också ett antal frågor som berör mark- och vattenanvändningen i kommuner som gränsar till FalunBorlänge där det behövs ett fortsatt samarbete.

- Kommunikationer berör flera kommuner på ett övergripande sätt och här finns också olika samarbetsprojekt för att främja bättre kommunikationer.
- Genom en ökande regionförstoring blir marknaden för arbete, utbildning och boende större och flera kommuner berörs av detta.
- Områden för vindbruk och stora opåverkade områden föreslås i flera fall nära gränsen till andra kommuner.
- LIS-områden kan lokaliseras till sjöar och vattendrag som delas med andra kommuner

21.1 Särskilda mellankommunala frågor

Gagnef

- Sjön Gimmen ligger i både Gagnefs och Borlänge kommuner. Gagnef vill satsa på bostäder i strandnära lägen vid Gimmen och vill därför inte ha utökat strandskydd inom sin kommun, men ser positivt på att strandskyddet utökas på Borlängesidan.
- Badelundaåsen går genom Gagnef och Borlänge kommuner och har betydelse för vattenförsörjningen för flera kommuner.

Leksand

- Synen på utökat strandskydd för Hyttsjön (gränsen mot Falun)
- Sörskogs rekreationsområde, som till stora delar ligger i Leksands kommun. I översiktsplanen pekas Sörskog ut som ett rekreationsområde. I Sörskog finns också ett intresse för vindkraft från Leksands kommun och 5 vindkraftverk finns redan i området, (3 i Leksands kommun och 2 i Falu kommun). Befintliga vindkraftverk bedöms inte påverka rekreationsmöjligheterna negativt. Fortsatta samtal behöver föras.

Säter

- Bana C är en tidigare försvarsanläggning som Försvarsmakten överlät till Borlänge kommun. Banan ligger i Sätters kommun. Det pågår samtal mellan Borlänge och Sätters kommuner om framtida markanvändning för banan.
- Vattenförsörjning – det finns behov av skydd av grundvattenresurser i Sätters kommun som påverkar Frostbrunnsdalens vattentäkt i Borlänge. Detta bör behandlas i den gemensamma utredning om långsiktigt skydd av vattenresurserna som länsstyrelsen föreslås ta initiativ till.
- Föreslagna LIS-områden vid Nedre Milsbosjön i Sätters kommun kan påverka vattenkvaliteten i Milsbosjön negativt, vilket behöver diskuteras vidare.

Sandviken

- I Faluns nordöstra del finns föreslagna vindbruksområden som kan komma i konflikt med stora opåverkade områden i Sandvikens kommun. Samråd behövs vid vindkraftsetableringar.

22. Konsekvenser

Översiktsplan FalunBorlänge pekar på utvecklingsmöjligheter som ska skapa tillväxt och nya möjligheter för FalunBorlänge och hela Dalarna. Planförslaget har en översiktlig strategisk inriktning på de frågor som är betydelsefulla för att Falun och Borlänge ska bli en sammanhållen tvåkärnig stadsregion. Konsekvenserna av planförslaget beskrivs därför också på en översiktlig nivå. I den rullande översiktliga planeringen med kommande fördjupade översiktsplaner fördjupas beskrivningen av konsekvenserna.

22.1 Ekologiska konsekvenser

Ny bebyggelse föreslås till stor del som förtätning av städerna, befintliga tätorter, och inom sammanhållen bebyggelse vilket innebär att i första hand redan bebyggd mark tas i anspråk. Naturmark och jordbruksmark sparas och belastningen på de ekologiska systemen hålls nere. Särskilt värdefulla naturmiljöer, hotade arter och viktiga rekreationsområden ska bevaras, vilket är positivt för den biologiska mångfalden. Skydd av grundvattenresurser, gemensamma VA- och dagvattenstrategier samt att utökad strandskydd föreslås för vissa sjöar är positivt för vattenkvaliteten. Energieffektivt byggande och satsning på kollektivtrafik, gående och cykling minskar utsläpp av klimatgaser.

22.2 Sociala konsekvenser

Nya bostäder föreslås som förtätning av befintliga stadsstrukturer liksom en större blandning av upplåtelseformer, vilket innebär möjligheter till större integrering och till att bo kvar i samma bostadsområde under livets olika skeden. En förtätning av städerna ökar möjligheterna till levande och intressanta stadsmiljöer där människor kan mötas, men kan också innebära att parker och grönområden tas i anspråk för bebyggelse, vilket är negativt om inte satsningar görs på ersättningsområden eller kvalitetshöjningar av andra grönområden. En utveckling av friluftslivet på och kring Runn, god kollektivtrafik, bra gång- och cykelvägar, rekreationsområden och parker blir också mötesplatser och bidrar till folkhälsa och välmående.

22.3 Ekonomiska konsekvenser

Genom att betrakta FalunBorlänge som en gemensam stadsregion med ett stort gemensamt utbud av boendemiljöer, arbetstillfällen, utbildning, kollektiva pendlingsmöjligheter och rekreations-, natur- och kulturmiljöer kan människor och företag lockas att flytta hit och bidra till en ekonomisk utveckling både för FalunBorlänge men också för hela Dalarna.

22.4 Miljökonsekvensbeskrivning (MKB)

När en översiktplan upprättas ska miljökonsekvenserna av planens genomförande beskrivas i en miljökonsekvensbeskrivning (MKB) enligt plan- och bygglagen och miljöbalken. Miljökonsekvensbeskrivningen ska omfatta de delar av planförslaget som kan innebära en betydande miljöpåverkan. Kommunerna har samrått med länsstyrelsen 2012-05-21 om omfattningen av och detaljeringsgraden av MKB. De delar av planförslaget som kommunerna bedömer kan innebära betydande miljöpåverkan om de genomförs är den föreslagna dubbelspåriga järnvägssträckningen mellan Borlänge och Falun, samt etablering av vindkraft i föreslagna vindbruksområden.

22.4.1 Ny järnväg Falun-Borlänge

Miljökonsekvenser av den föreslagna järnvägssträckningen (alternativ UA4) finns beskrivna i MKB tillhörande Banverkets järnvägsutredning från 2007, som finns tillgänglig på Trafikverket, hos länsstyrelsen och hos kommunerna. I denna MKB beskrivs flera alternativ till sträckning. Här sammanfattas mycket översiktligt miljökonsekvenserna för det valda alternativet UA4.

De miljöaspekter som bedömts vara mycket betydelsefulla är buller och vibrationer, förorening av mark och vatten, naturmiljö/biologisk mångfald, kulturmiljö, landskapsbild, rekreation och friluftsliv samt fysiskt intrång/boendemiljö. Dessutom redovisas betydelsefulla och mindre betydelsefulla aspekter. De viktigaste konsekvenserna är:

- Buller och vibrationer: Antalet bullerutsatta bostadshus minskar samt minskad risk för störande vibrationer
- Naturmiljö/biologisk mångfald: Intrång görs i naturmiljöer vid Norsbo och i Faxens dalgång. Järnvägen innebär fragmentering av landskapet och barriäreffekter för växter och djur. Intrånget kan minskas genom val av läge i korridoren.
- Kulturmiljö: Intrång görs i kulturmiljöer av utpekade värde, men medför ingen påtaglig skada på riksintressen
- Landskapsbild: En lång landbro över Faxens dalgång, korsning av jordbruksmark på bank samt brutna utblickar över odlingslandskap är negativa konsekvenser.
- Rekreation och friluftsliv: Runn avlastas från tågtrafik vilket är positivt, men innebär barriärer för friluftslivet i skogarna mellan Källviken och Karlsvik samt mellan Vassbo och Björsbo

Att ange åtgärder för att minska eller eliminera negativa miljökonsekvenser kan göras först i senare planeringsskeden när dragningen av spåret inom korridoren lagts fast.

22.4.2 Vindkraft

Etablering av vindkraft påverkar miljön genom buller, skuggning, belysning, påverkan på natur- och kulturmiljö samt på landskapsbild. Även dragning av vägar och ledningar till vindbruksområdena kan innebära påverkan.

Översiktsplan FalunBorlänge föreslår sju vindområden i Falun och ett område i Borlänge. Områdena har valts dels med utgångspunkt från bra vindförhållanden men också där konflikter med annan markanvändning bedömts vara liten. Alla områden ligger i skogsmark där områden med permanentbebyggelse saknas. För befintlig bebyggelse och för det rörliga friluftslivet kan vindkraftetableringar innebära störningar. Produktion av el från vindkraft är prioriterad av staten och minskar beroendet av fossila bränslen vilket är positivt ur miljö- och klimatsynpunkt.

I en MKB ska också konsekvenserna av ett nollalternativ beskrivas förutom konsekvenserna av planförslaget. Nollalternativet utgörs av de båda kommunernas gällande översiktsplaner, Faluns från 1991 och Borlänges från 1990. Ingen av dessa översiktsplaner innehåller områden för vindbruk. I nollalternativet saknas styrning av lokalisering av vindbruksområden, vilket försvårar och förlänger processen för att starta produktion av vindkraft. Det innebär inte att etablering av vindkraft uteblir, men att lokaliserings- och tillståndsprocessen kan bli krångligare och mer utdragen.

De planeringsinriktningar och rekommendationer som redovisas i kap 12, Vindkraft, syftar bland annat till att minska eller eliminera negativa miljökonsekvenser.

23. Genomförande

Översiktsplanen är kommunernas viktigaste strategiska dokument för den fysiska planeringen. Den övergripande strategin – att Falun och Borlänge ska bli FalunBorlänge – innebär att åtgärder för att öka samarbetet mellan kommunerna och mellan FalunBorlänge och andra aktörer är grundläggande för att kommunerna ska kunna vara en motor för Dalarnas utveckling. En viktig genomförande fråga är därför hur det fortsatta samarbetet ska ges prioritet och organiseras.

Fördjupade översiktsplaner för Falu och Borlänge tätorter (städerna) och för Runn är prioriterade åtgärder i den rullande översiktsplaneringen. I samband med den aktualitetsförklaring av översiktsplanen som ska göras en gång varje mandatperiod ska en uppföljning göras för att se om planen är aktuell, och vilka förändringar som behöver göras. Eftersom översiktsplanen är gemensam ska arbetet med att hålla den aktuell utföras i nära samarbete mellan kommunerna.

23.1 En strategisk plan

Översiktsplanen är kommunernas viktigaste strategiska dokument för den fysiska planeringen. Den är vägledande för kommunernas övriga planering och bygglovgivning, till exempel för lokalisering av bostäder, arbetsplatser och service i kommunen. Planen är också vägledande för beslut enligt exempelvis miljöbalken, väglagen eller andra lagar som rör mark- och vattenanvändning eller byggande. Översiktsplanen är dock inte juridiskt bindande.

Tidsperspektivet för Översiktsplan FalunBorlänge är ett långsiktigt hållbart FalunBorlänge om 20 år. För att vi ska kunna nå de inriktningar som översiktsplanen innehåller krävs att kommunerna avsätter ekonomiska resurser för de åtgärder som behöver genomföras. Åtgärder för att öka samarbetet mellan kommunerna och mellan FalunBorlänge och andra aktörer är grundläggande för att vi ska kunna bli en motor för Dalarnas utveckling.

23.2 Samband med kommunernas andra planer och program

Översiktsplan FalunBorlänge är den sammanvägda utgångspunkten för kommunernas fysiska planering, där kommunernas övergripande strategidokument och aktuella sektorsplaner och sektorsprogram utgör underlag och stödjer den hållbara utvecklingen. Översiktsplanens planeringsinriktningar och rekommendationer innebär att sektoriella planer behöver ses över och revideras för att styra mot översiktsplanens inriktning. Här är det nödvändigt att kommunerna samarbetar kring olika strategier, program och planer. I många fall bör sektorsplaner och strategier vara gemensamma, i andra fall är gemensamma utgångspunkter tillräckligt.

Sambandet mellan Översiktsplan FalunBorlänge och aktuella fördjupade översiktsplaner redovisas i kap 3, Bebyggelseutveckling och mark- och vattenanvändning.

Se även kap 3, Bebyggelseutveckling och mark- och vattenanvändning

23.3 Fortsatt samarbete

Översiktsplan FalunBorlänge utgår från att samarbete mellan kommunerna är en nödvändighet för en fortsatt utveckling. Det innebär att fortsatt arbete både med fysisk planering och med andra strategiska frågor som behandlats i planen behöver ske gemensamt. I översiktsplanen föreslås samarbete kring bland andra boendefrågor, näringslivsutveckling, utbildning, klimatanpassning, VA-frågor och utvecklingen kring Runn. Kommundirektörerna ska ansvara för att tjänstemannaorganisationerna samarbetar och att den grundläggande utgångspunkten om en gemensam identitet FalunBorlänge hålls levande. Att tillsammans arbeta för och marknadsföra FalunBorlänge som en region med gemensamma tillgångar är viktigt för kommunkoncernernas samtliga delar.

23.4 Rullande översiktsplanering och gemensamma planeringsunderlag

Översiktsplan FalunBorlänge ger inte alla svar på hur den fysiska planeringen i kommunerna ska genomföras. Det behövs fördjupade studier för olika fysiska delområden i kommunerna och för olika frågor. Det sker också förändringar i samhället i allt snabbare takt, och översiktsplanen måste kontinuerligt ses över för att den ska behålla sin funktion som ett strategiskt vägledande dokument.

Genom att arbeta med fördjupade översiktsplaner för ett avgränsat geografiskt område eller med så kallade tematiska tillägg för en särskild fråga kan översiktsplanen hållas aktuell utan att hela planen måste göras om. Översiktsplanen ska aktualitetsförklaras en gång varje mandatperiod av kommunfullmäktige.

Fördjupade översiktsplaner för Falu och Borlänge tätorter (städerna) och för Runn samt utvecklingsplan för Runn är prioriterade åtgärder i den rullande planeringen.

Planeringsunderlag utifrån gemensamma utgångspunkter eller som gemensamma planer/program/strategier som behöver tas fram är bland andra en strategi för synen på rekreation och friluftsliv, översyn av städernas grönstrukturplaner, parkeringsstrategi och utveckling av naturvårdsprogram.

23.5 Aktualitetsförklaring och årlig avstämning

Översiktsplan FalunBorlänge behöver följas upp för att vi ska veta hur strategier, planeringsinriktningar och rekommendationer får genomslag i kommunernas verksamheter, och vilka konsekvenser översiktsplanen får. Att i olika beslut referera till hur relevanta planeringsinriktningar och rekommendationer från översiktsplanen berörs är ett sätt att höja medvetenheten om översiktsplanen och att få den genomförd.

Inom ramen för den rullande översiktsplaneringen ska en årlig avstämning av översiktsplanen göras. Kommunstyrelsernas ordförande, oppositionsråden, samt kommundirektörerna ska vara styrgrupp för den rullande översiktsplaneringen. I samband med att översiktsplanen aktualitetsförklaras en gång varje mandatperiod ska en uppföljning göras för att se om översiktsplanen är aktuell och vilka förändringar som behöver göras.

23.6 Planeringsinriktning och rekommendationer

- En årlig avstämning av översiktsplanen ska göras. Kommunstyrelsernas ordförande, oppositionsråden samt kommundirektörerna ska vara styrgrupp för den rullande översiktsplaneringen
- Fördjupade översiktsplaner för Falu och Borlänge tätorter (städerna) samt för Runn ska tas fram
- De fördjupade översiktsplanerna för tätorterna Falu och Borlänge (städerna) ska tas fram utifrån gemensamma utgångspunkter
- Den fördjupade översiktsplanen för Runn ska tas fram gemensamt
- En utvecklingsplan för Runn ska tas fram parallellt med det fördjupade översiktsplanearbetet
- Kommunerna ska samarbeta/samverka om de strategier, program och planer som föreslås i översiktsplanen
- Kommunerna ska fortsätta att utveckla det organisatoriska samarbetet

SAMHÄLLSBYGGNAD
Olle Norqvist
Direktnr. 010-2250455
olle.norqvist@lansstyrelsen.se

Borlänge kommun
Plan- och Markkontoret
781 81 Borlänge

Utställd översiktsplan för FalunBorlänge

Inledning

Översiktsplanen är utställd för granskning under tiden 7 december 2013 till 19 februari 2014.

Länsstyrelsens roll

Länsstyrelsen har tidigare lämnat yttrande under samrådet. Granskningsyttrandet, som avges under utställningstiden, ska enligt 3 kap. 20 § plan- och bygglagen (PBL) fogas till planen och begränsas därför till att behandla de frågor som anges i 3 kap. 16 § PBL.

Av granskningsyttrandet ska framgå om:

1. förslaget inte tillgodoser ett riksintresse enligt 3 eller 4 kap. miljöbalken (MB).
2. förslaget kan medverka till att en miljö kvalitetsnorm enligt 5 kap. MB inte följs.
3. redovisningen av områden för landsbygdsutveckling i strandnära lägen inte är förenlig med 7 kap. 18 e § första stycket MB.
4. sådana frågor rörande användningen av mark- och vattenområden som angår två eller flera kommuner inte samordnas på ett lämpligt sätt.
5. en bebyggelse eller ett byggnadsverk blir olämpligt med hänsyn till människors hälsa eller säkerhet eller till risken för olyckor, översvämningar eller erosion.

Berörda enheter inom Länsstyrelsen samt berörda statliga myndigheter, län och kommuner har getts möjlighet att lämna synpunkter på det utställda planförslaget. Länsstyrelsens granskningsyttrande redovisar statens samlade besked om frågorna ovan.

Länsstyrelsen gör följande bedömning.

Planens konsekvenser

De beskrivningar som görs av planens ekologiska, sociala och ekonomiska konsekvenser är så övergripande att de ger litet stöd för planens genomförande. I den fortsatta planeringen kommer dessa konsekvenser behöva utredas och beskrivas på ett mer utförligt sätt.

Riksintressen

Kulturmiljövård

Planens beskrivningar av hur riksintressen för kulturmiljövård ska tillgodoses är inte utvecklade på sådant sätt att den kan utgöra en överenskommelse mellan staten och kommunerna om hur riksintressena ska säkerställas. Detta innebär att länsstyrelsen kan komma att överpröva detaljplaner och områdesbestämmelser inom området samt besluta om att lov och förhandsbesked inom området ska genomgå motsvarande prövning, enligt PBL 11 kap 10-12 §§.

Länsstyrelsen saknar beskrivningar av vilka hot som finns mot kulturvärdena från konkurrerande intressen och vilka möjligheter till positiv utveckling av kulturvärdena som finns i olika riksintresseområden.

Länsstyrelsen arbetar för närvarande med en översyn av riksintressenas värdebeskrivningar och avser att färdigställa detta arbete i samråd med kommunerna. Befintliga värdebeskrivningar är emellertid gällande till dess nya har utarbetats och beslutats av Riksantikvarieämbetet. Trots avsaknaden av nya värdebeskrivningar har kommunen ansvar för att redovisa hur man avser att säkerställa de nuvarande riksintressena. I den fortsatta planeringen är det angeläget att riksintresseområdena säkerställs med bestämmelser i detaljplan eller områdesbestämmelser. Det gäller särskilt de områden där det finns ett exploateringsintresse och som ingår i Världsarvet Falun, till exempel området Bergsgården-Österå vid Varpan.

Länsstyrelsen vidhåller att gällande avgränsning av riksintresseområdet för Sundbornsåns dalgång kvarstår.

Ett antal av de LIS-områden som pekas ut i översiktsplanen berör också riksintressen för kulturmiljövården och/eller Världsarvet Falun. Detta påverkar möjligheterna till exploatering enligt nedanstående stycke.

Landsbygdsutveckling i strandnära läge (LIS)

Föreslagna LIS-områden redovisas i översiktsplanen på en alltför översiktlig nivå. Kartan som visar LIS-områden är inte tolkningsbar. Syften, innebörd och konsekvenser av exploatering i de olika områdena framgår inte. På grund av brister i kartmaterial samt textinnehåll kan Länsstyrelsen inte bedöma om de utpekade LIS-områdena är lämpliga. Det framgår inte hur de utpekade LIS-områden är förenliga med strandskyddets syften eller kriterierna i 7 kap 18 e § MB. Länsstyrelsen kan därför komma att pröva planer inom dessa områden enligt 11 kap 11 § PBL och pröva strandskyddsdispenser enligt 19 kap 3b § MB.

Översiktsplanen ger inte någon vägledning av hur en planerad åtgärd kan bidra till långsiktigt ökad ekonomisk aktivitet på orten eller i bygden, vilket kan komma att krävas vid prövning av enskilda dispenser eller upphävande av strandskyddet (prop. 2008/09:119, s. 107).

Då inga inventeringar eller beskrivningar av LIS-områdena gjorts i översiktsplanen, anser Länsstyrelsen att krav på inventeringar av naturmiljö samt allemansrättslig tillgänglighet ska ställas vid prövning av enskilda strandskyddsdispenser eller upphävande av strandskydd i detaljplaner.

Trots planens översiktighet framstår ett antal av de föreslagna LIS-områdena som tydligt olämpliga i Länsstyrelsens granskning. Även andra LIS-områden kan efter ytterligare utredning visa sig vara olämpliga. I översiktsplanen pekats ett antal LIS-områden ut på en ö och ett antal uddar som till huvuddelen är obebyggda. Sådana områden bedöms ha särskilt höga värden för strandskyddets syften och man bör normalt inte ge dispens inom eller vid dessa områden. Eftersom kommunerna inte visat några särskilda motiv till exploatering i dessa områden, bedömer Länsstyrelsen dem som olämpliga. Detta gäller bland annat det föreslagna LIS-området på Gammelgårdsö i Linghed. Behovet av landsbygdsutveckling bör där kunna tillgodoses på andra platser runt Svärdsjön. I ett antal föreslagna LIS-områden begränsas möjligheterna till exploatering av exempelvis värdefulla våtmarker, utpekade ängs- och betesmarker, översvämningskänsliga strandområden, fornlämningar och riksintressen för kulturmiljövården. Ett av de föreslagna LIS-områdena gränsar till ett Natura2000-område, där det kan komma att krävas tillstånd enligt 7 kap 28a § miljöbalken vid prövning av exploatering.

Fri passage behöver lämnas närmast strandområdet, i propositionen anges att denna bör vara minst ”några tiotals meter”. Speciellt i långsträckta LIS-områden och i områden med hög grad av exploatering i strandområdet är det även viktigt med passager ner till vattnet, både för allmänhetens tillgänglighet och för växt- och djurliv.

Mellankommunala intressen

Översiktsplanen pekar ut vindkraftsområden angränsande till Sandvikens kommun, vilka kan leda till intressekonflikter som behöver hanteras i kommunal samverkan och samsyn. I den fortsatta planeringen behöver FalunBorlänge särskilt samverka med Sandviken i denna fråga.

Inger Eriksson har beslutat i detta ärende deltagit efter föredragning av Olle Norqvist. Företrädare för beredskapsfunktionen, kulturmiljöfunktionen, miljöenheten, naturvårdsenheten, landsbygdsenheten och rättsenheten har deltagit.

Inger Eriksson
tillförordnad landshövding

Olle Norqvist
planhandläggare